

Turvassa maailmalla?

Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä ja
kokemuksia turvallisuudesta

Laura Sumari
Pro gradu -tutkielma
Helsingin yliopisto
Maailman kulttuurien laitos
Alue- ja kulttuurintutkimus: Euroopan linja
Toukokuu 2016

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Maailman kulttuurien laitos	
Tekijä – Författare – Author Laura Sumari			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Turvassa maailmalla? Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia turvallisuudesta			
Oppiaine – Läroämne – Subject Alue- ja kulttuurintutkimus			
Työn laji – Arbetets art – Level	Aika – Datum – Month and year	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages	
Pro gradu -tutkielma	Toukokuu 2016	100 + liitteet	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Liikkuvuus on yksi globalisoituneen maailman keskeisimpiä piirteitä. Erityisesti nuoret liikkuvat paljon, ja tälläkin hetkellä miljoonia nuoria opiskelee kotimaansa ulkopuolella. Vaihto-opiskelun suosion kasvu on kuitenkin lisännyt erilaisten kriisitilanteiden, kuten onnettomuuksien, sairastumisten ja rikoksen uhriksi joutumisten määrää vaihdon aikana. Siksi vaihto-opiskeluun liittyvälle turvallisuustutkimukselle on tarvetta.</p> <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan Suomesta, Helsingin yliopistosta kansainväliseen opiskelijavaihtoon lähtevien opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia ulkomailla opiskelusta turvallisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen fokuksena on turvallisuuden merkitys ja rooli vaihto-opiskelijoiden jokapäiväisessä elämässä. Tutkielmassa selvitetään, miten vaihto-opiskelijat suhtautuvat turvallisuuteen ja miten turvallisuuteen liittyvät tekijät vaikuttavat heidän elämäänsä vaihdossa. Tarkastelun kohteena ovat myös vaihtokohteeseen liitetyt turvallisuuskuvat sekä niiden vaikutus turvallisuuteen suhtautumiseen. Lisäksi työssä eritellään, minkälaiset asiat vaihto-opiskelijoita uhkaavat, millaisia valintoja opiskelijat tekevät turvallisuuteen liittyen sekä kuinka tärkeää turvallisuus heille on. Näitä teemoja tarkastellaan erityisesti vaihto-opiskeluun liittyvän tilallisuuden ja sen kokemisen kautta. Tutkielman tavoitteena on luoda kattava yleiskuva suomalaisten vaihto-opiskelijoiden turvallisuuskokemuksista ja heitä uhkaavista vaaroista.</p> <p>Tutkimus on ensisijaisesti ihmisen kokemuksen monitieteistä empiiristä tutkimusta. Aineisto koostuu kahteen kirjoittajan laatimaan internet-kyselyyn saapuneista 192 kyselyvastauksesta sekä kymmenestä keskimäärin vajaa tunnin mittaisesta haastattelusta. Aineistoa analysoidaan kontekstuaalisoiden ja käsitteellisesti analysoiden tutkimukselle keskeisten teemojen kautta sisällönanalyysin menetelmiin ja kokemuksen tutkimuksen teoriaan tukeutuen. Tutkimusote on vahvasti käsitteellinen. Kulttuurintutkimukselle tyypillisellä tavalla tutkimuksessa pyritään erilaisten tutkimussuuntausten piirteitä yhdistellen monitieteisesti jäsentämään aineistosta kumpuavia kulttuurisia merkitysjärjestelmiä.</p> <p>Vaihto-opiskelijat kokevat opiskelijavaihtonsa pääpiirteittäin turvalliseksi. Erilaisia uhkaavia tilanteita kuitenkin esiintyy suhteellisen paljon liittyen esimerkiksi onnettomuuksiin, sairastamiseen sekä rikoksiin, ja suurin osa opiskelijoista kertoo pelänneensä tai kokeneensa turvattomuutta vaihdon aikana. Turvallisuus ja turvattomuus kiinnittyvät opiskelijoiden ajatuksissa tilaan ja paikkaan sekä erityisesti tilan sosiaaliseen ulottuvuuteen. Vaihtokohteella ja sen erityispiirteillä sekä urbaanilla kaupunkiympäristöllä on suuri vaikutus opiskelijoiden turvallisuuskokemuksiin. Toisaalta myös ajallisuus muodostuu tärkeäksi tekijäksi, sillä turvattomuuteen liittyvät kokemukset kiinnittyvät usein pimeään yöaikaan. Eurooppa nähdään opiskelijoiden vastauksessa usein hyvin turvallisena, vaikka terrorismin uhka vaikuttaa opiskelijoiden ajatuksiin suurien kaupunkien turvallisuudesta. Useat Euroopan ulkopuolella vaihdossa olleet opiskelijat sitä vastoin toivoisivat lisää informaatiota turvallisuuteen liittyvissä asioissa yliopistoilta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords opiskelijavaihto, vaihto-opiskelu, turvallisuus, opiskelijaliikkuvuus, liikkuvuus, arki, tilallisuus, tila riski, uhka, pelko			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisälllys

1. Johdanto.....	1
1.1. Kysymyksenasettelu ja keskeiset käsitteet	3
1.2. Aineisto.....	7
1.3. Metodologia	12
1.4. Tutkimustilanne.....	14
2. Opiskelijavaihto ja turvallisuus.....	18
2.1. Turvallisuuden merkitys opiskelijavaihdon yhteydessä	18
2.2. Paikkoihin liitettävät mielikuvat ja turvallisuuskuvat.....	27
2.3. Turvallisuus Suomessa – turvallisuus vaihdossa	33
2.4. Turvallisuuteen suhtautuminen ja riskit.....	40
3. Sosiaaliset ja urbaanit uhat	51
3.1. Liikenne ja liikkuminen	52
3.2. Rikoksen uhriksi joutuminen	60
3.3. Terrorismi ja pommit.....	68
4. Kohdesidonnaiset, yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvät uhat	74
4.1. Yhteiskunnallinen ilmapiiri	75
4.2. Terveys ja hoidon saaminen.....	81
4.3. Ympäristö ja luonto	85
5. Turvallisuuden kulttuurinen maailmankartta?.....	90
Lähteet.....	95
Aineisto.....	95
Primääriaineisto	95
Sekundääriaineisto	95
Kirjallisuus.....	96
LIITE1: Kyselylomake vaihtoon lähteville opiskelijoille	101
LIITE 2: Kysely vaihdosta palanneille opiskelijoille	107

1. Johdanto

Liikkuvuus on yksi globalisoituneen maailman keskeisimpiä piirteitä. Toiset liikkuvat omasta tahdostaan, toiset olosuhteiden pakottamina esimerkiksi pelastaakseen henkensä tai perheensä tulevaisuuden.¹ Pysyvän muuttamisen sekä loma- ja työmatkailun lisäksi myös erilaiset lyhyemmät tai pidemmät ulkomaanjaksot ovat yleistyneet. Varsinkin nuorena ihmiset liikkuvat paljon; tekevät töitä ja työharjoitteluja tai opiskelevat ulkomailla monenlaisen muun reissaamisen lisäksi. Tälläkin hetkellä miljoonia nuoria opiskelee oman kotimaansa ulkopuolella.² Myös suomalaisten opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus on lisääntynyt: vuosittain noin kymmenen tuhatta korkeakouluopiskelijaa lähtee Suomesta ulkomaille opiskelijavaihtoon tai korkeakouluharjoitteluun yli kolmeksi kuukaudeksi.³

Globalisaation ja teknologian kehityksen aiheuttama paikkojen ja ihmisten välisten yhteyksien tihtyminen on monella tavalla helpottanut vieraassa ympäristössä oleskelua. Kuulemme miltei reaaliajassa maailman tapahtumista ja voimme yleensä suhteellisen vaivattomasti pitää yhteyttä läheisiimme, vaikka olisimme maapallon toisella puolella. Samanaikaisesti uutisten ja muun median kotiin kuljettama maailmalla tapahtuvien negatiivisten tapahtumien virta voi kuitenkin vaikuttaa myös siihen, kuinka teemme päätöksiä matkustaa ja oleskella kodin ulkopuolisessa vieraassa sekä enemmän tai vähemmän turvallisessa ympäristössä. Esimerkiksi kasvanut terrorismin uhka voi muuttaa käsitystämme Euroopan ja muiden terrorismille alttiiden alueiden merkittävistä kaupungeista turvallisina paikkoina oleskella. Siksi on tärkeää pohtia, mitä turvallisuus ja turvattomuus ulkomailla oleskelun yhteydessä tarkoittavat ja minkälaiset asiat turvallisuuteen ja sen tunteeseen vieraassa ympäristössä mahdollisesti vaikuttavat.

Muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana syyt ihmisten kokemalle turvattomuudelle ovat muuttuneet. Varsinkin kehittyneissä teollisuusmaissa, joissa perustarpeet on turvattu, turvattomuutta aiheuttavat enenevässä määrin maailmanlaajuiset ympäristölliset sekä kulttuurisiin arvoihin ja maailmantilanteeseen vaikuttavat tekijät. Niiden hiipiessä yhä lähemmäksi, television ja internetin kautta jopa omaan olohuoneeseemme, ihmissuhteiden merkitys turvallisuudentunnetta vahvistavana korostuu entisestään.⁴ Viimeaikaiset muutokset Euroopan turvallisuusilmapiirissä erityisesti terrorismiin, Lähi-idän konflikteihin ja pakolaisuuteen sekä näiden aiheuttamiin ideologisiin

¹ Hannam, Sheller & Urry 2006, 3–5.

² Blackstone 2012, xix.

³ Garam 2014, 3.

⁴ Niemelä & Lahikainen 2000, 9–10; Morley 2008 2–3.

jaotteluihin liittyen ovat nousseet mittaviksi puheenaiheiksi myös Suomessa, missä maahanmuuttoon liittyvä keskustelu monelta osin kytkeytyy ihmisten turvallisuudentunteeseen ja laajempaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Turvallisuuskysymykset ovatkin yhä enemmän yhteydessä erilaisiin liikkuvuuden osa-alueisiin.

Yhtäältä elämäkokemukset ja elinehdot vaikuttavat huomattavasti ihmisten turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin sekä näiden tunteiden syntyyn erilaisissa tilanteissa.⁵ Turvallisuus tarkoittaa eri ihmisille erilaisia asioita, minkä lisäksi se erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa muodostuu eri tavalla.⁶ Toisaalta ympäristön todellinen turvallisuus ja riskit eivät aina heijastu turvallisuuden tunteeseen vaan saattavat joskus olla pahastikin ristiriidassa sen kanssa. Esimerkiksi nautintoa tuottavien asioiden riskejä on tapana vähätellä.⁷

Globalisoituvassa maailmassa valtioiden turvallisuuteen keskittyvä perinteinen turvallisuuskäsitys on alettu nähdä riittämättömänä muun muassa siksi, että yhä useammat uhat kohdistuvat valtioita laajempiin alueisiin.⁸ Perinteisen turvallisuuskäsityksen rinnalle on noussut *inhimillisen turvallisuuden*⁹ käsite, joka ottaa valtiollisen turvallisuuden lisäksi huomioon myös yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden.¹⁰ Tällaista laajempaa, erilaiset elämänalueet huomioon ottavaa turvallisuuskäsitystä voidaan tarkastella osana jokapäiväistä elämää. Teemme turvallisuusvalintoja koko ajan sekä tietoisesti että tiedostamatta: minkä reitin valita liukkaalla säällä, miten tervehtiä ystävää hänen ollessaan flunssainen tai missä säilyttää kodin vara-avainta ja niin edelleen – listaa voisi jatkaa loputtomiin.¹¹ Vieraassa ympäristössä nämä turvallisuusvalinnat usein poikkeavat tutussa ympäristössä tekemistämme valinnoista.

Pro gradu -tutkielmassani tutkin kotimaansa ja tutun ympäristönsä ulkopuolella oleskelevien suomalaisten nuorten aikuisten käsityksiä ja kokemuksia turvallisuudesta. Lähestyn turvallisuuteen liittyviä teemoja vaihto-opiskelijoiden kokemusten kautta. Vaihto-opiskelijat ovat mielenkiintoinen kohderyhmä, sillä he eivät ole turisteja tai matkailijoita sanojen perinteisissä määritelmässä, mutta heitä ei voi mieltää myöskään paikallisiksi eikä maahanmuuttajiksi, sillä kohteessa ollaan vain tietty, yleensä suhteellisen tarkkaan rajattu ajanjakso. Vaihto-opiskelijoiden turvallisuutta on myös tutkittu huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi nuorten turistien turvallisuutta. Vaikka opiskelijoita ei

⁵ Niemelä & Lahikainen 2000, 9-10.

⁶ Kallioinen 2013, 7.

⁷ Schneier 2008.

⁸ Kaldor 2007, 182.

⁹ Engl. human security.

¹⁰ Niemelä & Lahikainen 2000, 9-10.

¹¹ Schneier 2008.

lähetetä Suomesta vaihtoon esimerkiksi konfliktialueille, erilaiset kriisitilanteet, kuten onnettomuudet, sairastumiset ja rikoksen uhriksi joutuminen, ovat vaihto-opiskelun suosion kasvun myötä lisääntyneet.¹² Siksi vaihto-opiskeluun liittyvälle turvallisuustutkimukselle on enenevässä määrin kysyntää.

1.1. Kysymyksenasettelu ja keskeiset käsitteet

Vaihto-opiskelulla tarkoitetaan kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden osaa, jossa opiskelija viettää muutamasta kuukaudesta alle vuoteen kestäväen ajanjakson ulkomailla paikallisessa oppilaitoksessa opiskellen.¹³ Vaihto-opiskelua järjestetään toisen asteen oppilaitoksissa sekä korkeakouluissa, mutta tässä tutkimuksessa keskityn korkeakouluvaihtoon, josta puhun myös opiskelijavaihdon nimellä. Vaihdon aikana opiskelijat tutustuvat uuteen kulttuuriin ja erilaiseen akateemiseen ilmapiiriin, saavat kansainvälisiä kokemuksia ja parantavat kielitaitoaan. Tärkeimpiä motiiveja vaihtoon lähdölle ovatkin uusiin olosuhteisiin ja kokemuksiin liittyvät syyt sekä kielitaidon parantaminen. Sen sijaan opintoihin liittyvät motiivit ovat vaihto-opiskelijoille tilastollisesti vähemmän tärkeitä.¹⁴

Myös opiskelijavaihdon tuottamat hyödyt painottuvat tutkimusten mukaan suurimmaksi osaksi opintojen ulkopuolelle. Vaihto-opiskelun on todettu tuottavan ensisijaisesti kulttuurisiin ja henkilökohtaisiin taitoihin liittyviä oppimiskokemuksia ja niiden kautta esimerkiksi parantuneita työelämävalmiuksia.¹⁵ Monelle opiskelijavaihto on siis tietynlainen henkilökohtaisen kasvun mahdollisuus, mikä voi parantaa esimerkiksi uramahdollisuuksia myöhemmässä elämässä. Lisäksi sitä luonnehditaan muun muassa tärkeäksi osaksi opiskelukokemusta ja korvaamattomaksi elämäkokemukseksi. Valtaosa vaihto-opiskelijoista onkin erilaisten tutkimuksien mukaan erittäin tyytyväisiä vaihtokauteensa.¹⁶

Vaihto-opiskelun suosio on viime vuosikymmeninä kasvanut huomattavasti niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Suomesta vähintään kolmen kuukauden mittaiselle ulkomaanjaksolle lähtevien korkeakouluopiskelijoiden määrä on vuosituhannen alusta kasvanut puolella, ja tällä hetkellä lähes joka viides korkeakouluopiskelija lähtee opiskelujen aikana vaihtoon.¹⁷ Vuonna 2014 Suomesta lähti vähintään kolmen kuukautta kestäväälle vaihto-opiskelujaksolle 7363 opiskelijaa ja korkeakouluharjoitteluun 2808 opiskelijaa. Näistä yli kymmenestätuhannesta opiskelijasta 875 oli

¹² Tolvanen 2012, 4–5.

¹³ Garam 2015, 2.

¹⁴ Kuisma 2013, 22.

¹⁵ Sagulin 2005, 4.

¹⁶ Honkonen 1999, 8.

¹⁷ Garam & Korkala 2015, 17.

Helsingin yliopistosta. Suomalaisista opiskelijoista 67 % lähti opiskelijavaihtoon Eurooppaan, minkä lisäksi Aasian merkitys on kasvanut merkittävästi niin kohde- kuin lähtömaana.¹⁸

Monet alueelliset, yhteiskunnalliset, taloudelliset ja kulttuuriset tekijät ovat vaikuttaneet opiskelijavaihdon suosion kasvuun. Esimerkiksi globalisaatiolla, englannin kielen universaalistumisella sekä taloudellisten mahdollisuuksien lisääntymisellä monissa kehittyvissä maissa on ollut vaikutusta kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden globaaliin kasvuun.¹⁹ Koska vaihto-ohjelmia on paljon ja tilastointia tehdään eri tavoin, tarkkaa arviota vaihto-opiskelijoiden maailmanlaajuisesta määrästä on vaikea sanoa. Esimerkiksi maailman suurimman vaihto-ohjelman, Euroopan maihin keskittyvän Erasmusen, kautta vaihtoon lähti lukuvuonna 2012–2013 yhteensä 268 143 opiskelijaa.²⁰ Unesco raportoi vuoden 2013 kansainvälisten opiskelijoiden määräksi 4,1 miljoonaa, mutta tämä luku keskittyy koko tutkintoaan ulkomailla suorittaviin opiskelijoihin.²¹ Vaihto-opiskelijoiden maailmanlaajuisesta kokonaismäärästä ei valitettavasti ole saatavilla.

Tässä tutkielmassa tarkastelen Suomesta, Helsingin yliopistosta vaihtoon lähtevien opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia ulkomailla opiskelusta turvallisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen fokuksena on turvallisuuden merkitys ja rooli vaihto-opiskelijoiden jokapäiväisessä elämässä. Minimalistisen määritelmän mukaan turvallisuus merkitsee alhaista todennäköisyyttä itselle tärkeiden arvojen vahingoittumiselle. Tästä määritelmästä turvallisuustieteilijät David A. Baldwin, Bjørn Møller sekä Stefan Hintermeier ovat muodostaneet turvallisuustutkimukselle keskeisiä kysymyksiä: Kenen turvallisuutta tutkitaan? Minkälaiset arvot ovat uhattuna? Millaiset asiat näitä arvoja uhkaavat? Millaisin keinoin näiltä uhilta suojaudutaan? Kuinka paljon turvallisuutta tarvitaan?²² Näihin kysymyksiin vastaaminen vaihto-opiskelijoiden osalta on myös tämän tutkimuksen pyrkimyksenä. Minua kiinnostaa yhtäältä se, miten vaihto-opiskelijat suhtautuvat turvallisuuteen ja miten turvallisuuteen liittyvät tekijät vaikuttavat heidän elämäänsä vaihdossa sekä toisaalta se, kuinka vaihtokohde ja siihen liitetyt turvallisuuskuvat vaikuttavat turvallisuuteen suhtautumiseen. Tarkoitukseni on luoda eräänlaista vaihto-opiskelun turvallisuutta kuvastavaa kulttuurista maailmankarttaa, jossa turvallisuutta tarkastellaan opiskelijoiden kokemusten kautta tilallisuuden ja ajallisuuden erilaisiin ulottuvuuksiin pohjautuen.

¹⁸ Garam 2015, 3–8.

¹⁹ Blackstone 2012, xix.

²⁰ European Commission 2014.

²¹ Unesco 2016.

²² Brauch 2005, 9.

Vaihto-opiskelua voidaan tarkastella eräänlaisena *liminaalitulana*, jossa uuteen sosiaaliseen ympäristöön siirtyneet ihmiset aktiivisesti etsivät keinoja tämän ympäristön luomien haasteiden päihittämiseksi.²³ Toisaalta vaihto-opiskelu voidaan nähdä myös *akkulturoitumisprosessina*, jossa aluksi vieras ympäristö käy pikku hiljaa tutummaksi, mikä vaikuttaa osaltaan käyttäytymiseen myös turvallisuuden suhteen. Tässä tutkimuksessa vaihto-opiskelua tarkastellaan erityisesti oman totutun ympäristön ulkopuolella oleskeluna, jolloin molemmat yllämainituista näkökulmista ovat relevantteja. Turvallisuuteen liittyvät kokemukset ja käsitykset saavat muotonsa kiinnittymällä vaihto-opiskeluun liittyvään *tilallisuuteen*, esimerkiksi vaihtokohteen erityispiirteisiin sekä *ajallisuuteen*. Kulttuurimaantieteilijä Doreen Massey puhuu myös *tila-ajasta*, sillä koska tilaa tuotetaan sosiaalisesti vuorovaikutussuhteissa, sitä ei voi nähdä staattisena ajan vastakohtana, mikä tekee käsitteiden vastakkainasettelusta ongelmallisen.²⁴ Vaihto-opiskelua ja sen turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä hahmotellaan osittain suhteessa muuhun matkailuun, sillä vaihto-opiskelun yhteydessä ulkomailla olemisen rooli tulee keskeiseksi turvallisuuden kokemisessa. Vaihto-opiskelun turvallisuus on kytköksissä matkailuun esimerkiksi monien käytännön asioiden, kuten matkavakuutusten ja rokotusten hankkimisen tai ulkoministeriön matkustusturvallisuudesta kertovien tiedotteiden lukemisen kautta.

Jotta voisimme ymmärtää vaihto-opiskelijoiden kokemuksia turvallisuudesta ja analysoida niitä, on ensin tärkeä avata turvallisuuden käsitettä hieman tarkemmin – pohtia, mitä kaikkea turvallisuudella voidaan tarkoittaa ja miten turvallisuus ymmärretään tässä tutkimuksessa. *Turvallisuus* on vaikea, monisäikeinen sekä kiistelty käsite, jonka määritelmästä ei ole päästy yksimielisyyteen.²⁵ Se voi erilaisissa konteksteissa, kuten eri ammatti- ja tieteenaloilla sekä erilaisilla hallinnon tasoilla merkitä hyvin erilaisia asioita, minkä lisäksi erilaisissa yhteyksissä ja ympäristöissä turvallisuus voidaan käsittää eri tavoin. Rauhaisassa ja teknologisesti kehittyneessä ympäristössä elävä ihminen luultavasti mieltää turvallisuuden eri tavalla kuin vaikka hyvin köyhässä maassa sodan keskellä elävä, minkä lisäksi saman yhteiskunnan sisällä turvallisuus voi merkitä eri ihmisille hyvin eri asioita. Myös eri vaihtokohteissa turvallisuus konkretisoituu erilaisiksi ulottuvuuksiksi sen mukaan, millaisia mahdollisia turvallisuutta uhkaavia tekijöitä juuri kyseisessä kohteessa on läsnä.

Perinteisesti turvallisuustutkimuksen kohteena on ollut valtiollinen turvallisuus eli sotilaallisten voimien käytön ja kontrollin sekä sotilaallisten uhkien tutkimus, mutta nykyään tällainen

²³ Williams 2001, 20.

²⁴ Massey 2008, 13–19.

²⁵ Buzan 1983, 6.

hobbesilainen tai *realistinen* turvallisuusnäkemys nähdään kapea-alaisena ja riittämättömänä.²⁶ Valtiokeskeisyyden sijaan ihminen ja yksilö sekä koko ihmiskunta alkoivat enenevässä määrin tulla turvallisuustutkimuksen keskiöön viimeistään 1990-luvulla. Tällöin Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelman vuonna 1994 julkaistu Inhimillisen kehityksen raportti eli *Human Development Report* liitti turvallisuuden piiriin muun muassa terveyden, koulutuksen ja luonnonvarat, ja raportin myötä alettiin puhua inhimillisestä turvallisuudesta, jota myös tämä tutkimus edustaa.²⁷ Globaalin turvallisuusjärjestyksen ja sitä kautta myös turvallisuustutkimuksen muutokseen vaikuttivat ennen kaikkea maailmanpoliittiset tapahtumat 1980- ja 90-luvun vaihteessa eli Berliinin muurin murtuminen, Neuvostoliiton hajoaminen ja kylmän sodan päättyminen. Lisäksi globalisoitumiskehitys, rajojen yli tapahtuvan kanssakäymisen ja verkostoitumisen lisääntyminen, uhkakuvien muuttuminen, ympäristö- ja ilmasto-ongelmat sekä sosiaalitieteiden paradigman muutos positivistisesta konstruktionistiseen synnyttivät tarpeen turvallisuuskurssin laajentamiselle.²⁸ Turvallisuuden käsitteen muuttumista kuvaa hyvin keskustelu riskiyhteiskunnasta, jossa turvallisuus määrittyy enemmänkin riskien hallintana kuin täydelliseen turvallisuuteen pyrkimisenä ja turvallisuuskeskustelu ulottuu jokaiselle politiikan alalle pelkän ulkopoliitiikan sijaan.²⁹ Tässä yhteydessä puhutaan usein myös *turvallistamisesta*, jolla tarkoitetaan asioiden muuttamista turvallisuuskysymyksiksi erilaisten puheaktien kautta. Turvallistaminen onkin yleistä esimerkiksi haettaessa oikeutusta poliittisille päätöksille ja turvallisuusteoille.³⁰

Inhimillisen turvallisuuden viitekehyksessä huomio kääntyy valtioiden sijaan yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuteen. YK määrittelee inhimillisen turvallisuuden vapaudeksi pelosta, puutteesta, köyhyydestä ja sorrosta, ja usein inhimillisen turvallisuuden käsite liitetään erilaisiin erityistilanteisiin ja katastrofeihin sekä ihmisoikeuskysymyksiin. Käsitettä kuitenkin käytetään enenevässä määrin, ja se sopii hyvin viitekehykseksi mille tahansa turvallisuustutkimukselle, jossa turvallisuutta tarkastellaan laajasta näkökulmasta ja jonka päämääränä on nostaa esille erilaisia turvallisuuden todellisuuksia sekä tarkastella turvallisuutta yksilötasolla.³¹ Koska käsite pitää sisällään turvallisuuden eri tasot ja ulottuvuudet ja sen kautta voi tutkia sekä turvallisuuden tunnetta että objektiivista turvallisuutta erilaisissa ympäristöissä, inhimillinen turvallisuus on mielestäni erittäin sopiva käsite käytettäväksi juuri tämänkaltaisessa tutkimuksessa.

²⁶ Walt 1991, 212–213; Brauch 2005, 18.

²⁷ UNDP 1994, 24–25.

²⁸ Brauch 2005, 7–10; Iivari 2012, 18.

²⁹ Brauch 2005, 48.

³⁰ Vuori 2013, 8; Waever 1995.

³¹ Heusala 2011, 98–107.

Vaikka inhimillisen turvallisuuden viitekehys on erittäin käyttökelpoinen monenlaiselle turvallisuustutkimukselle, käsite on saanut osakseen myös kritiikkiä erityisesti rajattomasta laajuudestaan, joka heikentää sen määritelmällistä tehokkuutta ja tekee siitä hyvin abstraktin kaiken kattavan kokonaisuuden. Inhimillisen turvallisuuden käsitteen vahvuus ja heikkous piilevätkin samassa asiassa: siinä, että inhimillisessä turvallisuudessa turvallisuus muodostuu toisiinsa liitoksissa olevista mutta hajanaisista teemoista, joille on ollut mahdotonta löytää yhteistä vedenpitävää määritelmää.³² Koska erilaisten ihmiselämää koskevien asioiden vuorovaikutussuhteet eri yksilöiden kohdalla ja eri ympäristöissä kuitenkin yleensä ovat monimutkaisia – nimenomaan toisissaan liitoksissa olevia mutta hajanaisia – hyvin tiukoissa käsitteiden määritelmässä pysyttelemisen ei tällaisessa tutkimuksessa tuntuisi edes kovin järkevältä.

Tutkielman kannalta tärkeitä ja usein toistuvia käsitteitä ovat turvallisuuden johdannaiset kuten turvallisuuden ja turvattomuuden tunne sekä useat turvallisuuden lähikäsitteet, kuten *vaara*, *uhka* ja *riski*. Kaikki nämä käsitteet ovat turvallisuuden tavoin monimerkityksisiä. Timo Airaksinen hahmottelee laajassa, yksilöturvallisuutta käsittelevässä teoksessaan käsitteitä seuraavasti: yksittäinen haitta tai vahinko muodostaa vaaran, ja kun vaara koskettaa ihmistä itseään, siitä muodostuu uhka: vaara uhkaa. Riskillä taas tarkoitetaan jonkin tapahtuman todennäköisyyttä, jolloin vahinkoriski merkitsee uhan toteutumisen todennäköisyyttä.³³ Saman vaaran uhka ja riski eivät tosin välttämättä ole yhtä suuria, sillä uhan suuruus muodostuu vahingon riskistä ja vahingon arvosta yhdistettynä, siinä missä riski on synonyymi uhan tai epäonnistumisen todennäköisyydelle.³⁴ Toisaalta uhka voidaan määritellä myös joksikin epämääräiseksi tulevaisuuteen liittyväksi ei-toivotuksi asiaksi, siinä missä riski ja vaara ovat konkreettisempia. Uhka tulee myös yleensä ulkoa päin, kun riskejä otetaan itsekin, mikä tekee riskin käsitteestä subjektiivisemmän. Käyttöyhteydestä riippuen käsitteet voivatkin toimia eri tavoin ja välillä niitä käytetään ikään kuin synonyymeinä.³⁵ Analyysin yhteydessä palaan käsitteisiin tarkemmin.

1.2. Aineisto

Tutkimusaineistoni koostuu kolmesta osasta: kahden internet-kyselyn vastauksista sekä kyselyjen jälkeen tehdyistä kymmenestä haastattelusta, joiden kautta pyrin pääsemään käsiksi syvemmälle opiskelijoiden kokemuksiin. Kyselyt tehtiin Helsingin yliopistosta vaihtoon lähteville opiskelijoille siten, että ensimmäinen kysely kohdistettiin lukuvuonna 2015–2016 lähteville opiskelijoille ennen

³² Hakala 2012, 32.

³³ Airaksinen 2012, 92.

³⁴ Brauch 2005, 43–44.

³⁵ Niemelä 2000, 23–24.

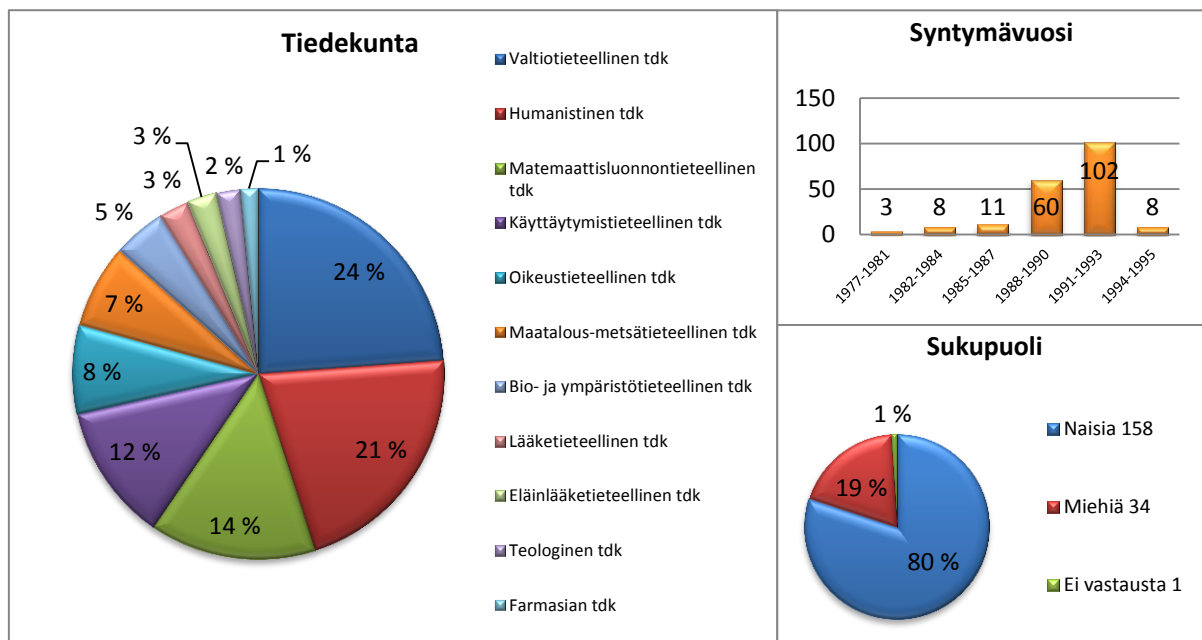
vaihtoa ja toinen lukuvuonna 2014–2015 vaihdossa olleille jo palanneille opiskelijoille. Haastateltavat sain siten, että pyysin kyselyihin vastanneita opiskelijoita ilmoittamaan sähköpostiosoitteensa, mikäli he haluavat osallistua haastatteluun. Kyselyt jaettiin Helsingin yliopiston kansainvälisen vaihdon palvelujen kautta sähköpostilla saateviestin ja kyselylinkin kera niille vaihto-opiskelijoille, jotka olivat sallineet sähköpostiosoitteensa käytön tällaisissa tarkoituksissa. Ensimmäinen kysely lähetettiin vaihtoon lähteville opiskelijoille 1.6.2015 ja toinen kysely vaihdosta palanneille opiskelijoille 1.10.2015, minkä lisäksi molemmista kyselyistä lähetettiin muistutusviesti muutaman viikon sisällä ensimmäisen viestin lähettämistä. Tekemällä kaksi eri kyselyä sain kerättyä aineistoa opiskelijoiden ajatuksista sekä ennen että jälkeen vaihdon, vaikka todellisesta pitkittäistutkimuksesta ei ole kyse, kun kyselyihin osallistujat eivät ole samoja henkilöitä.

Kyselyt koostuvat taustatietoihin liittyvistä kysymyksistä, Likert-asteikkoon perustuvista monivalintakysymyksistä, joissa vastausvaihtoehdot voivat olla esimerkiksi välillä ”täysin samaa mieltä” ja ”täysin eri mieltä” sekä avoimista kysymyksistä, joihin toivoin saavani pitempiä, yksityiskohtaisempaa laadullista analyysiä mahdollistavia vastauksia. Kyselyn pääpaino on erimuotoisissa monivalinta- ja luokittelukysymyksissä, jotta kyselyyn olisi helpompi ja nopeampi vastata ja sitä kautta saada enemmän osallistujia. Keskimääräinen vastausaika kyselyihin oli hieman yli 20 minuuttia. Kyselyt tehtiin erikseen lähteville ja palaaville vaihto-opiskelijoille, ja ne koostuvat osittain samoista ja osittain eri kysymyksistä, jolloin niitä pystyy myös analysoimaan osittain yhdessä ja osittain erikseen. Samat kysymykset mahdollistavat myös kokemusten vertailun ennen vaihtoa ja vaihdon jälkeen. Kyselyt löytyvät kokonaisuudessaan tutkielman lopussa olevista liitteistä.

Kyselyt lähetettiin 518 lähtevälle vaihto-opiskelijalle ja 453:lle vaihdosta palanneelle opiskelijalle, ja yhteensä kyselyihin saapui 192 vastausta, eli vastausprosentti kyselyihin on 20 prosentin luokkaa. Koska kyselyäni ei lähetetty kaikille vaihto-opiskelijoille vaan ainoastaan suostumuksen osoitteen käyttämiseen antaneille, en voi tehdä kovin laajoja yleistyksiä vastausten perusteella. Monivalintakysymysten vastaukset voivat kuitenkin antaa jonkinlaista suuntaa suomalaisten opiskelijoiden turvallisuusajattelusta vaihto-opiskelun yhteydessä, minkä lisäksi saamani suuri määrä monipuolisia vastauksia avoimiin kysymyksiin mahdollistaa aineiston laadukkaan kvalitatiivisen analysoinnin.

Piirakkadiagrammit Kuvassa 1 näyttävät kaikkien kyselyihin osallistuneiden opiskelijoiden sukupuoli- ja ikäjakauman sekä tiedekunnan Helsingin yliopistossa. Yhdistin tiedot lähtevien ja palanneiden vaihto-opiskelijoiden kyselyistä diagrammeihin, sillä kyselyissä ei taustatietojen suhteen näyttänyt olevan suuria epäsuhtia. Kyselyyn vastanneista suurin osa opiskeli Helsingin yliopiston kahdessa

suurimmassa tiedekunnassa, valtiotieteellisessä ja humanistisessa. Valtaosa heistä oli naisia, mikä pitää paikkansa myös Suomesta lähtevien vaihto-opiskelijoiden sukupuolijakaumassa yleisesti – joskin esimerkiksi vuoden 2014 Suomesta lähtevien vaihto-opiskelijoiden kohdalla miehiä oli 37 prosenttia, kun omassa tutkimuksessani heitä on vain 19 prosenttia.³⁶ Kyselyyn osallistuneista vaihto-opiskelijoista 150 eli 77 prosenttia on syntynyt vuosien 1989 ja 1993 välillä. Suurin osa vastaajista on siis 22–26 -vuotiaita nuoria aikuisia, mutta vanhimmat kyselyyn osallistuneet ovat 70-luvun loppupuolella ja 80-luvun alussa syntyneitä. Ikäkysymys on tärkeä vaihto-opiskelijoiden turvallisuutta pohdittaessa, sillä erilaisissa elämänvaiheissa turvallisuusriskit ja turvallisuuden tunteeseen liittyvät asiat ovat erilaisia. Enemmistö vastaajista ilmoitti olevansa naimattomia tai sinkkuja, mikä voi myös mahdollisesti osaltaan vaikuttaa turvallisuusasioihin vaihdossa. Kyselyihin osallistuneista suurin osa on kotoisin Suomen suurimmista kaupungeista ja noin 40 prosenttia on syntynyt pääkaupunkiseudulla, mutta lisäksi muutama opiskelija ilmoitti syntyneensä ulkomailla ja loput pienemmillä paikkakunnilla.

Kuva 1

Kyselyihin osallistuneiden opiskelijoiden vaihtokohteet näkyvät Taulukossa 1, mistä voi heti huomata, että suurimman osan vaihtokohde sijaitsee Euroopassa. Eurooppaan lähti kyselyyn vastanneista opiskelijoista 71 prosenttia ja Aasiaan yksi viidestä opiskelijasta, mikä vastaa suhteellisen hyvin myös kaikkien suomalaisten vaihto-opiskelijoiden vaihtokohteiden alueittaista jakaumaa. Euroopan ja Aasian ulkopuolelle opiskelijoita lähti Yhdysvaltoihin, Afrikkaan, Australiaan sekä yksi opiskelija Väli-Amerikkaan Costa Ricaan

³⁶ Garam 2015, 28.

Kyselyjen ohella tehtiin kymmenen tutkimushaastattelua: viittä haastattelun tekohetkellä vaihdossa olevaa opiskelijaa haastateltiin Skypen välityksellä, minkä lisäksi neljää vaihdosta palannutta ja yhtä lähdössä olevaa opiskelijaa haastateltiin kasvotusten Helsingin yliopiston kirjaston päärakennuksen ryhmätyötilassa. Ensimmäiseen kyselyyn vastanneesta 100 opiskelijasta 40 ja toiseen kyselyyn vastanneesta 92 opiskelijasta 41 antoi sähköpostiosoitteensa haastattelua varten. Haastateltavaksi ilmoittautui näin yhteensä 81 opiskelijaa, joita en mitenkään kaikkia voinut haastatella tämänlaajuisessa tutkimuksessa. Päädyin valitsemaan haastateltavat opiskelijoiden taustojen, vaihtokohteen sekä kyselyjen vastausten perusteella siten, että haastattelin mahdollisimman monipuolisesti eri-ikäisiä, eri opintotaustoista tulevia, eri puolille maailmaa vaihtoon meneviä ja kyselyvastausten perusteella erilaisia näkemyksiä omaavia opiskelijoita. Ensimmäiseen kyselyyn vastanneista opiskelijoista haastateltaviksi valikoituivat lopulta Ruotsissa, Göteborgissa vaihdossa haastattelun tekohetkellä ollut nainen, Saksan Münchenissä ollut mies, Pariisissa ollut nainen, Venäjän Izhevskissä ollut nainen sekä Hongkongiin vaihtoon lähdössä ollut mies. Vaihdosta palanneiden opiskelijoiden osalta haastattelin Irlannin Dublinista palannutta miestä sekä Etelä-Afrikan Stellenbochissa, Yhdysvaltojen Kansas Cityssä, Italian Veronassa sekä Kiinan Wuhanissa olleita naisia. Haastatelluista seitsemän on siis naisia ja loput kolme miehiä.

LÄHTEVÄT OPISKELIJAT				100	PALANNEET OPISKELIJAT				92
Eurooppa	68	Aasia	23		Eurooppa	68	Aasia	15	
Iso-Britannia	14	Venäjä	6		Iso-Britannia	16	Kiina	4	
Saksa	9	Kiina	3		Alankomaat/Hollanti	9	Japani	3	
Alankomaat	7	HongKong	4		Saksa	10	Taiwan	2	
Ranska	5	Etelä-Korea	3		Ruotsi	8	Venäjä	2	
Norja	5	Jordania	2		Belgia	5	Etelä-Korea	2	
Ruotsi	4	Taiwan	2		Espanja	4	HongKong	1	
Islanti	4	Japani	1		Ranska	4	Israel	1	
Itävalta	3	Israel	1		Italia	2			
Tanska	3	Singapore	1		Itävalta	2	Yhdysvallat	4	
Espanja	2	Afrikka	3		Tsekki	2	Arizona	1	
Irlanti	2	Namibia	1		Norja	2	Carolina	1	
Portugali	2	Sambia	1		Tanska	2	Georgia	1	
Tsekki	2	Etelä-Afrikka	1		Kroatia	1	Missouri	1	
Sveitsi	1				Puola	1			
Belgia	1	Kanada	2				Etelä-Afrikka	3	
Unkari	1								
Italia	1	Australia	3				Australia	2	
Kroatia	1								
Slovenia	1	Costa Rica	1						

Haastattelut ovat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, jolloin haastattelutilannetta ohjaavien tarkasti rajattujen haastattelukysymysten sijaan kaikissa haastatteluissa käydään läpi samoja teemoja, mutta kysymysten muotoilu ja esittämisjärjestys vaihtelevat tilanteen mukaan.³⁷ Tarkoituksena on antaa haastateltavalle itselleenkin mahdollisuus ohjailta haastattelun kulkua, jolloin esiin nousevat toivottavasti sellaiset asiat, jotka haastateltava käsiteltävien teemojen sisällä kokee merkityksellisiksi. Koen puolistrukturoidun haastattelumallin olevan paras vaihtoehto tämän tyyppisessä haastattelututkimuksessa, jossa toivotaan mahdollisimman laajoja vastauksia ja kertomuksia tutkimuskysymyksiin liittyen. Haastattelut nauhoitettiin, mutten ole litteroinut haastatteluja kokonaisuudessaan, vaan kirjoittanut ne pääpiirteittäin auki ja keskittynyt ainoastaan niihin kohtiin, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä. Haastatteluissa käsiteltiin vaihtokokemusta aika monipuolisesti, joten niistä riittäisi aineistoa laajempaankin tutkimukseen. Käytän tutkimuksessani aineistoa niin paljon kuin tämän laajuudessa työssä on mahdollista, ja käsittelen aiheitani mahdollisimman laajasti erilaisista näkökulmista. Haastattelujen kesto vaihtelee reilusta puolesta tunnista vajaaseen kahteen tuntiin, ja yhteensä haastatteluaineiston pituus on hieman vajaa 9 tuntia, jolloin yksittäisen haastattelun keskipituus on noin 53 minuuttia.

Käsittelyluvuissa viitataan yksittäisiin ihmisiin aineistossa koodilla, joka paljastaa, onko vastaus kyselystä vai haastattelusta, opiskelijan sukupuolen, syntymävuoden sekä vaihtokohteen. Esimerkiksi ensimmäiseen kyselyyn osallistunut Pariisissa ollut naispuolinen vuonna 1989 syntynyt opiskelija saisi seuraavanlaisen koodin: K1, N, -89, Pariisi, Ranska. Mikäli opiskelijat eivät ole halunneet ilmoittaa jotakin tietoa, olen jättänyt kyseisen kohdan pois koodista. Suorat lainaukset on kopioitu vastauksista sellaisenaan eikä kieltä ole korjattu.

Kysyin opiskelijoilta taustatietona heidän aikaisemmista matkailu- ja asumiskokemuksistaan ulkomailla. Vastaajista lähes 80 prosenttia piti itseään kokeneena matkailijana ja melkein puolet kyselyyn vastanneista vaihtoon lähtevistä opiskelijoista oli asunut tai oleskellut pidemmän aikaa ulkomailla jo ennen opiskelijavaihtoa. Lähdössä olevista opiskelijoista 53 prosenttia ja palanneista 71 prosenttia myönsi voivansa kuvailla itseään maailmankansalaiseksi. Kuitenkin omaa vaihtokohdettaan erittäin tuttuna piti ennen vaihtoa vain yhteensä 13 vastaajaa, siinä missä yli 60 prosentille kyselyihin osallistuneista heidän vaihtokohteensa ei ollut entuudestaan tuttu. Kyselyihin vastanneista suurin lähti siis vaihtoon paikkoihin, joista heillä ei ollut aikaisempia omakohtaisia kokemuksia. Ehkä vaihtokohteet usein ovatkin paikkoja, joihin ei tule niin helposti mentyä lomalle tai sitten moni haluaa lähteä vaihtoon paikkaan, jossa ei ole ennen käynyt. Tämän aineiston perusteella

³⁷ Ruusuvoori & Tiittula 2005, 11.

näyttäisi siltä, että vaihto-opiskelijoiksi valikoituu suurimmaksi osaksi itsensä kokeneiksi matkailijoiksi tuntevia opiskelijoita, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, millainen kuva vaihto-opiskelijoiden turvallisuudesta aineiston perusteella syntyy.

1.3. Metodologia

Tutkimukseni on ensisijaisesti ihmisen *kokemuksen* monitieteistä empiiristä tutkimusta. Siksi olen tutustunut kokemuksen tutkimuksen teorioihin ja käytäntöihin. Kokemus on vaikea käsite, jonka merkityksestä ja sisällöstä ollaan eri mieltä eri koulukunnissa ja filosofian suuntauksissa. Arkikielessä kokemuksen käsitettä käytetään yleisesti ainakin kahdella eri tavalla. Yhtäältä kokemus on jotakin, joka karttuu ajan myötä tekemistemme, ajatustemme ja näkemystemme pohjalta. Tällöin on kyse ikään kuin elämäkokemuksesta, joka antaa valmiuden hallita käytännön tilanteita ja tehdä viisaita valintoja. Tällaisen kokemuksen ei yleensä ajatella olevan opetettavissa, vaan se täytyy itse kokea ja oppia. Toisaalta kokemuksilla viitataan elämyksiin – hetkellisiin ja ohimeneviin tilanteisiin – jotka ovat yksilöille merkityksellisiä, mieleenpainuvia ja voimakkaita. Esimerkiksi elokuvan katsominen, kirjan lukeminen, uuteen ihmiseen tutustuminen tai uuteen paikkaan matkustaminen voivat tuottaa elämyksellisiä kokemuksia. Kokemukset vaikuttavat identiteetteihimme: joskus voimme puhua jopa käänteentekevästä kokemuksesta.³⁸

Kokemuksen muodostumiseen vaikuttavat muun muassa elämäntilanteemme, merkitykselliseksi kokemamme vuorovaikutus muiden kanssa sekä elämyksellinen tila, jossa tietyllä hetkellä olemme. Kokemuksen käsitteen kautta voidaan tutkia ja kuvata erilaisia kasvamisen, oppimisen ja kulttuuriin sosiaalistumisen prosesseja, joiden virrasta elämämme koostuu. Erilaisten hetkien arvoa – ja niiden kautta koko elämämme arvoa – mitataankin usein juuri kokemusten kautta. Silloin kokemuksilla voidaan ymmärtää tunnelmia, tunteita tai tunteita sekä erilaisia aistimuksia ja elämyksiä. Eletyn elämän merkitykset muodostuvat siis erilaisiin kokemuksiin sisältyvien tunteiden ja elämysten kirjosta.³⁹

Myös tässä tutkimuksessa kokemuksen käsitettä käytetään erilaisissa merkityksissä. Tutkiessani kokemusta tutkin sekä hitaasti elämäntapahtumien, ajattelun ja käsittelyn pohjalta kerääntyvää kokemusta, joka voi näkyä erilaisissa mielipiteissä ja näkemyksissä että vaihto-opiskelijoiden kohtaamia konkreettisia elämyksellisiä kokemuksia. Toisaalta tutkin koko vaihto-opiskelijajaksoa yhtenä suurena kokemukseksi.

³⁸ Kotkavirta 2002, 15–16.

³⁹ Kajaanin ammattikorkeakoulu ia.

Kuten kulttuurintutkimukselle on tyypillistä, pyrin erilaisten tutkimussuuntausten piirteitä yhdistellen monitieteisesti jäsentämään aineistostani kumpuavia kulttuurisia merkitysjärjestelmiä. Oma tarkastelutapani sisältää piirteitä hermeneuttisesta tutkimusotteesta, jonka tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohteen kokemusta mahdollisimman todenmukaisesti kehämäisessä vuorovaikutuksessa tekstin ja lukijan – eli tässä tapauksessa aineiston ja tutkijan – välillä.⁴⁰ Hermeneuttinen lähestymistapa korostaa tulkinnallisuutta ja oman asenteen mukaan ottamista aineiston tarkasteluun.⁴¹ Samanaikaisesti on kuitenkin pyrittävä tavoittamaan tutkittava kokemus kohteenmukaisuutta noudattaen sellaisena, kuin se tutkittavien sosiaalisesti konstruoituneessa todellisuudessa ilmenee.⁴² Ymmärrän tämän niin, että esimerkiksi omat vaihtokokemukseni ja esiymmärrykseni tutkimuskohteesta antavat minulle apuvälineitä ja kiinnityspintaa, jonka kautta pystyn ymmärtämään ja tulkitsemaan vaihto-opiskelijoiden kokemuksia.

Käytän alue- ja kulttuurintutkimukselle tyypillistä tutkimusmetodia, jossa aineistoa tarkastellaan kontekstualisoiden ja käsitteellisesti analysoiden tutkimukselle keskeisten teemojen kautta. Näitä ovat turvallisuus, erilaiset turvallisuusuhat ja -ulottuvuudet, vaihto-opiskelu, tilallisuus sekä muut tutkimuskysymysten kannalta tärkeät aineistosta esiin nousevat seikat. Pyrin näin saamaan mahdollisimman laajan kokonaiskuvan tutkittavasta ilmiöstä eli vaihto-opiskelijoiden turvallisuuden kokemisesta. Koska tutkimuksen avainkäsitteet ovat monimuotoisia ja osin moniselitteisiä, vahva käsitteellinen tutkimusote antaa mielestäni tälle tutkimukselle parhaat lähtökohdat.

Tutkimukseni on laadullista empiiristä tutkimusta, joskin käytän avukseni myös yksinkertaisia määrällisiä menetelmiä esimerkiksi monivalintakysymysten analysoinnissa. Kyselyaineiston analysoinnissa tukeudun sisällönanalyysin tekniikoihin ryhmitellen ja kategorisoiden aineistosta nousevia asioita sekä laskien niiden esiintymiskertojen määrää. Käytän apunani myös laadulliseen analyysiin tarkoitettua Atlas.ti -tietokoneohjelmaa. Haastattelujen analysointiin olen hakenut ymmärrystä lisäksi narratiivisen analyysin teoriasta.

⁴⁰ Nikander 2002, 64–65.

⁴¹ Perttula 2008, 143–157.

⁴² Perttula 2008, 136–137.

1.4. Tutkimustilanne

Tilallisuudesta on viime vuosikymmeninä tullut yksi kulttuurintutkimuksen ja ihmistieteiden keskeisimmistä käsitteistä ja näin ollen tärkeä osa tutkimuksen välineistöä.⁴³ Henri Lefebvre, ranskalainen intellektuelli ja yksi tunnetuimmista urbaanin tilan tutkijoista sodanjälkeisellä periodilla, ymmärtää tilan aina olemukseltaan olennaisesti sosiaalisesti. Tilan merkitys rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, suhteessa tiettyyn yhteiskunnalliseen viitekehykseen.⁴⁴ Tutkimukseni perustuu olettamukselle, että myös turvallisuus on hyvin pitkälti sosiaalisesti ajassa ja tilassa ilmenevää ja rakentuvaa. Suomalainen turvallisuustutkija, Pauli Niemelä, ymmärtää ihmiskeskeisen, inhimillisen turvallisuuden laajaksi kokonaisuudeksi, johon kuuluu monenlaisia erilaisia elämänalueita kattavia ulottuvuuksia.⁴⁵ Käytän Niemelän kehittämää inhimillisen turvallisuuden tarkastelukehikkoa lähtökohtana, josta käsin lähdän tarkastelemaan vaihto-opiskelun turvallisuutta kuitenkin valmiiseen kehikkoon täysin nojautumatta.

Tutkin vaihto-opiskelua turvallisuuteen liittyen monitieteisessä viitekehyksessä. Tutkimus sijoittuu kulttuurintutkimuksen piiriin, sillä tarkastelen vieraaseen ympäristöön määrätyn ajaksi opiskelijavaihtoon lähtevien, vaihdossa olevien ja vaihdosta palaavien nuorten aikuisten ajatuksia ja kokemuksia tähän aikaan ja paikkaan sekä kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen liittyen. Tutkimuskohteena ovat kohderyhmäni ajatukset, tunteet ja kokemukset vaihdon yhteydessä turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Siksi esimerkiksi arjen ja erilaisten paikkojen ja tilojen merkitykset nousevat tutkimuksessa keskeiseen asemaan. Kulttuurintutkimuksen lisäksi tutkimus osallistuu ainakin globalisaation- ja turvallisuudentutkimuksessa käytävään keskusteluun, sillä erilaiset liikkuvuuden teemat tulevat yhä tärkeämmiksi samaan aikaan, kun niistä muodostuu lisääntyvässä määrin turvallisuuskysymyksiä. Tavoitteenani on tutkimuksellani kontribuoida myös liikkuvuuden tutkimukseen, minkä vuoksi olen tutustunut liikkuvuutta erilaisista näkökulmista tarkastelemaan kirjallisuuteen. Esimerkiksi Johanna Järvinen-Tassopouloksen väitöskirjansa pohjalta kirjoittama teos *Suomalaisena naisena Kreikassa*⁴⁶ tarkastelee matkailua, muukalaisuutta, kodin rakentamista uuteen paikkaan sekä arkea liikkuvassa tilassa ihmisläheiseen tyyliin, joka on antanut paljon vaikutteita omaan kirjoittamiseeni.

⁴³ Hannam, Sheller & Urry 2006.

⁴⁴ Lefebvre 1991, 86.

⁴⁵ Niemelä 2000.

⁴⁶ Järvinen-Tassopoulos 2007.

Opiskelijavaihtoa käsittelevää tutkimusta on tehty suhteellisen paljon erilaisista näkökulmista sekä Suomessa⁴⁷ että ulkomailla⁴⁸. Vaihto-opiskelun turvallisuutta on tähän asti kuitenkin tutkittu lähinnä toisen asteen eli lukiolaisten ja ammattikoululaisten vaihto-oppilasjaksojen yhteydessä. Sen sijaan korkeakouluopiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden turvallisuuteen liittyvää, opiskelijoiden kohtaamiin ongelmiin tarttuvaa tutkimusta on tehty lähinnä kulttuurishokkiin ja siihen sopeutumiseen sekä vieraan kulttuurin aiheuttamiin arkisiin ongelmiin liittyen.⁴⁹ Esimerkiksi Lorraine ja Gurhan⁵⁰ ovat tutkineet turkkilaisten Erasmus-opiskelijoiden pelkoja vieraassa kulttuurisessa ympäristössä elämiseen liittyen haastatteleamalla 11 opiskelijaa ennen vaihtoon lähtöä. Vaikka tutkimus antaa eväitä vaihto-opiskeluun liittyvien kulttuuristen kohtaamisten ja niihin liittyvien turvallisuuden tunteiden tarkasteluun, näen tällaisen lähestymistavan hieman kapea-alaisena, sillä vaihto-opiskeluun voi nähdäkseni liittyä paljon muitakin ongelmia kuin vieraan kulttuurin aiheuttamia ”oireita”.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMOn vuonna 2012 julkaisema Emilia Tolvasen kirjoittama korkeakouluille suunnattu opas kriisitilanteista kansainvälisessä liikkuvuudessa antaa pohjan omalle tutkimukselleni. Oppaan kirjoittamista varten on haastateltu erilaisia kansainvälisen liikkuvuuden kanssa työskenteleviä ihmisiä korkeakouluista ja muista organisaatioista ja siinä käydään case-tyyppisesti läpi erilaisia vaihto-opiskelijoiden kohtaamia kriisejä.⁵¹ Oma tutkimukseni lähestyy kuitenkin opiskelijavaihdon turvallisuutta pelkkien kriisien sijaan mahdollisemman kokonaisvaltaisesti turvallisuuden käsitteellisen analyysin kautta, joten tulokulma on hieman eri. Laila Kuisman vaihto-opiskelijoiden lähtömotiiveja tarkasteleva gradu⁵² vuodelta 2013 on oman tutkimukseni kannalta oleellinen, sillä Kuisma tutkii vaihto-opiskelua matkailun osana, joka on myös omassa tekstissäni yksi keskeisistä vaihto-opiskeluun liittyvistä näkökulmista. Vaikka en ole juurikaan löytänyt turvallisuuteen keskittyvää tutkimusta vaihto-opiskelusta, matkailuntutkimuksen piirissä turvallisuutta on tutkittu erilaisista näkökulmista runsaasti. Riskien tuntemattomuus, mahdollisesti ennalta tuntemattomaan paikkaan matkustaminen sekä mahdollinen poikkeavuus muusta väestöstä kielen, tapojen tai ulkomuodon perusteella asettaa vaihto-opiskelijat osin samaan asemaan muiden matkailijoiden kanssa.

Vaikka vaihto-opiskelijoilla on kohdeyliopiston ja pian myös muiden vaihto-opiskelijoiden tuntemisen kautta erityinen väliaikaista pysyvyyttä luova suhde vieraaseen paikkaan, koen mielekkääksi soveltaa

⁴⁷ Jäntti 1999; Garam 2000; Sagulin 2005; Valkonen 2009; Kylli 2010 ym.

⁴⁸ Gunawardena ja Wilson 2012 ym.

⁴⁹ Esimerkiksi Veikkola 1994;

⁵⁰ Lorraine & Gurhan 2011.

⁵¹ Tolvanen 2012.

⁵² Kuisma 2013.

matkailun riskien arviointiin ja turvallisuuteen liittyvää kirjallisuutta ja teoriaa myös omassa tutkimuksessani. Ensimmäiset riskin käsitteen maininnat löytyvät Cohenin⁵³ ja Plogin⁵⁴ 1970-luvulla ilmestyneistä matkailuntutkimuksen klassikkoartikkeleista, minkä jälkeen turvallisuutta on matkailun yhteydessä tutkittu jonkin verran erityisesti 1990-luvulla massaturismin ja muunkin liikkumisen määrän kasvaessa erittäin nopeasti. Syyskuun 11. päivän WTC-iskujen myötä turvallisuuden merkitys matkailuntutkimuksessa nousi huippuunsa, minkä jälkeen aiheesta on kirjoitettu paljon sekä artikkeleita että kokonaisia kirjoja. Esimerkiksi Mura⁵⁵ on tutkinut nuorten matkailijoiden pelkoja ja riskeihin suhtautumista lomalla.

Turvallisuuden tutkimusta tehdään matkailun tutkimuksen lisäksi esimerkiksi sotatieteiden, valtiopin, kansainvälisten suhteiden, sosiologian, hallintotieteen, sosiaalipolitiikan tai kriminologian tutkimuskentässä kyseiseen alaan liittyvien traditioiden mukaan. On siis olemassa varsin monenlaista turvallisuuden tutkimusta. Globalisaation myötä erityisesti monitieteistä eri turvallisuuden ulottuvuuksiin, ilmiöihin ja niiden keskinäisiin suhteisiin ja riippuvaisuuksiin pureutuvaa turvallisuuden tutkimusta tarvitaan kuitenkin lisää.⁵⁶ Tässä tutkimuksessa turvallisuutta tarkastellaan käsitteen laajassa merkityksessä kiinnittäen huomiota turvallisuuden erilaisiin ulottuvuuksiin ja osaluaisiin sekä näiden paikallisuuteen, ajallisuuteen sekä suhteellisuuteen. Pohjaan ymmärtämykseni turvallisuuden laajasta tutkimuskentästä esimerkiksi Barry Buzanin klassikkoteokseen *People, States and Fear*⁵⁷, ja syvennän tätä ymmärtämystä erityisesti Hans Günter Brauchin inhimillisen turvallisuuden merkityssisällöistä YK-yliopiston *Institute for Environment and Human Security*lle kirjoittaman *Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks in Environmental and Human Security*⁵⁸ -teoksen kautta. Kansainvälisellä tutkimuskentällä inhimillisen turvallisuuden tutkimukseen voidaan liittää myös esimerkiksi Amartya Sen⁵⁹, minkä lisäksi Yhdistyneet Kansakunnat on laajalti paneutunut aiheeseen.

Suomessa turvallisuutta ja turvattomuutta laajassa mittakaavassa tarkastelleen Pauli Niemelän toimittamassa kokoelmajulkaisussa, *Inhimillinen turvallisuus*⁶⁰, turvallisuutta tarkastellaan eri luvuissa empiiristen tutkimusten valossa erilaisten teemojen kautta, mikä tukee omaa temaattista lähestymistapaani 3. ja 4. luvuissa. Timo Airaksinen, suomalainen filosofi, on sen sijaan kirjoittanut

⁵³ Cohen 1972.

⁵⁴ Plog 1974.

⁵⁵ Mura 2010.

⁵⁶ Virta 2011.

⁵⁷ Buzan 1991.

⁵⁸ Brauch 2005.

⁵⁹ Sen 2000.

⁶⁰ Niemelä 2000.

turvallisuudesta käsitteenä laajan teoksen nimeltä *Yhteisöturvallisuutta etsimässä*⁶¹, jonka pohjalta Päivi Kallioinen on kirjoittanut vuonna 2013 valmistuneen gradunsa otsikolla *Turvallisuus: tunteita ja tekoja*⁶². Pyrin näissä teoksissa esiintyvän turvallisuuden teorian kautta edistämään lukijan käsitystä turvallisuuden moniulotteisesta luonteesta, jonka kautta pyrin näkemään myös vaihto-opiskelun turvallisuuden moniulotteisena, monimerkityksisenä ilmiönä ja tutkimuskohteena.

⁶¹ Airaksinen 2012.

⁶² Kallioinen 2013.

2. Opiskelijavaihto ja turvallisuus

Johdannossa teimme pikakatsauksen turvallisuuden tematiikkaan yleisellä tasolla, minkä lisäksi inhimillisen turvallisuuden käsite esiteltiin lyhyesti. Inhimillistä turvallisuutta käsitellään usein jakaen se erilaisia elämäntiloja kattaviin turvallisuuden alueisiin tai kategorioihin. Johdannossa esittelemässäni UNDP:n Inhimillisen kehityksen raportissa inhimillinen turvallisuus jaetaan seitsemään peruselementtiin: talousturvallisuus; elintarviketurvallisuus; terveysturvallisuus; ympäristöturvallisuus; henkilökohtainen turvallisuus; yhteisöturvallisuus sekä poliittinen turvallisuus, johon kuuluvat muun muassa ihmisoikeusrikkomukset.⁶³ Pauli Niemelä taas tarkastelee inhimillistä turvallisuutta kuudella eri tasolla: valtiollinen turvallisuus, sosiaalis- ja hyvinvointivaltiollinen turvallisuus, kulttuurinen tai humanistinen turvallisuus, ekologinen turvallisuus, yhteisöllinen turvallisuus ja terveydellinen turvallisuus.⁶⁴ Jakoja on monia, ja tilanteen mukaan niitä voidaan tehdä eri tavoin.

Mitä turvallisuus sitten voi kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden yhteydessä tarkoittaa? Kysymykseen ei tietenkään ole olemassa yhtä oikeaa vastausta, koska turvallisuuden tunteminen ja ymmärtäminen vaihtelevat yksilötasolla ja erilaiset asiat tuntuvat uhkaavilta eri ihmisille.⁶⁵ Koen, että turvallisuuden merkityksiä opiskelijavaihdon yhteydessä tulee tarkastella opiskelijoiden näkökulmien ja kokemusten kautta, minkä vuoksi tiedustelin vaihto-opiskelijoilta molemmissa kyselyissä, mitä turvallisuus heidän mielestään vaihdon yhteydessä tarkoittaa, ja millaisia asioita siihen liittyy. Kysymyksiin kertyi yhteensä 186 erilaista vastausta, joiden perusteella pyrin hahmottamaan kuvaa turvallisuudesta vaihto-opiskelun yhteydessä sisällönanalyysin keinoin.

2.1. Turvallisuuden merkitys opiskelijavaihdon yhteydessä

Opiskelijoiden vastaukset käsittävät laajasti erilaisia elämäntilanteita ja ulottuvuuksia, ja on selvää, että he ymmärtävät turvallisuuden opiskelijavaihdon yhteydessä juuri inhimillisenä, yksilöön keskittyvänä laaja-alaisena turvallisuutena. Vastauksista löytyy paljon UNDP:n ja Niemelän kategorioihin sopivia tekijöitä, mutta valmiin kehikon käyttämisen sijaan näen kokonaiskuvan muodostumisen kannalta paremmaksi vaihtoehdoksi ryhmitellä vastauksista löytyviä turvallisuuden osatekijöitä itse. Analysoin vastauksia laadullisen sisällönanalyysin keinoin voidakseni systemaattisesti järjestää, kuvailla ja

⁶³ UNDP 1994, 24–25.

⁶⁴ Niemelä 2000, 27.

⁶⁵ Ranta-Tyrkkö & Ropo 2001, 7.

kvantifioida aineistosta nousevia teemoja, ja niiden kautta tiivistetysti käsitteellistää turvallisuutta vaihto-opiskelun yhteydessä.

Vastaukset ovat sisällöllisesti laajoja, niin kuin turvallisuuden käsitteen laajuuden pohjalta voi odottaa. Niistä on kuitenkin selvästi havaittavissa toistuvuutta, mikä on syynä siihen, että koin tarpeelliseksi laskea mainintojen määrää enkä vain poimia esiin nousevia asioita. Mainintojen määrän laskeminen myös mahdollistaa lähtevien ja palanneiden opiskelijoiden kyselyaineistojen vertailun, vaikka tietysti on huomioitava, että lähteviä opiskelijoita oli hieman enemmän kuin palanneita. Määrällisestä analyysistä huolimatta tarkoitukseni ei ole laajentaa tämän aineiston esiin tuomia asioita koskemaan vaihto-opiskelijoiden turvallisuutta yleisesti, joskin oletan, että analyysi voi antaa suuntaa vaihto-opiskelijoiden käsityksistä myös laajemmassa mittakaavassa. Tarkastelen alempana myös yksittäisiä vastauksia, joiden kautta on mahdollista päästä paremmin käsiksi sekä toistuviin että poikkeaviin vaihto-opiskeluun liittyviin turvallisuusnarratiiveihin.

Taulukossa 2 on yhteenveto lähtevien ja palanneiden vaihto-opiskelijoiden vastauksista esiin nousseista teemoista ja mainintojen määristä. Koska eri osallistujaryhmien vastauksissa ja tiettyjen asioiden mainintojen määrissä on jonkin verran poikkeavuutta, esitän eri aineistojen pohjalta tehdyt laskelmat erillisinä. En nähnyt tarkoituksenmukaiseksi tai edes mahdolliseksi esittää tässä kaikkia vastauksissa mainittuja tekijöitä erikseen, vaan olen muodostanut vastauksista ryhmiä, joihin sisältyy erilaisia yksityiskohtaisempia puolia, joita pyrin avaamaan tulkinnan yhteydessä. Haluan kuitenkin huomauttaa, että kategorisoinnit eivät tässä tapauksessa – kuten eivät yleensääkään – ole täysin ongelmattomia. Vastaukset eivät esimerkiksi aina täysin selkeästi sopineet vain yhteen kategoriaan, jolloin olen joutunut tekemään kompromisseja ja sijoittanut vastauksen oman ymmärrykseni mukaan parhaiten sopivaan kohtaan.

Olen jakanut vaihto-opiskelijoiden turvallisuuden vaihtokohteeseen ja ulkoiseen ympäristöön liittyviin sekä ei-kohdesidonnaisiin, enemmänkin vaihto-opiskelijaan ja hänen toimintaansa ja ajatteluansa koskeviin tekijöihin. Koska vastauksissa kuvataan vaihto-opiskelun turvallisuutta vaihto-opiskelijoiden omasta näkökulmasta heidän tuntemustensa ja käsitystensä kautta, myös ulkoiset tekijät ymmärrettävästi sisältävät vaihto-opiskelijoihin itseensä liittyviä asioita vastausten subjektiivisuuden kautta.

Turvallisuuteen liittyvät asiat	Lähtevät opiskelijat	Palanneet opiskelijat	Kaikki opiskelijat
Kohdesidonnaiset tekijät:			
Asumisen turvallisuus	42	13	55
Ruumiillinen ja omaisuuden koskemattomuus: varkaudet, ryöstöt, rikollisuus	38	45	83
Turvallista liikkua ja matkustaa yksin, katuvalot	26	20	46
Terveysteen liittyvä turvallisuus ja hoidon saaminen	17	16	33
Vieras ympäristö	5	12	17
Terrorismi	3	3	6
Rasismi: vieroksunta, hyljeksintä ja suvaitsemattomuus	3	3	6
Kulttuurierot	3	11	14
Liikenne	3	5	8
Luonnonolosuhteet	3	6	9
Turvallinen ympäristö	2	1	3
Sukupuoleen liittyvä turvallisuus: sukupuolirikokset, ahdistelu, pukeutuminen oman mielen mukaan	2	8	10
Yhteiskunnalliset olosuhteet ja uhat: suuret tuloerot, epävakaus	1	4	5
Henkinen koskemattomuus	1	2	3
Kidnappaukset	0	2	2
Päihteet: huumeidenkäyttäjät, käytön yleisyys, humalaisten sekoilu	0	3	3
Yhteensä:	149	154	303
Ei-kohdesidonnaiset tekijät:			
Turvaverkot	66	25	91
Tietämys kulttuurista, tavoista, yhteiskunnasta, viranomaisten toiminnasta, informaation saatavuus	32	17	49
Arjen toimiminen ja turvallisuuden tunne	20	29	49
Luottamus ihmisiin ja instituutioihin	19	12	31
Oma toiminta: maalaisjärki ja vaarojen välttäminen / riskien tiedostaminen	12	10	22
Taloudellinen turvallisuus	11	2	13
Etukäteen valmistautuminen	6	0	6
Vakuutukset kunnossa	6	2	8
Kieli ja kommunikaatio	3	8	11
Yhteensä:	175	105	280

Lähtevien ja palanneiden opiskelijoiden vastauksissa oli paljon samansuuntaisuutta ja pitkälti samat asiat nousivat esiin molemmista aineistoista. Laskemalla vastauksista nousevien turvallisuustekijöiden määrää huomasin kuitenkin, että mainintojen määrien jakautumisessa on eroavuutta kahden tutkimukseen osallistuneen ryhmän kesken. Näyttää siltä, että turvallisuuden tunteeseen ja omaan toimintaan liittyvät tekijät korostuvat lähtevien opiskelijoiden vastauksissa, siinä missä vaihdosta palanneet opiskelijat painottavat enemmänkin vaihtokohteeseen liittyviä seikkoja kuvaillessaan, mitä turvallisuus vaihdossa heidän mielestään tarkoittaa. Tämä on ymmärrettävää, sillä ennen vaihtoa on mahdotonta tarkalleen tietää vaihtokohteen merkitystä omalle turvallisuudelleen. Tällöin muiden ihmisten merkitys turvallisuuden luojana, oma tietämys kohteesta sekä yleiset turvallisuuden tunteeseen ja uhkien poissaoloon liittyvät asiat nousevat ajatuksissa etualalle. Useissa – erityisesti vaihtoon lähdössä olevien opiskelijoiden – vastauksissa

puhutaankin turvallisuudesta yleisesti. Tällaista turvallisuutta kuvaillaan taulukossa mainittujen teemojen kautta esimerkiksi seuraavasti:

Yleinen kaupungin turvallisuus, tapahtuuko siellä yleisesti varkauksia raiskauksia tms. Siihen liittyy myös oma kokemus turvallisuudesta, johon tuutorit ja muut vastaavanlaiset voivat auttaa, esim että tietää jonkun olevan kiinnostunut omasta hyvinvoinnista. Omasta mielestäni olisi turvaton olo jos tietäisin ettei kukaan huomaisi, jos yhtäkkiä katoaisin. (K1, N, -94, Zagreb, Kroatia).

Nähdäkseni ”yleisesti turvallisella” tarkoitetaan opiskelijavaihdon yhteydessä lähinnä sitä, että voi elää olematta jatkuvasti peloissaan, siis vapautta konkreettisista uhista ja subjektiivisista peloista, mikä osuukin hyvin yhteen turvallisuuden yleisimpien määritelmien kanssa.⁶⁶ Suurin osa määritelmistä mieltää turvallisuuden *vapaudeksi uhista*. Turvattomuus koetaan tällöin uhkina tärkeiksi koetuille arvoille tai selviytymiselle.⁶⁷ Yhtäältä turvallisuus voidaan nähdä subjektiivisena tunteena tai uskomuksena – tilana, joka koetaan eri tavalla yksilöiden, sukupuolten, yhteiskuntaluokkien ja kulttuurien välillä. Tällöin turvallisuudesta voidaan puhua *vapautena peloista*. Toisaalta turvallisuuden ja turvattomuuden käsitteillä voidaan tarkoittaa objektiivista eli ulkoista turvallisuutta – esimerkiksi sitä, kuinka suuri riski on tulla ryöstetyksi kadulla, jolloin turvallisuus on *vapautta riskeistä*.⁶⁸ Yleinen turvallisuus näyttäytyy siis ympäristön turvallisuuden ja oman turvallisuuden tunteen yhdistelmänä. Turvattomuutta ympäristö aiheuttaa monille opiskelijoille erityisesti vaihdon alussa olemalla tutun ja turvallisen sijaan vieras ja sitä kautta turvaton. Ympäristön vieraus mainittiin useaan otteeseen molemmissa kyselyissä turvallisuuteen liittyvänä asiana. Seuraava vastaus kiteyttää hyvin tällaisen vierauteen liittyvän turvattomuuden:

Turvallisuudeksi koen vaihtokohteen turvallisuustilanteen, onko rikollisuutta, täytyykö pelätä varkaita tms. Koen turvattomuudeksi sellaisen ettei voi kävellä kadulla pelkäämättä. Toisaalta turvattomuus on sitä, ettei vieraassa maassa ole turvaverkkoa, vanhempia, kavereita vaan turvaverkko pitää luoda lähes nollasta. Turvattomuudeksi voi myös kokea vieraan yliopiston ja kaupungin, vieraan kulttuurin ja sen ettei tiedä saako kavereita tai asuntoa. (K1, N, -91, Bern, Sveitsi).

Lainauksessa turvaverkkojen puuttuminen, ympäristön vieraus ja vaarojen mahdollisen läsnäolon rajoittavuus muodostuvat turvattomuutta ilmentäviksi tekijöiksi. Turvattomuutta voidaankin tarkastella erilaisina turvallisuusvajaina.⁶⁹ Tällaiset vajeet tekevät henkilöstä haavoittuvamman, mikä on omiaan lisäämään turvattomuutta. Haavoittuvuus on turvallisuuden lähikäsite, joka voidaan jakaa

⁶⁶ Wolfers 1962, 149.

⁶⁷ Williams 2008, 5.

⁶⁸ Ranta-Tyrkkö & Ropo 2001, 7; Wolfers 1962, 149.

⁶⁹ Niemelä 2000, 21.

esimerkiksi fyysiseen, oikeudelliseen, organisatoriseen, tekniseen, poliittiseen, sosio-ekonomiseen, psykologiseen ja kulttuuriseen haavoittuvuuteen.⁷⁰ Nämä haavoittuvuudet tulevat ilmi osana vaihtokokemusta erityisesti vaihto-opiskelijajaksen alussa juuri ympäristön vierauden ja oman ”paikkaan kuulumattomuuden” seurauksena.

Toisaalta haavoittuvaisuuden tunne voi luoda myös pelkoja, jotka eivät aina vastaa ympäristön todellisia turvallisuusriskejä. Turvallisuuden tai turvattomuuden tunne voi erota voimakkaastikin objektiivisesta tai niin sanotusta ”todellisesta” turvallisuudesta. Riskien havainnointikyky ei toisin sanoen aina täsmää todellisten riskien olemassaolon kanssa, vaan riskien kokeminen voi esimerkiksi ympäristön vierauden takia lisääntyä. Toisaalta se voi myös vähentyä erityisesti tilanteen tuottaessa kokijalle jonkinlaista hyötyä. Esimerkiksi tupakoijilla, laskuvarjohyppääjillä ja muilla vaarallisina pidettyjen asioiden tekijöillä on tapana aliarvioida tekemistensä riskejä.⁷¹ Samoin lomalla suhtaudutaan riskeihin eri tavalla kuin arkielämässä kotona.⁷² Siksi on mielenkiintoista pohtia, millä tavalla turvallisuuteen suhtautuminen opiskelijavaihdossa mahdollisesti eroaa kotimaan oloista ja mistä syystä. Palaamme aiheeseen luvussa 2.3.

Lähtevien opiskelijoiden vastauksissa yleisimmin esiin nousevia turvallisuuteen liittyviä teemoja ovat turvaverkot, asumiseen liittyvä turvallisuus, ruumiillinen koskemattomuus ja omaisuusrikollisuus sekä tietämys kohteesta. Palanneiden opiskelijoiden vastauksissa yleisimmin mainitaan fyysiseen ja omaisuuden koskemattomuuteen liittyvät tekijät, joihin liittyvät erityisesti varkaudet ja ryöstöt. Seuraavaksi yleisimmin esiin nousevat arjen toimivuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyvät tekijät, kuten se, ettei koe itseään uhatuksi eikä tarvitse murehtia ja pelätä. Turvallisuus ja arki ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa, sillä arkea rytmittävät rutiinit ja arkea sujuvoittavat yhteiskunnalliset rakenteet lisäävät turvallisuuden tunnetta ja vapauttavat samalla ihmisen toimintaa. Toisaalta asioiden toimimattomuus ja muut arjen haasteet tekevät elämästä epävarmempaa, mikä on omiaan lisäämään turvattomuuden tunnetta.⁷³

Arki on yksi kulttuurintutkimuksen ja sosiologian keskeisimmistä käsitteistä. Felski kuvailee arkea ”olennaiseksi, itsestään selväksi jokapäiväisten asioiden jatkumoksi, joka kehystää retkiämme vaikeatajuihin ja eksoottisiin maailmoin”.⁷⁴ Agnes Heller, yksi tunnetuimmista arkielämän tutkijoista, kuvailee arkea ihmisen ulottuvilla olevaksi maailmaksi, jota käsitteellistetään tilallisuuden,

⁷⁰ Nathan 2007 teoksessa Brauch 2005, 32.

⁷¹ Schneier 2008.

⁷² Mura 2010.

⁷³ Lindfors 2011, 22.

⁷⁴ Felski 1999, 15 (oma suomennos).

ajallisuuden sekä toiminnan laadun avulla.⁷⁵ Vaihto-opiskelun ja turvallisuuden yhteydessä erityisesti arjen tilallisuus tulee hyvin merkitykselliseksi, sillä ympäristö asettaa raamit arjessa toimimiselle.

Turvaverkkojen olemassaolo tai niiden puute sekä se, että on turvallista liikkua ja matkustaa, nousevat usein esiin myös palanneiden opiskelijoiden vastauksissa, joskin turvaverkot mainitaan ensimmäisen kyselyn vastauksissa huomattavasti yleisemmin. Turvaverkkoihin liittyy opiskelijoiden mukaan erityisesti se, että on joku, kehen turvautua tai ottaa yhteyttä, mikäli jotakin sattuu. Nämä asiat mainitaan kyselyvastauksissa 32 kertaa. Myös se, että löytää ”omanlaistaan porukkaa” ja saa ystäviä, koetaan tärkeäksi vaihto-opiskelun turvallisuuteen liittyväksi tekijäksi 16 vastauksessa. Sekä vaihto- että kotyliopisto mainitaan muutamaan kertaan molemmissa kyselyissä turvaverkkona, minkä lisäksi myös tuutorien tai vaihtokoordinaattorin roolin tärkeys ilmaistaan joitakin kertoja.

Vain vaihtoon lähdössä olevat opiskelijat mainitsivat paikallisiin ihmisiin tutustumisen turvallisuuteen liittyväksi tekijäksi kyselyissä, mutta haastatteluissa paikallisiin tutustuminen tuli ilmi useampaan otteeseen sekä vaihdossa haastatteluaikaan olleiden että vaihdosta palanneiden opiskelijoiden puheessa. Lähtevien opiskelijoiden kyselyssä paikallisiin tutustumista piti turvallisuuden tunteen kannalta tärkeänä 76 prosenttia vastanneista, kun palanneista opiskelijoista vain 41 prosenttia koki paikallisten tuntemisen tärkeäksi. Molemmissa kyselyissä opiskelutovereihin tutustumista pidettiin selkeästi tärkeämpänä kuin paikallisiin tutustumista. Paikallisten tuntemisesta on kuitenkin opiskelijoiden mukaan hyötyä erityisesti kyseisen maan kulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin ymmärtämisessä ja paikalliseen elämään tutustumisessa, jotka myös voivat vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen positiivisesti vierauden tunnetta vähentäen. Erityisesti paikallisten kanssa ”kimppakämpissä” asuvat vaihto-opiskelijat puhuivat paikallisten tuntemisen merkityksellisyydestä. Useimmiten vaihto-opiskelijat kuitenkin seurustelevat erityisesti muiden vaihto-opiskelijoiden kanssa, ja monissa kyselyissä ja tutkimuksissa paikallisiin tutustuminen on koettu vaikeaksi.⁷⁶

Turvaverkot ovat tärkein turvallisuuden kategoria myös lähtevien ja palanneiden vaihto-opiskelijoiden vastauksia yhteen laskiessa. Tämän jälkeen seuraavaksi useimmin mainittiin ruumiillinen ja omaisuuden koskemattomuus eli esimerkiksi varkaudet ja ryöstöt tai muut yksilöön kohdistuvat omaisuusrikokset. Myös asumiseen liittyvät tekijät nousivat tärkeäksi tekijäksi opiskelijoiden vaihtoturvallisuuteen liittyen: se, että on paikka, mihin mennä ja missä on turvassa, ja että vuokrasopimusten ja vuokranantajien kanssa kaikki sujuu ongelmitta. Asumisen turvallisuus koetaan tärkeäksi erityisesti lähtevien opiskelijoiden vastauksissa, mikä onkin ymmärrettävää, kun

⁷⁵ Heller 1984.

⁷⁶ Dervin 2009, 122–123; Penz 2015, 56–91.

ollaan vasta lähdössä eikä asuntoa tai huonetta välttämättä vielä ole olemassa. Palanneille opiskelijoille asunto saattaa tuntua jo itsestäänselvyydeltä varsinkin, ellei ongelmia ole vaihdon aikana asumiseen liittyen ilmennyt.

Huomasin, että vaihtoon lähtevät opiskelijat eivät kyselyvastauksissa kovin usein puhu vaihtoajan majapaikastaan kotina. Koti mainittiin opiskelijoiden vastauksissa yhteensä 5 kertaa, siinä missä majapaikka tai asunto tuli mainituksi 46 kertaa, joista 35 oli lähtevien opiskelijoiden vastauksissa. Ennen vaihtoon lähtemistä vaihtoajan majapaikasta ei siis yleensä puhuta automaattisesti kotina. Sen sijaan yli yhdeksänkymmentä prosenttia vaihdosta palanneista ilmoittaa tunteneensa vaihtokohteensa kodikseen vaihdon ajan, minkä lisäksi haastatteluissa kotia käytetään enemmän kuin muita asumusta kuvaavia termejä. Koti määritellään usein paikaksi, johon ihminen tuntee kuuluvansa ja jossa hän tuntee olevansa turvassa, jolloin kodin - tai asunnon - keskeisyys turvallisuuden tunteelle vaihdossa ei ole suuri yllätys.⁷⁷ Koti ja kodintuntu ovat myös arjen toimimisen kannalta tärkeä asia, sillä suurin osa arkisista toiminnoista yleensä suoritetaan kotona. Jos esimerkiksi minkäänlaista omaa rauhaa tai kunnollista suihkua ei ole majapaikassa saatavilla, arki vaikeutuu heti huomattavasti.

Turvalliseksi koettu lähiympäristö nousee vastauksissa tärkeäksi turvallisuuteen liittyväksi tekijäksi esimerkiksi seuraavalla tavalla: *"Turvallisuudeksi koen sen, että saan kadulla liikkua huoletta, pelkäämättä ahdistelua, väkivaltaa jne. Eli ennen kaikkea sitä, että tavallinen arki sujuu mutkattomasti, eikä minun tarvitse pelosta rajoittaa omaa elämääni"*.⁷⁸ Vastanneista 83 mainitsee rikokset, varkaudet tai ryöstetyksi tulemisen ja näiden yhteydessä usein sen, ettei näitä asioita tarvitsisi pelätä, minkä lisäksi yhteensä 46 vastauksessa mainitaan yksin liikkuminen tai tieto siitä, missä voi liikkua turvallisesti yksin ja milloin. Kymmenen naispuolista opiskelijaa mainitsee lähiympäristön turvallisuuteen liittyen myös raiskaukset, ahdistelun tai sukupuolirikokset vastatessaan siihen, millaisia asioita turvallisuuteen vaihto-opiskelun yhteydessä liittyy. Sukupuoleen liittyvät tekijät tulevat esiin myös muiden kysymysten vastauksissa sekä haastatteluissa, ja turvallisuus on opiskelijavaihdon yhteydessä monessa mielessä selkeästi sukupuolittunutta juuri liikkumiseen ja vapauteen sekä pukeutumiseen liittyvien tekijöiden kautta. Palaan turvallisuuden ja sukupuolen suhteeseen sekä muihin fyysisiin ja sosiaalisiin uhkiin luvussa 3, jossa käsitellään (suur)kaupungissa elämiseen liittyvää turvallisuutta vaihto-opiskelijänäkökulmasta.

⁷⁷ Lindström 1998, 42.

⁷⁸ K2, N, -92, Bryssel, Belgia.

Vaihto-opiskelijat mainitsevat vastauksissaan myös paljon asioita, jotka liittyvät turvallisuuteen siksi, että vaihtokohde poikkeaa kulttuuriltaan ja yhteiskunnallisilta tai luonnonolosuhteiltaan kotimaasta tai -kaupungista. Näiden asioiden kannalta tietämyksestä ja kohteen tuntemuksesta on apua. Vaihtokohteen ja paikallisten tapojen tuntemus sekä tietämys mahdollisista riskeistä nousevatkin esiin tärkeänä turvallisuuteen liittyvänä asiana yhteensä 49 vastauksessa. Tähän kategoriaan sisällyttiin riskien tiedostamisen tai vaihtoehtoisesti tiedostamattomuuden (14 vastauksessa), vaihtokohteen tapojen ja kulttuurin tuntemuksen (10), poliittisen ja turvallisuustilanteen sekä byrokratian toiminnan ymmärtämisen (10), informaation saatavuuden (7) sekä muutamia yksittäisiä turvattomuuteen varautumiseen liittyviä asioita, kuten itsepuolustustaidot. Kulttuuriset ja muut erot sekä niistä johtuva mahdollinen riskien tiedostamattomuus näkyvät muun muassa tässä:

Turvallisuus vaihdossa tarkoittaa ainakin sitä, että yhteiskunnalliset ja luonnonolot ovat sellaiset että tuntee olonsa kohteessa turvalliseksi. Lisäksi kulttuuriset tai eri alueiden väliset erot voivat vaikuttaa turvallisuuteen, esim. rikollisuuden yleisyys, liikennekulttuuri, voiko liikkua yksin ulkona pimeällä jne. Vaihdoissa ei ehkä ole etukäteen niin tietoinen kaikista asioista mitkä saattavat olla turvallisuusriski. (K2, N, -92, Bath, Iso-Britannia.)

Kohdeyliopiston odotettiin useassa vastauksessa toimivan tiedon välittäjänä vaihto-opiskelijoille, minkä lisäksi myös oma vastuu tiedon hankkimisessa tuotiin ilmi. Haastattelujen perusteella turvallisuudesta ja siihen liittyvistä asioista onkin puhuttu orientaatiojaksolla tai -tapaamisella enemmän tai vähemmän, joskin turvallisuuteen suhtautuminen on selvästi eri vaihtoyliopistojen ja -kohteiden välillä vaihdellut suuresti. Turvallisuudesta puhumisen alueelliset erot tulevat esiin kyselyvastauksista myös lähettäjäinstituution puolelta: *”Turvallisuus vaihto-opiskelussa on itsevarmuutta, suunnittelua ja ei-toivottujen kontaktien välttämistä. Huomasin myös että Suomessa ja esim. USAssa annetaan eri ohjeita lähteille vaihto-opiskelijoille. Ystävänä Jenkeistä kertoi että hänen koulunsa oli varoittanut kaikesta kuolemista raskauteen.”*⁷⁹ Sosiaalisen konstruktionismin mukaan kulttuuriset käytännöt ja tavat, sosiaaliset arvot ja normit sekä kollektiiviset identiteetit ovatkin turvallisuusajattelun muodostumisessa tärkeässä asemassa, mikä selittää erilaisia turvallisuusdiskursseja ja turvallisuuteen suhtautumista erilaisissa sosiokulttuurisissa ympäristöissä.⁸⁰

Kohteen tuntemisesta ja tietämyksestä turvallisuuteen liittyen taas puhuttiin esimerkiksi seuraavaan tapaan: *”Turvallisuus pohjautuu siihen, että ymmärtää asioita, jotka tapahtuvat ympärillä. Ruotsissa se oli kohtuullisen helppoa, koska yhteiskunnissamme on paljon yhteistä.”*⁸¹ Kohdetietämykseen

⁷⁹K2, N, -90, Tübingen, Saksa.

⁸⁰Brauch 2005, 9.

⁸¹K2, M, -92, Uppsala, Ruotsi.

liittyy jollakin tavalla myös usein vastauksissa mainittu luottamus viranomaisiin, byrokraatiaan, poliisiin tai muihin instituutioihin sekä ihmisiin. Lisäksi itseluottamusta, oman järjen käyttöä ja vaarojen välttämistä painotettiin muutamassa kymmenessä vastauksessa.

Vaikka suurin osa vastaajista näytti pohtivan turvallisuutta opiskelijavaihdon yhteydessä aika yleisellä tasolla, osassa vastauksista – erityisesti vaihdosta palanneiden vastauksissa – keskityttiin enemmän omasta vaihtokohteesta riippuviin asioihin, esimerkiksi yhteiskunnalliseen vakauteen ja poliittisiin seikkoihin, liikkumiseen, terveyteen vaikuttaviin asioihin ja hoidon saamiseen tai luonnonolosuhteisiin. Moni mainitsikin vastauksessaan vaihtokohteensa sekä miksi tietyt asiat nousevat esiin turvallisuuden yhteydessä juuri tässä kohteessa. Tässä yksi esimerkki, joka myös ymmärtääkseni rivien välissä toivoo vaihtoyliopistolta vastuunottoa tiedottajan roolissa:

Itse otan vaihto-opiskelun turvallisuuteen liittyen huomioon ainakin terveysasiat - rokotusten ja matkavakuutuksen tulee olla kunnossa ja hygieniasoissa oltava tarkkana paikan päällä, etenkin kun oma bakteerikanta on alkuun niin erilainen. Myös maan poliittinen tilanne on hyvä huomioida ja se, millaisessa asemassa opiskelijat ovat. Hongkongissa on ollut viime aikoina aika paljon mielenosoituksia, väkivaltaisiaakin, ja niitä on uskoakseni hyvä osata välttää. Liikenne on myös hyvin erilaista kuin Suomessa ja ihmisvilinä aivan toista luokkaa, joten hetki menee totutella hälyyn ja hässäkkään ja varoessa jäämästä auton tai ihmislaumojen alle. Turvallisuuteen kuuluu myös turvalliselta tuntuva huone asuntolassa - lukittavat ovet, paikka arvotavaroille jne. Luonnonkatastrofitkin ovat mahdollisia - maajäritykset ja hirmumyrskyt eivät ole ennenkuulumattomia. Turvallisuuden tunnetta loisi tietää miten näissä tilanteissa kuuluu toimia. (K1, N, -89, Hongkong)

Aineiston mukaan näyttää siltä, että turvallisuus vaihto-opiskelun yhteydessä koostuu pääasiallisesti turvallisesta asuinpaikasta, turvallisesta ympäristöstä, turvaverkoista, riskien tiedostamisesta ja niiden välttämisestä, ympäristön tuntemuksesta, luottamuksesta ihmisiin ja instituutioihin sekä omasta toiminnasta. Itse jaoin turvallisuuden opiskelijoiden kokemusten mukaan kohdesidonnaisiin ja ei-kohdesidonnaisiin tekijöihin, mutta sen voisi jakaa myös esimerkiksi henkiseen, fyysiseen ja aineelliseen turvallisuuteen, kuten seuraavassa kokoavassa ja kattavassa vastauksessa:

Turvallisuus vaihto-opiskelun yhteydessä käsittää mielestäni vaihto-opiskelijan henkisen turvallisuudentunteen, fyysisen turvallisuuden sekä aineellisen omaisuuden turvallisuuden. Henkisellä turvallisuudentunteella tarkoitan kuinka turvalliseksi vaihto-opiskelija tuntee olonsa vaihtokohteessa erilaisissa ympäristöissä, kuten opiskelupaikassa, asuntolassa/kotitalossa, kaupunginosassa, arkisissa tilanteissa ja vapaa-ajan vietossa. Fyysisellä turvallisuudella tarkoitan mahdollisia tai koettuja uhkia vaihto-opiskelijan fyysiselle koskemattomuudelle, kuten pahoinpitelyä ja seksuaalista häirintää. Aineelliseen omaisuuteen liittyvällä turvallisuudella tarkoitan sitä, kohdistuuko vaihto-opiskelijan omaisuuteen kuten tavaroihin, vaatteisiin, rahaan ja arvoesineisiin jonkinlaisia uhkia. (K2, M, -87, Praha, Tsekki.)

Loppujen lopuksi jaot ovat suhteellisen lähellä toisiaan, sillä omakin jakoni perustuu siihen, että kohdesidonnaiset uhat ovat ikään kuin opiskelijan fyysiseen koskemattomuuteen ja ympäristön turvallisuuteen liittyviä, siinä missä ei-kohdesidonnaiset uhat kytkeytyvät enemmän opiskelijaan itseensä, sisäisiin tunteisiin ja arvoihin sekä mentaalisiiin strategioihin liittyviin tekijöihin. Taloudellisen turvallisuuden olen sisällyttänyt ei-kohdesidonnaiseen kategoriaan, vaikka vaihtokohteellakin toki on merkitystä opiskelijan taloudelliselle tilanteelle.

Turvallisuuteen vaikuttavat siis erityisesti ympäristöön liittyvät tekijät sekä se, kuinka ihminen itse mieltää ja näkee turvallisuutensa, mihin taas kulttuurisilla tekijöillä ja totumuksilla on vaikutusta. Turvallisuutta voidaankin ajatella sosiaalisen ja poliittisen kanssakäymisen intersubjektiviisena tuloksena, jossa turvallisuus muodostuu sen mukaan, miten eri toimijat sitä rakentavat.⁸² Vaihto-opiskelijat rakentavat turvallisuutta sen mukaan, millaisia asioita he kokevat vaihdossa mahdollisiksi riskeiksi sekä käsitteistämällä turvallisuutta oman kulttuurisen ja kielellisen viitekehänsä kautta. Usein turvallisuus vaihto-opiskelijoiden vastauksissa koostuu sekä objektiivisesta, "todellisesta" turvallisuudesta että subjektiivisesta turvallisuuden tunteesta, jotka ovat myös aivan turvallisuuden käsitteeseen liittyvän teorian keskiössä. Mutta koska vaihto-opiskelijoiden kokemusten kautta ei ole mahdollista päästä suoraan käsiksi vaihtokohteiden objektiiviseen turvallisuuteen ja verrata sitä opiskelijoiden suhtautumisiin, aion seuraavaksi tarkastella sitä, kuinka opiskelijoiden näkemykset ja mielikuvat omien vaihtokohteidensa turvallisuudesta muodostuvat.

2.2. Paikkoihin liitettävät mielikuvat ja turvallisuuskuvat

Kokemamme todellisuus ja sen mukana käsitykset ja ymmärrys turvallisuudesta sekä mahdollisista uhista ja riskeistä riippuvat paitsi ylempänä avatuista käsitteellisistä ja teoreettisista miellekartoistamme, myös ajattelutavoista, joihin kokemusten ja tapojen lisäksi ympäröivällä

⁸² Brauch 2005, 9.

maailmalla ja siitä kertovilla medioilla on suuri vaikutus. Erilaiset mediat valitsevat tietotulvasta kertomuksia, jotka tulkinnan kautta vaikuttavat siihen, kuinka koemme ja rakennamme todellisuutta ja näemme maailman.⁸³ Meillä on erilaisista paikoista erilaisia käsityksiä, jotka vastaavat joskus paremmin objektiivista todellisuutta, joskus taas huonommin. Esimerkiksi erilaisilla kriiseillä, kuten luonnonkatastrofeilla, terrori-iskuilla tai suuremmilla liikenneonnettomuuksilla, on matala uutiskynnys, jolloin ne vaikuttavat uutisten kautta eri maihin ja alueisiin liittämiimme mielikuviin.⁸⁴ Nämä mielikuvat taas voivat vaikuttaa päätöksiin, joita paikkoihin liittyen teemme.

Siivosen ja Silvennoisen vaihtokohteen valintaa ja ulkomaalaisten vaihto-opiskelijoiden mielikuvia Suomesta käsittelevän opinnäytetyön mukaan vaihtokohteen valintaan vaikuttavat monelta osin samankaltaiset tekijät kuin muidenkin matkakohteiden valintaan. Nämä tekijät jakautuvat sisäisiin vaikuttimiin, kuten tarpeisiin, motiiveihin, mielikuviin, asenteisiin ja persoonallisuuteen sekä ulkoihin vaikuttimiin eli siihen, millaisia käyttäytymiseen vaikuttavia ulkopuolelta tulevia viestejä matkapäätöksen tekijä vastaanottaa. Ulkoisia vaikuttimia ovat esimerkiksi matkakohteen imago, brändi ja maine, kohteen kulttuuri, matkailuviestintä sekä matkallelähtijän läheiset ihmiset tai ihmisryhmät. Myös erilaisilla sosiokulttuurisilla kategorioilla kuten iällä, sukupuolella, siviilisäädällä sekä taloudellisilla ja poliittisilla tekijöillä – kuten lainsäädännöllä – on merkitystä. Vaihtokohteen valintaprosessi muistuttaa myös etenemiseltään monelta osin matkakohteen valintaa.⁸⁵

Kuisman pro gradu -tutkielman mukaan vaihtokohteen valintaan vaikuttavat ennen kaikkea mahdollisuudet parantaa kielitaitoa, kohteen kulttuuri, matkailumahdollisuudet, kohdeyliopiston opetustarjonta, kohdemaan kielen osaaminen sekä paikalliset ihmiset.⁸⁶ Omiin kyselyihini vastanneiden opiskelijoiden kohdalla vaihtokohteen valintaan ovat vaikuttaneet erityisesti kieli, opiskelumahdollisuudet ja kurssitarjonta sekä kohteen kulttuuri ja sijainti. Osa vastaajista halusi mahdollisimman kauas Suomesta ja mahdollisimman erilaiseen ympäristöön, kun osa taas halusi mahdollisimman lähelle esimerkiksi ihmissuhteiden tai kohteen tuttuuden takia. Eksoottisuus, ilmasto sekä kaupungin kiinnostavuus ja koko ovat myös useassa vastauksessa mainittuja tekijöitä. Turvallisuus lukeutuu vaihtokohteen valintaan vaikuttaviin tekijöihin siten, että lähtevistä opiskelijoista 10 prosenttia kertoi turvallisuuteen liittyvien asioiden vaikuttaneen kohdallaan vahvasti vaihtokohteen valintaan. Tällöin he ovat saattaneet valita esimerkiksi kahdesta vaihtoehdosta turvallisemmaksi kokemansa kohteen tai päättäneet mahdollisista riskeistä huolimatta lähteä

⁸³ Brauch 2005, 11.

⁸⁴ Tolvanen 2012, 9.

⁸⁵ Siivonen & Silvennoinen 2008, 12–24.

⁸⁶ Kuisma 2013, 23.

tiettyyn kohteeseen. Muutama haastattelemistani Euroopassa vaihtonsa suorittaneista opiskelijoista kertoi haastattelussa, ettei turvallisuussyistä olisi lähtenyt tiettyihin paikkoihin.

Turvallisuuden tai turvattomuuden määrä yksilön elämässä riippuu pitkälti yksilön suhteesta ympäristöönsä sekä koko maailmaan – erilaisista yhteyksistä, joissa ihmiset elävät.⁸⁷ Siksi ympäristön ja ainakin osaksi myös yhteyksien muuttuessa opiskelijavaihdon myötä on oletettavaa, että turvallisuuden ja turvattomuuden tunteminen ja kokeminen muuttuvat. Aineistoni perusteella uskallan sanoa, että vaikka jokainen vaihto-opiskelija kokee oman elämäntarinansa ja persoonallisuutensa kautta turvallisuuden eri tavoin, vaihtokohteella on suurin vaikutus siihen, miten turvallisuus vaihto-opiskelun yhteydessä tulee esiin opiskelijoiden kertomuksissa. Kohdassa 2.4. esittelen myös tällaisesta ajattelutavasta poikkeavia vastauksia.

Vaihto-opiskelijoiden turvallisuuteen liitetyt kokemukset ja tuntemukset ovat monilta osin yhteydessä vaihtokohteen absoluuttiseen eli ”todelliseen” turvallisuuteen ja erityisesti opiskelijoiden kokemukseen tästä turvallisuudesta. Siksi on mielenkiintoista tarkastella asioita, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi vaihto-opiskelijoiden kuva vaihtokohteen turvallisuudesta muodostuu. Vaihtokohteesta muodostettavista turvallisuuteen liittyvistä mielikuvista käytän vaihtokohteen *turvallisuuskuvan* käsitettä. Kyseessä on opiskelijoiden subjektiivinen näkemys kohteen turvallisuudesta, johon opiskelijoiden kokemus omasta turvallisuudestaan kyseisessä kohteessa ainakin osaksi tukeutuu. Turvallisuuskuvien pohjalta tehdään turvallisuusvalintoja, mikä tekee mielestäni kohteiden turvallisuuskuvien muodostumisesta tärkeän osan tutkimustani. Mutta kuinka turvallisuuskuvat muodostuvat?

Reynolds kuvailee *mielikuvien* muodostamista mentaalisten konstruktoiden kehittämiseksi informaation virrasta valittujen vaikutelmien pohjalta.⁸⁸ *Encyclopedia of Tourism* taas määrittelee mielikuvat ihmisistä, tapahtumista, paikoista ja muista objekteista muodostetuiksi uskomuksiksi, havainnoiksi, vaikutelmiksi sekä ymmärrykseksi, jotka muodostavat yksinkertaistetun ja tiivistetyn version ihmisen kokemasta todellisuudesta. Ihminen käyttää mielikuvia apunaan erilaisten ärsykkeiden ja arjen prosessien mentaalisisä järjestyksessä sekä ympäröivän maailman ymmärtämisessä.⁸⁹ Myös vaihtokohteesta opiskelijat muodostavat jo ennen lähtöä tietynlaisia mielikuvia, joiden kautta he osaavat esimerkiksi valmistautua lähtöön erilaisin tavoin. Ennen vaihdon

⁸⁷ Vornanen 2000, 25–26.

⁸⁸ Reynolds 1965, 69.

⁸⁹ Jafari, Bartje & Dimitrios 2000, 295.

alkamista tapahtuvalla valmistautumisella onkin todettu olevan yhteys opiskelijan hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen erityisesti vaihdon alkuvaiheissa.⁹⁰

Matkailun tutkimuksessa ajatellaan matkakohteesta muodostettujen mielikuvien vaikuttavan vahvasti matkakohteen valintaan, missä myös mielikuva kohteen turvallisuudesta on tärkeässä roolissa. Matkakohteen mielikuvien muodostumisesta on suunnattomasti erilaisia näkemyksiä ja teorioita, joissa mielikuvan muodostuminen jaetaan erilaisiin vaiheisiin ja tasoihin. Fakeyen ja Cromptonin mukaan orgaaninen mielikuva kohteesta muodostuu ennen matkapäätöksen tekoa suurelta osin automaattisesti niiden olettamusten varaan, joita ihminen on elämänsä varrella saanut tietystä kohteesta esimerkiksi uutisten, tv-ohjelmien, elokuvien ja muiden lähteiden kautta. Matkapäätöksen tekemisen jälkeen alkaa yleensä aktiivinen tiedonkeruuvaihe, jolloin etsitään tietoa internetistä, matkaesitteistä ja -oppaista sekä keskustellaan muiden kanssa matkasuunnitelmista, jolloin saadaan kuulla ystävien, tuttujen ja sukulaisten kokemuksista. Tiedonkeruun ja ajatustenvaihdon pohjalta rakentuu tuotettu mielikuva kohteesta, joka täydentyy matkan aikana ja matkan jälkeen kompleksiseksi mielikuvaksi.⁹¹

Muista matkailijoista poikkeamatta myös vaihto-opiskelijoilla on vaihtokohteestaan tietynlainen kuva jo ennen vaihdon alkamista. Tekemieni kyselyjen ja haastattelujen perusteella oli erittäin vaihtelevaa, kuinka paljon opiskelijat tunsivat kohdettaan etukäteen ja kuinka paljon aikaa he olivat käyttäneet kohteeseen tutustumiseen, jolloin myös mielikuvien tarkkuus vaihtokohteesta vaihteli suuresti. Opiskelijoista 13:lle vaihtokohde oli entuudestaan hyvin tuttu ja noin yksi neljästä opiskelijasta piti vaihtokohdettaan jokseenkin tuttuna. Jopa 138 kyselyyni vastannutta opiskelijaa ei kokenut vaihtokohdettaan itselleen tutuksi ennen vaihtoon lähtöä, mikä tarkoittaa, että suurin osa vaihto-opiskelijoista lähti vaihtoon itselleen suhteellisen vieraaseen ympäristöön. Kuitenkin miltei 80 prosenttia vastanneista piti itseään joko erittäin tai jonkin verran kokeneena matkailijana, ja vain kuusi opiskelijaa koki olevansa kokematon matkailija, joten täysin ummikkona ei vieraaseen maahan lähtenyt asumaan kovinkaan moni. Haastattelujen perusteella sain sellaisen käsityksen, ettei vaihtokohteeseen aina tutustuttu erityisen hyvin etukäteen, koska ajateltiin, että aikaa kohteeseen tutustumiseen riittää mainiosti paikan päällä, jolloin saa vihjeitä myös vaihtoyliopistolta ja sen henkilökunnalta, tuutoreilta sekä muilta vaihto-opiskelijoilta. Oli ehkä jopa hieman hätkähdyttävää, että esimerkiksi eräs Yhdysvaltoihin lähdössä oleva opiskelija myönsi, ettei hänellä ollut kohteestaan juuri minkäänlaista kuvaa ennen vaihtoa.

⁹⁰ Schartner & Young 2015, 12–33.

⁹¹ Fakeye & Crompton 1991, 10–11.

Kohteiden mielikuvien pohjalta muodostetaan myös käsitys kohteen turvallisuudesta. Samoin kuin matkakohteen mielikuvaan yleisesti, myös turvallisuuskuvaan vaikuttavat erilaiset asiat jo ennen matkalle lähtöä, mikäli turvallisuutta yleensäkin tässä vaiheessa tulee pohdittua. Matkailun tutkimuksen piirissä matkakohteen turvallisuuskuvaan muodostumiseen vaikuttavat ennen matkaa sosiaalisesta ja massamediasta sekä erilaisten verkostojen ja suhteiden kautta kerätty tieto sekä matkaoppaat, matkatiedotteet ja matkakertomukset.⁹² Samankaltaiset asiat nousevat esiin aineistostani vaihtokohteen turvallisuuskuviin puolesta, joskin matkailumarkkinointiin liittyviä informaatiolähteitä mainitsee turvallisuuden yhteydessä vain muutama kyselyyn osallistunut opiskelija. Selkeästi eniten vaihtokohteen turvallisuuskuvaan vaikuttavat erilaiset mediat, jotka mainittiin noin 60 prosentissa vastauksista. Media yleisesti mainittiin 35 vastauksessa, minkä lisäksi uutiset mainittiin 10 kertaa. Lisäksi opiskelijat kertoivat televisio-ohjelmilla, dokumenteilla, elokuvilla, internetistä kerätyillä tiedoilla, matkakertomuksilla sekä erilaisilla blogeilla ja v-logeilla olevan vaikutusta vaihtokohteestaan muodostamaansa turvallisuuskuvaan. Muutama opiskelija mainitsee myös matkaesitteet sekä ulkoministeriön matkustustiedotteet.

Liikkuvuuden tutkimuksessa mielikuvien liikkumisella sekä erilaisten medioiden jakamalla tiedolla on suuri merkitys.⁹³ Jos media pyrkii tiedonjaossaan läpinäkyvyyteen ja totuudenmukaisuuteen, sen seuraajien mielikuvat maailmasta ovat luultavasti myös totuudenmukaisempia kuin tilanteessa, jossa esimerkiksi vahva propaganda tai sananvapauden rajoittaminen vaikuttavat siihen, millaista informaatiota saa jakaa. Tästä huolimatta tietyt rikollisuuden lajit, kuten vakava väkivaltarikollisuus, ovat mediassa yllidustettuina, ja ihmisten käsitykset rikollisuudesta perustuvat tutkimusten mukaan pitkälti joukkotiedotuksen kautta saatuihin, välillisiin tietoihin.⁹⁴ Koska uutisoinnilla – ja osin myös viihdeteollisuudella eli esimerkiksi elokuvilla – on vaikutusta ihmisten turvallisuuden tunteeseen ja pelkoihin erityisesti rikollisuuden suhteen, oletettavaa olisi, että tämä näkyisi myös vaihto-opiskelijoiden vastauksissa erityisesti niiden vaihtokohteiden osalta, joiden rikollisuudesta puhutaan myös suomalaisessa mediassa.

Vajaa puolet vaihtoon lähtevistä opiskelijoista uskoi, että median antama kuva kohteen turvallisuudesta vaikuttaa heidän omaan turvallisuuden tunteeseensa vaihdossa. Kuitenkaan 43 prosenttia lähtevistä opiskelijoista ei ajatellut median vaikuttaneen vahvasti heidän ajatuksiinsa kohteen turvallisuudesta. Noin kolme neljäsosaa vaihdosta palanneista opiskelijoista kertoo, että kohteen turvallisuudesta ennen vaihtoa saatu kuva vastasi hyvin todellisuutta, joskaan tässä

⁹² Heung, Qu & Chu 2001.

⁹³ Hannam, Sheller & Urry 2006, 11.

⁹⁴ Korander 2000, 179.

kohdassa ei eritelty, millaisista lähteistä tämä kuva oli peräisin. Lisäksi 45 prosenttia lähtevistä ja 67 prosenttia palanneista opiskelijoista koki kyselyhetkisen maailmanpoliittisen tilanteen saaneen heidät pohtimaan turvallisuusriskejä enemmän kuin ennen. Molemmat kyselyistä tehtiin ennen Pariisin 13.11.2015 terrori-iskuja, mutta vaihdosta palanneet opiskelijat – joille kysely tehtiin noin puoli vuotta lähteviä opiskelijoita myöhemmin – kokivat lähteviä opiskelijoita vahvemmin, että senhetkinen maailmanpoliittinen tilanne saa ajattelemaan turvallisuusriskejä aiempaa enemmän. Olisiko tämä merkki negatiivisen turvallisuusilmapiirin vahvistumisesta vai onko vaihto-opiskelulla ehkä vaikutusta siihen, miten maailmanpoliittiseen tilanteeseen suhtaudutaan? Tähän aineistoni ei anna vastausta, mutta kieltämättä globaaliin – tai ainakin Euroopan turvallisuuteen – liittyvät asiat ovat nousseet tapetille kasvavassa määrin vuoden 2015 aikana, jolloin kyselyt tehtiin. Haastattelut tehtiin pian terrori-iskujen jälkeen, ja luvussa 3.3. tarkastellaan terrorismin suhdetta turvallisuuskäsityksiin ja turvallisuuden tunteeseen vaihdossa.

Erittäin tärkeässä asemassa turvallisuuskuvan muodostamisessa ovat aineistossani myös omat aikaisemmat kokemukset vaihtomaasta tai kaupungista ja matkailukokemukset yleensäkin sekä ystäviltä, sukulaisilta ja muilta kuullut kertomukset. Moni mainitsee myös keskustelleensa turvallisuusasioista paikallisten tai vaihtokohteessa asuvien tuttavien kanssa. Lisäksi opiskelijat mainitsivat maan historian, kulttuurin ja yhteiskunnallisen tilanteen tuntemuksen sekä terrorismin laajentuneen uhan vaikuttaneen heidän kuvaansa kohteen turvallisuudesta. En ymmärrettävästi saanut tietoa siitä, mihin tämä tietämys perustui ja kuinka luotettavista lähteistä tieto oli peräisin, mutta oletan, että uutisilla on ollut suuri vaikutus esimerkiksi terrorismin kohdalla. Muutamissa vastauksissa mainittiin myös vaihtokohteen koko. Näissä tapauksissa turvallisuuskuvaan vaikutti erityisesti se, oliko vaihtokaupunki suuri vai pieni. Suurkaupungeissa ajateltiin pitkälti maasta riippumatta olevan tietynlaisia uhkia, kun pikkukaupungit taas nähtiin usein hyvin turvallisina.

Erityisesti vaihto-opiskeluun liittyviä, muusta matkailusta poikkeavia turvallisuuskuvaan vaikuttavia asioita ovat aineiston pohjalta yliopiston sivuilta ja aiemmin kohteessa olleilta vaihto-opiskelijoilta saatu tieto sekä omaan opiskelualaan liittyvä asiantuntijuus, joka näytti koskevan etenkin tietyn alueen, kuten Aasian tai Euroopan tutkimusta opiskelevia vaihto-opiskelijoita. Lisäksi useammassa vastauksessa kohteen sijainti ja etäisyys Suomesta sekä fyysisesti että kulttuurisesti vaikutti kohteen turvallisuuskuvaan. Tämä ei ole ihme, sillä paikan tuntu, eli käsitys jonkin paikan luonteesta, rakentuu aina suhteessa muihin paikkoihin.⁹⁵ Joidenkin tutkimusten mukaan matkakohteen etäisyyden ja siitä muodostettavan mielikuvan välillä on myös positiivinen korrelaatio siten, että mielikuva

⁹⁵ Massey 2008, 31.

matkakohteesta on sitä todenmukaisempi, mitä lähempänä kohde on. Kohteen ollessa kauempana mielikuva siitä sitä vastoin vastaa heikommin todellisuutta.⁹⁶ Vaikka oma aineistoni ei anna todisteita siitä, että mielikuvat kaukaisemmista vaihtokohteista vastaisivat totuutta lähempiä kohteita heikommin, enkä sitä tutkikaan, kohteen fyysisellä tai kulttuurisella etäisyydellä Suomesta tuntuu aineistoni mukaan olevan vaikutusta kohteen turvallisuuden arvioimiseen ja siihen suhtautumiseen. Vaihtokohde esimerkiksi nähtiin usein turvallisena siksi, että se oli joko Suomen kaltainen, Pohjoismaa, länsimaa tai EU-maa. Selkeästi erilaiset maantieteelliset jaottelut ja kulttuuriset miellekartat kohteen samankaltaisuudesta tai erilaisuudesta omaan totuttuun ympäristöön nähden vaikuttivat laajalti kuvaan kohteen turvallisuudesta. Seuraavaksi paneudunkin tarkemmin vaihtokohteen sijainnin ja *kodinkaltaisuuden* vaikutuksiin vaihto-opiskelun turvallisuuteen liittyen.

2.3. Turvallisuus Suomessa – turvallisuus vaihdossa

Kuten opiskelijoiden vastauksista huomaa, vaihto-opiskelijat hahmottavat turvallisuutta vaihdossa samankaltaisten tekijöiden kautta kuin kotiympäristössään. Yli 80 prosenttia kyselyihin osallistuneista on kuitenkin sitä mieltä, että turvallisuuteen liittyvät asiat pohdituttavat eri tavalla silloin, kun ei olla omassa kotiympäristössä. Tyypillisen vastauksen mukaan vaihdossa pitää olla hieman enemmän varuillaan, kiinnittää huomiota liikkumiseensa ja pitää huolta omista tavaroistaan hieman totuttua kotiympäristöä enemmän. Koska arki on ajassa ja tilassa muuttuvaa, turvallisuuteen saattaa vaihdossa vaikuttaa ympäristön muutoksen rinnalla myös arjen ja elämäntyylin muutos kotioloihin nähden⁹⁷. Esimerkiksi juhlintaa, matkustelua ja muita tyypillistä opiskeluarkea katkaisevia elementtejä voi olla enemmän.

Arkeen kuuluu yhteisiä piirteitä riippumatta siitä, missä päin ollaan: kaikki tarvitsevat esimerkiksi unta ja ravintoa sekä tapoja toteuttaa itseään iästä, etnisestä taustasta, sukupuolesta, ympäristöstä tai muista tekijöistä riippumatta. Arjen perustarpeiden toteutuminen käytännössä vaihtelee paljonkin sen mukaan, keneltä ja missä kysytään.⁹⁸ Vaihto-opiskelijan arki voi olla monelle erilaista kuin arki kotimaassa: esimerkiksi vieraasta ympäristöstä aiheutuvia yllätyksiä saattaa olla enemmän. Lisäksi arkeen Suomessa liittyy varmasti erilaisia asioita kuin esimerkiksi arkeen Etelä-Afrikassa. Usein tällaiset arjen asiat liittyvät jollain tavalla turvallisuuteen, esimerkiksi terveenä pysymiseen ja muuhun itsestään ja omaisuudestaan huolehtimiseen. Kuinka turvallisuus ja sen kokeminen sitten vaihdon yhteydessä eroavat turvallisuudesta kotiympäristössä ja Suomessa, ja millaiset asiat tähän

⁹⁶ Gallarza, Gil Saura & Calderón García 2002.

⁹⁷ Järvinen-Tassopoulos 2007, 17.

⁹⁸ Lindfors 2011, 20.

eroon vaikuttavat? Entä kuinka vaihdossa oleminen eroaa muusta ulkomailla oleskelusta turvallisuuden suhteen?

Paikoista tehtävien mielikuvien muodostumiseen vaikuttaa kulttuuristen arvojen ja asenteiden sekä oman totutun ympäristön kautta vahvasti se, kenen mielikuvasta on kyse.⁹⁹ Koska tutkimukseeni osallistuneet opiskelijat ovat suomalaisia tai Suomessa pitkään asuneita, heille on ominaista muodostaa kohteistaan turvallisuuskuvia Suomen turvallisuusoloihin ja turvallisuuskäsityksiin peilaten. Edellä tarkastellun vaihto-opiskeluun liittyvän turvallisuuskysymyksen yhteydessä monet vaihtoon lähtevät opiskelijat pohtivatkin turvallisuutta vaihdossa rinnastaen ja vertaillen sitä juuri kotimaassa elämisen turvallisuuteen.

Kansainvälisesti vertailtuna Suomi on perinteisesti nähty varsin turvallisena maana.¹⁰⁰ Suomi on väkiluvultaan pieni valtio, joka on pitkään pysytellyt puolueettomana sotilaallisissa asioissa; jossa ihmisten luottamus toisiinsa ja instituutioihin on ollut korkealla; jossa valtio on luonut asukkaille kattavan ja laajan turvaverkon ja jossa suurimmalla osalla ihmisistä on ollut suhteellisen hyvät oltavat. Myös esimerkiksi tuntemattomiin kohdistuvien väkivaltarikosten ja ryöstöjen määrä on Suomessa verrattain alhainen.¹⁰¹ Erilaiset koko maailmaa tai sen suurta osaa koskevat kriisit, kirjoitushetkellä erityisesti terrorismi, Lähi-idän konfliktit ja niistä johtuva pakolaiskriisi sekä Venäjän tulehtunut poliittinen tilanne ovat muokanneet – ja muokkaavat varmasti tulevaisuudessakin – Suomen turvallisuustilannetta. Suomalaisten turvattomuuden tunne onkin viime vuosina kasvanut. Lähtökohtaisesti voitaisiin silti ajatella Suomesta lähtevien vaihto-opiskelijoiden suuntaavan ulkomaille suhteellisen turvallisista olosuhteista, joissa esimerkiksi hengissä selviytymiseen ei tarvitse kiinnittää jatkuvaa huomiota. Sisäministeriön poliisiosaston kehittämispäällikkö Tarja Mankkisen¹⁰² mukaan Suomi onkin tilastollisesti edelleen turvallinen maa.

Monissa vastauksissa Suomen korkea turvallisuustaso ja uhkien vähäisyys olivat vertailukohta, johon nähden omaa turvallisuutta vaihdossa pyrittiin hahmottamaan. Vaihdon turvallisuutta siis ajateltiin suhteuttaen Suomen tai Helsingin koettua turvallisuutta oman vaihtokohteen oletettuun tai koettuun turvallisuuteen, jolloin vaihtokohde ja sen ominaisuudet saivat turvallisuuden kokemisessa erittäin suuren merkityksen. Aineistossani Suomea pidetään usein hyvin turvallisena maana ja joidenkin kyselyihin osallistuneiden mielestä ulkomaailman turvallisuusuhkia ehkä jopa liioitellaan, mutta toisaalta vastauksissa oli mainintoja myös siitä, että tulee tiedostaa, ettei kaikkialla ole

⁹⁹ Yang, Sharif & Khoo-Lattimore 2015, 210.

¹⁰⁰ Turvallisuuskomitea 2014, 14.

¹⁰¹ Sisäministeriö 2015.

¹⁰² Huomenta Suomi 18.5.2015.

samanlaista tai yhtä turvallista kuin Suomessa. Vastauksissa mainittiin myös, että ulkomailla ei voi olla yhtä sinisilmäinen ja luottavainen ihmisiä kohtaan kuin Suomessa. Esimerkiksi Englannissa ollut opiskelija piti Suomea turvallisena, muttei kokenut omassa kohteessaankaan olleen suuria turvallisuusriskejä:

Suomi on niin turvallinen maa, joten jos vaihtoon lähtee niin pitäisi ottaa selvää kohdemaan riskeistä. En kokenut että Englannissa olisi ollut juurikaan riskejä. Huumeiden viihdekäyttö on yleisempää ja muita pieniä juttuja joita tuli ottaa huomioon. (K2, N, -91, Brighton, Englanti.)

Miltei 90 prosenttia vaihdosta palanneista kyselyihin osallistuneista opiskelijoista pitääkin paikalliseen kulttuuriin tutustumista turvallisuuden kannalta hyvin tärkeänä asiana. Vaihtokohteen ja kotimaan turvallisuuserojen selittäminen juuri vaihtoympäristön vieraudella oli vastauksissa hyvin tavallista:

Uuteen elinympäristöön siirtyessä voi olla monia sellaisia asioita, joita ei osaa kotona ottaa huomioon tai joita ei edes ole kotona. Turvallisuus tarkoittaa mielestäni tällaisiin asioihin sopeutumista ja niiden huomioonottamista siten, ettei niistä koidu itselle mitään erityistä vaaraa tai haittaa. Omassa vaihtokohteessani tällaisia asioita voisi olla esim. liikenne ja poliittinen ympäristö, joiden uhkaamattomuuteen Suomessa on tottunut. Uskon, että myös ihan perus kulttuurierot vaikuttavat myös turvallisuuteen ja turvallisuudentunteeseen. (K1, N, -92, Kazan, Venäjä.)

Vastauksessa vaihtoturvallisuuden nähdään eroavan turvallisuudesta Suomessa ja kotona yhtäältä siksi, että ympäristö on uusi ja vieras. Toisaalta turvallisuutta uhkaavien asioiden arvellaan vaihtokohteessa olevan erilaisia kuin Suomessa, jolloin turvallisuuteen ja uhkiin tulee kiinnittää huomiota eri tavalla kuin Suomessa oltaessa.

Haastatteluiden pohjalta sain sellaisen kuvan, että arki ja sen myötä myös turvallisuuteen tai mahdolliseen turvattomuuteen liittyvät tilanteet eroavat kotioloista erityisesti vaihdon alussa siksi, että ympäristö ja ympärillä olevat ihmiset ovat uusia ja vieraita. Tällöin uuteen ympäristöön ja ihmisiin tutustuminen vie paljon aikaa ja energiaa, ja vapaa-aika muodostuu pitkälti näistä asioista. Vaihdon edetessä pidemmälle suomalaisen ja vaihtoarjen erojen koetaan muutaman haastateltavan mukaan kapenevan, kun enemmän aikaa kuluu opiskeluun ja vähemmän esimerkiksi ihmisiin ja uusiin paikkoihin tutustumiseen. Aiemmissa tutkimuksissa on havainnoitu vaihtokohteen uutuuteen totutteluun tarvittavaa aikaa, jonka on nähty vaihtelevan muutamasta viikosta muutamaan kuukauteen.¹⁰³ Toisaalta, mikäli vaihtokohde eroaa radikaalisti esimerkiksi kulttuuriltaan tai

¹⁰³ Williams 2001, 26.

yhteiskunnallisilta oloiltaan Suomesta, myös erot arjen ja turvallisuuden saralla suhteessa Suomeen pysyvät suurempina.

Erytisesti Venäjällä, Yhdysvalloissa ja Etelä-Afrikassa vaihdossa olleiden haastateltavien mukaan olot Suomeen nähden ovat niin monessa suhteessa erilaiset, että eläminen vaihdossa eroaa selkeästi ja radikaalisti elämästä Suomessa, vaikka ympäristö käykin ajan myötä tutummaksi. Myös turvallisuuteen liittyviin asioihin pitää kiinnittää koko ajan eri lailla huomiota kuin Suomessa. Etelä-Afrikan Stellenboschissa olleet opiskelijat puhuivat eroista Suomeen nähden muun muassa näin:

Turvallisuus vaihdossa erosi jo siinäkin mielessä, että kohdemaani on yksi maailman väkivaltaisimpia ja rikollisimpia maita, joten toki tuli oltua varovaisempi kuin Suomessa. Esimerkiksi pimeään tullen ei saanut liikkua yksin ja kampuksella oli kellon ympäri vartiointi. (K2, N, -90, Stellenbosch, Etelä-Afrikka.)

Aika huima ero. Etelä-Afrikassa joutui olemaan koko ajan silmät selässä. Pimeällä ei voinut liikkua yksin, kalterit asuntolassa toivat turvaa. (K2, N, -84, Stellenbosch, Etelä-Afrikka.)

Yleisesti ottaen aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että turvallisuuserot kotona Suomessa ja vaihdossa koetaan sitä suurempina, mitä enemmän vaihtokohde eroaa Suomesta esimerkiksi kulttuurisissa, yhteiskunnallisissa sekä luonnonympäristöön liittyvissä tekijöissä. Näissä kohteissa turvallisuusuhkat ja riskit ovat tosin varmasti tilastollisestikin suurempia kuin vaikkapa Helsingissä. Toisaalta joidenkin opiskelijoiden vastauksissa ympäristöön liittyvät erot eivät aiheuta lainkaan eroja turvallisuudessa:

Usein ajatellaan että ulkomailla on enemmän vaaroja ja riskejä kuin kotona (huumeet, rikollisuus, kielimuuri asettaa alttiiksi huijaukselle...). En usko tähän ollenkaan. ihmiset ovat samanlaisia kaikkialla, ja Helsinki on iso kaupunki, jossa on kaikki "ulkomaiden" vaarat. (K1, N, -92, Amsterdam, Alankomaat.)

Tällaisten vastausten taustalla saattaa olla esimerkiksi mittava matkailukokemus ja tottumus hyvin erilaisiin olosuhteisiin tai vaihtoehtoisesti se, ettei olla edes pohdittu vaihtokohteina sellaisia paikkoja, jotka ainakin tilastojen valossa eroavat erittäin mittavasti turvallisuudeltaan Suomen olosuhteista. On tietysti totta, että ryöstetyksi tai huijatuksi saattaa joutua myös Helsingissä, mutta esimerkiksi köyhyys ja yhteiskunnalliset epävakaudet vaikuttavat ihmisten käytökseen ja tekevät esimerkiksi rikoksista tietyissä paikoissa yleisempiä kuin toisissa. Muutamat Englannissa, Skotlannissa, Alankomaissa sekä Pohjoismaissa olleet vaihto-opiskelijat olivat sitä mieltä, ettei turvallisuus vaihdossa eroa turvallisuudesta kotona juuri millään lailla, ja muutenkin monet opiskelijat pitivät turvallisuutta vaihdossa samankaltaisena kuin kotona perustellen kantaansa

vaihtokohteen samanlaisuudella Suomeen nähden esimerkiksi siksi, että se sijaitsee Euroopassa tai on Pohjoismaa. Monet opiskelijat kertoivat myös suhtautuneensa turvallisuuteen samalla tavalla kuin Suomessa, ja ettei turvallisuuteen tarvinnut kiinnittää sen enempää huomiota kuin Suomessakaan. Lisäksi kaksi kyselyyn vastannutta ja kaksi haastattelemaani opiskelijaa painottavat kokevansa Helsingin turvattomampana paikkana kuin oman vaihtokohteensa. Kaikkien heidän vaihtokohteet sijaitsivat Euroopassa.

Myös näissä vastauksissa korostuu se, että turvallisuus vaihdossa nähdään ennen kaikkea ympäristöstä riippuvaisena tilallisena ilmiönä. Kovinkaan moni opiskelija ei pohtinut turvallisuutta esimerkiksi sen kautta, että he itse eläisivät vaihdossa erilaista elämää kuin kotona ja käyttäytyisivät eri tavalla. Kuitenkin noin kolme neljästä kyselyyn vastanneesta opiskelijasta ajatteli, että turvallisuus vaihdossa riippuu eniten omasta käyttäytymisestä. Eräissä vastauksessa vaihto-opiskelun turvallisuus rinnastetaan turvallisuuteen normaalielämässä vieraassa maassa:

Turvallisuus vaihto-opiskelun yhteydessä on minusta rinnastettavissa turvallisuuteen normaalielämässä vieraassa maassa. Esimerkiksi Brasiliassa vaihdossa olleet kaverini sanoivat, että eivät tunne yhtään vaihto-opiskelijaa, joka ei olisi joutunut aseellisesti ryöstetyksi. Taiwanissa tuollaisia asioita ei tarvitse ottaa huomioon, koska väkivaltarikokset ovat hyvin harvinaisia. Ja kyllä, sanoisin että turvallisuusasiat Suomessa ja Taiwanissa ovat hyvin erilaisia. Taiwanilaiset ovat tottuneet vanhempien ja "ylempien tahojen" (esimerkiksi dormin) paapomiseen ja huolenpitoon (esimerkiksi takseissa oli jäljittimet, jos ne tilasi dormilta tai dorm muistutti esimerkiksi talvitakkiin vaihtamisesta säätilojen vaihtuessa). Suomessa oletetaan, että porukka osaa pitää huolta itsestään. Ei sillä, että Suomikaan mikään kovin vaarallinen paikka olisi. (K2, N, -92, Taipei, Taiwan.)

Opiskelija kommentoi myös erilaisten yhteiskuntien suhtautumista turvallisuuteen – tässä kohtaa erityisesti nuorten opiskelijoiden turvallisuuteen – josta opiskelijoiden ei oletettu osaavan itse pitää huolta, niin kuin Suomessa opiskelijoilta odotetaan. Turvallisuusajattelun kulttuurisidonnaisuus tuli esiin tekstissä jo aiemmin, ja eri maissa ja ympäristöissä erityisesti nuorten turvallisuuteen ja kykyyn pitää huolta itsestään suhtaudutaan eri tavoin.

Vastauksissa vaihto-opiskelun turvallisuutta pohdittiin myös suhteessa muuhun matkailuun. Pietarissa vaihdossa ollut opiskelija korostaa vaihto-opiskelijan asemaa osana yliopistoyhteisöä:

Vaihto-opiskelussa turvallisuus perustuu mielestäni paljon siihen, että on tullut maahan opiskelijana ja täten osa jotain yhteisöä. Tämä korostuu verrattuna siihen, että olisi vain lähtenyt reissaamaan tai työnhakuun ulkomaille. Vaihtarina on tukiverkko yliopistossa, vaihtokohteessani vielä asuminenkin oli järjestetty ja lisäksi ympärillä paljon ihmisiä, jotka ovat täsmälleen samassa tilanteessa. Tietysti kotona ja vaihdossa turvallisuudessa on eroja. Kotimaassa kaikki on tuttua, erityisesti verrattuna ulkomaihin korostuvat kieli sekä kulttuurin- ja tapojen tuntemus, jotka varmasti aiheuttavat suurimpia turvallisuusuhkia yksilölle. (K2, N, -92, Pietari, Venäjä.)

Tässä vastauksessa vaihto-opiskelija nähdään turvallisuuden kannalta muita matkailijoita paremmassa asemassa, sillä yliopisto ja muut opiskelijat muodostavat tukiverkoston ja mahdollistavat vertaistuen saamisen. Vaihto-opiskelijat usein muodostavatkin tiiviitä turvaa antavia yhteisöjä, ikään kuin turvakuplia.¹⁰⁴ Yhteisön kommunikointikielenä käytetään usein englantia, mikä saattaa yhtäältä helpottaa yhteenkuuluvuuden luomista vaihto-opiskelijayhteisössä mutta toisaalta vaikeuttaa kanssakäymistä paikallisen väestön kanssa.¹⁰⁵ Kieli- ja kulttuurierot vaihtokohteen ja kotimaan välillä saattavatkin aiheuttaa turvattomuuden tunteita ja jopa turvallisuusuhkia, kun tietystä tilanteesta ei tiedetä kuinka toimia tai osata paikallista kieltä, joka auttaisi selviytymisessä.

Vaihdon turvallisuus nähtiin vastauksissa myös arkisempana ja tavallisempana asiana kuin turvallisuus esimerkiksi lomamatkoilla. Turvallisuutta vaihto-opiskelun yhteydessä käsiteltiin suhteessa muuhun matkailuun esimerkiksi seuraavassa vastauksessa:

Vaihto-opiskellessa ulkomailla oleilu on erilaista. Lomalla turvallisuuteen liittyy ehkä enemmän se, tuleeko ryöstetyksi tms. Vaihto-opiskeluun turvallisuus liittyy enemmän arkisesta näkökulmasta. Vaihto-opiskellessa liikut ehkä enemmän vapaammin, kun olet jo tutustunut kaupunkiin, mikä lisää luottamusta ympäristöä kohtaan ja ei ehkä ole niin tarkkana kukkaronsa kanssa tai pimeällä liikkumisen suhteen, kuten kotimaassa. (K1, N, -92, Amsterdam, Alankomaat.)

Tämä vastaus poikkeaa jonkin verran muiden vaihtoon lähdössä olevien opiskelijoiden vastauksista. Niissä vaihto-opiskelun turvallisuuteen usein liitetään juuri pimeällä yksin kulkemisen mahdollinen turvattomuus tai ryöstetyksi tulemisen mahdollisuus, joita ei ehkä yhtä herkästi liitettäisi turvallisuuteen kotimaassa. Toisaalta opiskelija painottaa myös tuttuuden vapauttavaa vaikutusta eli sitä, että kun ympäristöön on tutustunut, alkaa turvallisuuteenkin suhtautua enemmän samoin kuin muissa tutuissa ympäristöissä. Opiskelija mainitsee vastauksessaan arkisuuden, jolla hän kuvaa tapaansa suhtautua turvallisuuteen vaihdossa. Hän näkee myös ryöstetyksi tulemisen jonakin ei-arkisena asiana. On mielenkiintoista pohtia, mitä arkisella tarkoitetaan ja kuinka se yhdistyy

¹⁰⁴ Airaksinen 2012, 36–37.

¹⁰⁵ Penz 2015, 56–91.

turvallisuuteen. Usein arkisuus liitetään modernissa maailmassa banaaliuteen ja harmauteen, tavanomaisuuteen ja rutiininomaisuuteen.¹⁰⁶ Tarkoittaisiko arki siis turvallisuutta yllätyksettömyyden takia? Vai liittykö turvallisuus arkisuuteen kodinkaltaisuuden kautta? Jokisen määrittelyssä sekä tavanmukaisuus että kodintuntu ovat arkisuuden ulottuvuuksia, jotka varmasti molemmat tässä ovat yhteydessä turvallisuuteen.¹⁰⁷ Koska vaihdon edetessä kohteen uutuuteen ja vierauteen tutustuminen vie vähemmän aikaa ja energiaa, elämä tuntuu arkiselta ja näin vastaa enemmän elämää kotimaassa kuin lyhytkestoisempi matkailu. Vaihto-opiskelijan roolia ulkomailla oleskeluun liittyen tarkastellaan myös seuraavassa vastauksessa, jossa vaihto-opiskelijat rinnastetaan turisteihin:

Turvallisuus tarkoittaa toimivia katuvaloja, kulttuuria, jossa esimerkiksi tuloeroja ei ole paljon, jolloin ryöstöt ja raiskaukset yms on harvinaisempia.. Turvallisuus on korruptoimaton valtio ja edullinen sairaanhoitomahdollisuus. Ja auttavainen ilmapiiri, eli maa, jossa ihmiset on sydemmellisiä ja mukavia ja haluavat auttaa turistia, eivätkä esimerkiksi koe turistien pilaavan/tuovan huonoja vaikutteita maahansa/kaupunkeensa.(K1, N, -89, Wien, Itävalta.)

Mielestäni onkin tärkeää huomioida, että vaihtokohteessa, jonka kieltä ei osaa tai jossa näyttää kantaväestöstä huomattavasti poikkeavalta eikä tunne kylliksi paikallisia tapoja, voi olla vaikeaa sulautua joukkoon. Tällöin turvallisuuteen liittyvät kysymykset tulevat usein esille eri tavalla kuin kotimaassa oltaessa, ja voi helposti saada samanlaisen kohtelun kuin turistit ja muut ulkomaalaiset tai maahanmuuttajat – niin hyvässä kuin pahassa. Vaihto-opiskelijoihin toisaalta suhtaudutaan yleensä varsin positiivisesti, eikä vaihto-opiskelijuuteen liity samankaltaisia negatiivisia leimoja kuin turisteihin tai maahanmuuttajiin. Vaihto-opiskelijat eivät myöskään usein ole erityisesti näkyvillä vaihtokohteissaan: heistä ei esimerkiksi useinkaan kirjoitella lehdistä tai kuulla mediassa.¹⁰⁸ Tämä voi auttaa vaihto-opiskelijoita välttämään negatiivista huomiota, jota muut ulkomaalaiset tai ”vieraat” erilaisissa paikoissa kohtaavat.

Selkeästi suurin osa opiskelijoista koki turvallisuuserojen kapenevan Suomeen verrattuna sitä mukaa, mitä tutummaksi vaihtokohde kävi, ja mitä enemmän vaihto-opiskelu alkoi lähentyä normaalia arkea Suomessa. Toisaalta, mikäli vaihtokohde erosi Suomesta erittäin voimakkaasti, arjen samaistuminen suomalaiseen arkeen oli mahdottomuus, jolloin myös turvallisuuteen joutui kiinnittämään enemmän huomiota. Tämä aiheutti joidenkin opiskelijoiden kohdalla myös enemmän turvattomuuden tunteita. Mielestäni onkin hyvin uskottavaa, että mitä enemmän vaihtokohde poikkeaa kulttuuriltaan Suomesta ja mitä vähemmän tästä maasta on aiempia kokemuksia, sitä enemmän myös

¹⁰⁶ Järvinen-Tassopoulos 2007, 25.

¹⁰⁷ Jokinen 2005.

¹⁰⁸ Dervin 2009, 122.

turvallisuuteen liittyvät asiat ovat mielessä. Palaan turvattomuutta aiheuttaneisiin asioihin ja koettuihin vaaroihin seuraavassa luvussa, mutta sitä ennen tarkastelemme opiskelijoiden suhtautumista turvallisuuteen sekä sitä, millaiset turvallisuusriskit koettiin vaihdossa tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa suurimmiksi.

2.4. Turvallisuuteen suhtautuminen ja riskit

Yksi turvallisuustutkimuksen keskeisimmistä tarkoituksista on ymmärtää, miksi jotkin riskit tulevat tietyissä konteksteissa toisia tärkeämmiksi.¹⁰⁹ Myös tässä tutkimuksessa pyritään ymmärtämään erilaisten riskien ja turvallisuusuhkien sekä niiden kokemisen merkityksiä erilaisissa ympäristöissä vaihto-opiskelijajaksen aikana. Vaihto-opiskelun yhteydessä turvallisuus näyttäytyy erilaisten teemojen ja kategorioiden sekä yksittäisten turvallisuusriskien kautta, minkä lisäksi sitä voidaan hahmottaa suhteessa turvallisuuteen kotona tai muilla ulkomaanjaksoilla. Mutta kuinka turvassa vaihto-opiskelijat kokevat vaihdossa olevansa? Entä kuinka tärkeää turvallisuus vaihto-opiskelijoille on ja kuinka paljon siihen kiinnitetään huomiota? Tässä luvussa pyrin selkeyttämään opiskelijoiden tapoja suhtautua turvallisuuteen vaihdossa sekä erittelemään, millaiset asiat turvallisuuteen suhtautumiseen vaihtokohteen lisäksi mahdollisesti vaikuttavat. Esittelen myös vaihto-opiskelijoiden suurimmiksi kokemat riskit, joita tarkastellaan yksityiskohtaisemmin luvuissa 3 ja 4.

Laaja enemmistö kyselyihin osallistuneista opiskelijoista piti vaihtomaataan ja vaihtokohdettaan eli lähiympäristöään vaihdon aikana turvallisena. Jopa 89 prosenttia kyselyyn osallistuneista piti vaihtokohdettaan erittäin tai jokseenkin turvallisena, minkä lisäksi vaihtomaansa erittäin tai jokseenkin turvallisiksi koki 86 prosenttia vastanneista. Vaihtokohdettaan turvattomana pitäneestä 13 opiskelijasta 10 suoritti vaihtonsa Euroopan ulkopuolella joko Venäjällä, Etelä-Afrikassa tai Yhdysvalloissa, mutta myös yksi Itävallassa, yksi Kroatiassa ja yksi Italiassa vaihdossa ollut opiskelija koki vaihtokohteensa turvattomaksi. Heidän kohdallaan turvattomuuden kokemiseen vaikutti erityisesti oman tai ympäröivien asuinalueiden huono maine tai kyseisten alueiden korkeat rikosluvut. Vaihtomaataan piti edellä mainittujen lisäksi turvattomana myös yksi Israelin Tel Avivin vaihtoon lähtenyt opiskelija, mutta hän piti omaa vaihtokohdettaan kuitenkin turvallisena. Tel Aviv on suosittu matkailu- ja kulttuurikohde, vaikkei se olekaan fyysisesti kovin kaukana palestiinalaisten ja israelilaisten väliseen konfliktiin liittyvistä rauhattomuuksista. Kaupunki on luokiteltu kohtalaisen turvallisesti turvallisuusluokituksella 3/5 ja turvallisuusindeksillä 65,9, joka on Suomen keskiarvoa 73,8 hieman alhaisempi.¹¹⁰ Useissa maissa – erityisesti pääosin suhteellisen turvallisten länsimaiden

¹⁰⁹ Schäfer 2013, 10.

¹¹⁰ Lomalista.fi 2016; Ulkoasiainministeriö 2016.

ulkopuolella – turvallisuuden alueelliset erot voivat ollakin suuria, jolloin tietyn alueen turvallisuuden taso saattaa olla täysin eri kuin jonkin toisen alueen.

Suurin osa kyselyihin vastanneista opiskelijoista pitää vaihtokohteensa turvallisuutta tärkeänä: noin 60 prosenttia opiskelijoista kokee vaihtokohteen turvallisuuden olevan heille joko erittäin tärkeä tai jokseenkin tärkeä asia. Opiskelijoista 37 ei kuitenkaan pitänyt vaihtokohteen turvallisuutta itselleen tärkeänä. Heistä 14 opiskelijan vaihtomaa sijaitsi EU:n ulkopuolella, joten suhteessa kaikkiin kyselyihin osallistuneisiin opiskelijoihin Euroopan ulkopuolelle lähtijöille vaihtokohteen turvallisuudella oli vähemmän merkitystä. Vaihtokohteen turvallisuutta vähemmän merkityksellisenä pitäneet opiskelijat kokivat muutamaa lukuun ottamatta kaikki olevansa kokeneita matkailijoita jo ennen vaihtoa, joten selkeästi kokeneemmat matkailijat uskovat selviävänsä hyvin hieman turvattomammassakin ympäristössä, jolloin kohteen turvallisuuden merkitys pienenee. Myös heistä suurin osa tosin koki vaihtokohteensa turvalliseksi.

Noin 80 prosenttia vaihto-opiskelijoista ajattelee kuitenkin tietyntasoisen turvattomuuden olevan aina osa totutun ympäristön ulkopuolella olemista, myös vaihdossa. En löytänyt selkeitä yhteneväisyyksiä niiden opiskelijoiden vastauksista, jotka eivät kokeneet näin olevan, mutta tietysti esimerkiksi aiemmat matkailukokemukset tai monenlaiset elämäkokemukset voivat tuoda itsevarmuutta vieraassa ympäristössä toimimiseen. Tällöin herkkyys turvattomuuden tuntemiselle ja erilaiselle haavoittuvaisuudelle saattaa vähentyä. Toiset ovat myös luonteeltaan ja persoonallisuudeltaan rohkeampia kuin toiset, ja ihmisten tavat suhtautua riskeihin ovat hyvin yksilöllisiä.¹¹¹ Jotkut ajattelevat turvallisuuttaan jatkuvasti ja kehittävät tarkkoja turvallisuusstrategioita erilaisten tilanteiden varalle, siinä missä toiset luovivat spontaanisti erilaisissa ympäristöissä ja kehittävät turvatoimia tarvittaessa kulloinkin voimassaolevan tilanteen mukaan.¹¹² Myös omasta aineistostani pystyy selkeästi huomaamaan erilaisten ihmisten erilaisia tapoja suhtautua turvallisuuteen.

Vaihtokohteen, aiempien kokemusten sekä erilaisten sisäisten normien ja persoonallisuuksien lisäksi myös erilaiset sosiokulttuuriset kategoriat vaikuttavat turvallisuuden kokemiseen ja siihen suhtautumiseen esimerkiksi siksi, että uhat ovat eri sukupuolille, ikäryhmille, etnisyyksille sekä erilaisia uskontoja tunnustaville erilaisia.¹¹³ Koska tutkimukseeni osallistuneet olivat Suomessa tutkintoaan suorittavia ja suomenkielisiä opiskelijoita, eikä heidän uskontoaan edes tiedusteltu,

¹¹¹ Yang, Sharif & Khoo-Lattimore 2015, 210.

¹¹² Airaksinen 2012, 197.

¹¹³ Yang, Sharif & Khoo-Lattimore 2015, 210.

uskonnon ja etnisyyden merkitystä ei voida pohtia opiskelijaryhmän sisällä muuta kuin erilaisiin vaihtokohteisiin liittyen, mutta esimerkiksi sukupuolella lienee merkitystä siihen, millaisiin omaan turvallisuuteensa liittyviin asioihin opiskelijat kiinnittävät vaihdon aikana huomiota. Lisäksi vaihto-opiskelijoiden verrattain nuori ikä sekä vaihto-opiskelijoille tyypillinen nuoruuteen kuuluva elämäntyyli altistavat tietynlaisille uhille ja aiheuttavat mahdollisesti myös tietynlaista turvallisuuskäyttäytymistä.

Koska miehet ovat aineistossani aliedustettuina, en pysty tekemään kovin luotettavaa vertailua sukupuolten välillä, ja esille tuomani eroavaisuudet voivat osin mennä sattuman piikkiin. Huomasin kuitenkin, että kaikki vaihtokohdettaan turvattomana pitäneet opiskelijat olivat naisia. Tämän lisäksi 32:sta kyselyjen monivalintaosioon vastanneista miehistä vain yksi oli kiinnittänyt turvallisuuteen huomiota vaihtokohdetta valitessaan, siinä missä naispuolisista opiskelijoista näin oli tehnyt yli kymmenen prosenttia, yhteensä 16 naista. Vaihtoon lähdössä olevien opiskelijoiden kyselyssä yksikään miehistä ei uskonut joutuvansa kiinnittämään turvallisuuteensa juurikaan huomiota vaihdon aikana. Sen sijaan saman kyselyn naisista yksi viidestä uskoi joutuvansa kiinnittämään turvallisuuteensa paljon tai jonkin verran huomiota.

Palanneiden opiskelijoiden kohdalla kaksi miehistä (14 %) kertoi joutuneensa kiinnittämään turvallisuuteen huomiota vaihdossa, mutta naisten kohdalla prosenttiosuus oli lähes kolmekymmentä. Palanneille opiskelijoille tehdyssä kyselyssä naiset (47 %) myös myönsivät miehiä (36 %) useammin turvallisuuteen liittyvien asioiden mietityttäneen tai huolettaneen heitä vaihdon aikana, vaikkei prosentuaalinen ero ollutkaan kovin suuri. Lisäksi molemmissa kyselyissä miehet pitivät vaihtokohteen turvallisuutta selkeästi vähemmän tärkeänä kuin naiset: lähtevien opiskelijoiden kohdalla miehistä 44 prosenttia ja naisista 69 prosenttia ja palanneiden opiskelijoiden kohdalla miehistä 29 prosenttia ja naisista 64 prosenttia piti vaihtokohteen turvallisuutta tärkeänä asiana.

Näyttäisi siltä, että turvallisuus on naisille miehiä tärkeämpi kysymys vaihdon yhteydessä, minkä lisäksi naiset uskovat joutuvansa – ja ovat myös oman kokemuksensa mukaan joutuneet – kiinnittämään miehiä enemmän huomiota turvallisuuteensa. Tämä ei ole ihme, sillä naisiin ja miehiin kohdistuvat uhat ovat erilaisia muun muassa siksi, että miehet muodostavat uhan naisille, mutta naiset eivät varsinkaan julkisessa tilassa yhtä voimakkaasti miehille.¹¹⁴ Naisten suurempi herkkyyys turvallisuuskysymyksille vaihdon suhteen voi liittyä myös siihen, että heidän on kotimaassaankin

¹¹⁴ Airaksinen 2012, 300.

kiinnitettävä turvallisuuteen huomiota eri tavalla kuin miesten. Täten sukupuolierot turvallisuuden kokemisessa eivät johdu yksinomaan vaihdossa olemisesta, vaan juontavat oletettavasti juurensa syvemmistä kulttuurisista eroista sukupuolten välillä. Miehet toisaalta muodostavat uhan myös miehille esimerkiksi väkivaltatilastojen perusteella – joskin tämä uhka on yleensä hyvin eriluontoinen kuin miehen naiselle aiheuttama uhka. Yksikään mies ei esimerkiksi ilmoittanut joutuneensa seksuaalisesti ahdistelluksi opiskelijavaihdon aikana, minkä lisäksi miehet pitivät raiskatuksi tulemistä keskimäärin huomattavasti pienempänä uhkana kuin naiset.

Erojen lisäksi sukupuolten väliltä löytyi aineistosta myös paljon yhtäläisyyksiä turvallisuuteen suhtautumiseen liittyvissä kysymyksissä. Lähtevien opiskelijoiden osalta sekä miehistä että naisista noin 80 prosenttia ei pitänyt vaaratilanteisiin joutumista vaihtokohteessaan todennäköisenä, joten suurin osa sekä mies- että naisopiskelijoista suhtautui erittäin optimistisesti omaan turvallisuuteensa vaihdossa. Yksilötasolla sekä miehistä että naisista löytyi paljon eroavaisuuksia ja mielipiteitä molemmista ääripäistä turvallisuuskysymyksiin liittyen. Vaikuttaisi siltä, että vaikka kyselyyn osallistuneessa vaihto-opiskelijajoukossa miesten suhtautuminen turvallisuuteen on hieman huolettomampaa kuin naisten, myös suuri osa naisia suhtautuu turvallisuuteen positiivisella ja rennolla asenteella. Opiskelijavaihtoon lähtijöiksi ehkä lukeutuu myös keskivertoa rohkeampia ihmisiä sukupuolesta riippumatta, joskaan oma aineistoni ei vertailukohteen puuttuessa tämän asian todistamiseen anna mahdollisuutta.

Sukupuoli on joka tapauksessa vain yksi turvallisuuteen suhtautumista määrittävistä tekijöistä, ja voi olla, että esimerkiksi opiskelijoiden nuori ikä ja vaihdossa oleminen itsessään tuottavat tietynlaista turvallisuusajattelua. Opiskelijoiden vastausten perusteella iällä näyttää olevan erilaisia vaikutuksia turvallisuuteen suhtautumisessa: muutama opiskelija kertoi kyselyvastauksissaan iän lisäävän varautuneisuutta turvallisuusasioissa, mutta toiset taas olivat sitä mieltä, että ikävuodet ja elämäkokemus auttavat rentoutumaan, olemaan vaatimattomampi ja ei niin huolestunut kaikesta. Erilaiset sosiokulttuuriset kategoriat ja hierarkiat vaikuttavatkin ihmisiin ja heidän käyttäytymiseensä intersektionaalisesti eli vuorovaikutussuhteessa toisiinsa, risteytyen sekä yhteenkietoutuen.¹¹⁵ Myös tämä on syynä siihen, että turvallisuuden ja riskien kokeminen on hyvin yksilöllistä: turvallisuusasenteiden ja -ajattelun muodostumiseen vaikuttavien syy-seuraussuhteiden verkko on äärimmäisen moniulotteinen ja kompleksinen ja jokaisen yksilön kohdalla erilainen.

¹¹⁵ Valovirta 2010, 94.

Aineistossani kokeneeksi matkailijaksi itseään kuvaavat opiskelijat pitävät kyselyjen pohjalta vaihtokohteen turvallisuutta hieman vähemmän tärkeänä kuin kokemattomammalla, minkä lisäksi he ajattelevat kokemattomampia vahvemmin turvallisuuden riippuvan omasta käytöksestä. Kokemattomiksi itsensä kokevat vaihto-opiskelijat kiinnittivät turvallisuuteensa myös kokeneita enemmän huomiota, joskin erot olivat hieman pienempiä kuin sukupuolen kohdalla. Erityisesti ne, jotka olivat lähdössä vaihtoon monella tavalla Suomesta poikkeaviin tai kaukaisiin maihin kertoivat, että mikäli heillä ei olisi niin paljon matkailukokemusta entuudestaan, heillä ei luultavasti olisi ollut uskallusta lähteä vaihtoon niin kauas. Myös aiemmissa tutkimuksissa matkailukokemus yhdistetään lisääntyneeseen turvallisuuden tunteeseen, minkä lisäksi sen on huomattu lieventävän pelon tunteita.¹¹⁶ Muutama erittäin kokeneeksi matkailijaksi itseään kuvaileva henkilö kuitenkin myös kertoo ottavansa turvallisuuden erittäin vakavasti ulkomailla ollessaan ja ettei halua ottaa mitään riskejä turvallisuutensa vaarantamiseksi. Tässäkin kohtaa näemme, kuinka eri tavoin erilaiset kokemukset vaikuttavat eri ihmisiin ja kuinka keinotekoisia ja pelkistäviä erilaiset kategorisoinnit ja tilastoinnit usein ovat yksilöä kohtaan.

Aiemman matkailukokemuksen lisäksi myös muulla elämäkokemuksella on opiskelijoiden mukaan vaikutusta turvallisuuteen suhtautumiseen vaihdossa. Opiskelijat kirjoittivat, että elämäkokemus auttaa käyttämään maalaisjärkeä ja olemaan pelkäämättä erilaisuutta ja vierautta vaihtokohteessa. Aikaisempien kokemusten nähtiin myös vähentävän naiiviutta ja sinisilmäisyyttä sekä vahvistavan itsevarmuutta ja itseluottamusta, jotka auttavat selviämään erilaisissa tilanteissa. Elämäkokemuksen katsottiin auttavan paremmin sopeutumaan vieraaseen ympäristöön sekä olemaan joustavampi ja rentoutuneempi stressaavissakin tilanteissa. Muutama pienemmältä paikkakunnalta kotoisin oleva kirjoitti, että muuttaessaan isompaan kaupunkiin opiskelemaan he ovat aluksi olleet peloissaan, mutta kokemus on saanut heidät tuntemaan olonsa turvallisemmaksi. Muutamassa vastauksessa huomioitiin myös, että hankaliin tilanteisiin joutuminen auttaa tulevaisuudessa hankalista tilanteista selviytymistä, ja kokemus auttaa ihmisiä luopumaan liiasta varovaisuudesta ja nauttimaan vieraasta ympäristöstä samalla kuitenkin pitäen silmät auki vaikeuksien varalta.

Kokemuksen puute aiheutti vastakkaisia reaktioita. Esimerkiksi eräs nuori nainen, joka kertoi muuttavansa ensimmäistä kertaa 20 kilometriä kauemmaksi lapsuudenkodistaan, kertoi olevansa aika hermostunut, ja että hänen suhtautumistaan turvallisuuteen voisi kuvailla jopa neuroottiseksi,

¹¹⁶ Floyd, Gibson, Pennington-Gray & Thapa 2001, 32.

koska hän pelästyy helposti ja näkee paljon vaivaa pitääkseen itsensä turvassa.¹¹⁷ Yleisesti ottaen vastauksista sai sellaisen kuvan, että ihmiset, joilla oli jo paljon aikaisempia kokemuksia Suomen ja kotiympäristön ulkopuolella olemisesta, tunsivat olonsa turvallisiksi eivätkä olleet kovin huolissaan turvallisuudestaan ulkomailla. Vähemmän matkustelleet taas vaikuttivat kiinnittävän enemmän huomiota turvallisuusasioihin, vaikka poikkeavia esimerkkejäkin löytyy. Palaan vaihto-opiskelun mahdollisiin vaikutuksiin turvallisuusajatteluun liittyen 4. luvun lopussa, mutta nyt käännämme katseen vaihto-opiskelijoiden riskiarviointiin.

Inhimillistä turvallisuutta voidaan tarkastella eräänlaisena perustana muille turvallisuuden osaluille. Usein inhimillisen turvallisuuden tutkimukseen liitetään ajatus turvattomuuden paljastamisesta, ja sen päämääränä pidetään ihmisten sosiaalisen ja psykologisen hyvinvoinnin turvaamista. Inhimillisen turvallisuuden tutkimus on usein turvallisuuden perustan pohdintaa, jolloin pohditaan esimerkiksi, millaiset asiat saavat meidät kokemaan turvallisuutta ja turvattomuutta tai miten turvallisuutta voidaan vahvistaa.¹¹⁸ Vaihto-opiskelijat kokivat ennen kaikkea sosiaalisten suhteiden ja verkostojen – muodostuivat ne sitten vaihto-opiskelijoista, paikallisista tai vaihtoon mukaan lähteneestä kumppanista – tuottavan turvallisuuden tunnetta vaihdossa. Lisäksi kielen osaaminen, vaihtokohteeseen tutustuminen sekä turvallinen asuinalue ja asunto koettiin vahvasti turvallisuudentunnetta lisääväksi. Sitä vastoin puutteellinen kielitaito ja ympäristön vieraus ja tuntemattomuus aiheuttivat erittäin monelle opiskelijalle turvattomuuden tunnetta. Useimmin mainittu turvattomuuden tunteita aiheuttava tekijä oli kuitenkin liikenne. Myös yksin liikkuminen nousi esiin monissa vastauksissa.

Kulttuurierojen lievyys ja kohteen samankaltaisuus Suomeen nähden mainittiin muutamassa vastauksessa turvallisuuden tunnetta ylläpitävänä, mutta toisaalta myös monikulttuurinen ympäristö koettiin joidenkin vaihto-opiskelijoiden mielestä turvallisuuden tunnetta kasvattavana. Suurten kulttuurierojen taas koettiin lisäävän turvattomuutta, ja yksi opiskelija koki myös opiskelijayhteisön monikulttuurisuuden aiheuttavan huolta. Muita toisille turvattomuutta ja toisille turvallisuutta aiheuttavia tekijöitä olivat muun muassa kaupungin suuri koko, vartiointi ja poliisin läsnäolo, kämppekaverit sekä muiden ihmisten kertomukset ja yliopiston turvallisuuteen liittyvä tiedotus. Selkeästi esimerkiksi turvallisuusasioilla pelottelu lisäsi opiskelijoiden turvattomuuden tunnetta, mutta järkipohjainen tiedottaminen ja toimintaohjeet vähensivät sitä. Pelottelutaktiikka ei usein ole

¹¹⁷ K1, N, -93, Berliini, Saksa

¹¹⁸ Heusala 2011, 98–107.

toimiva, sillä se lisää turhaa ahdistusta ja sitä kautta myös turvattomuutta.¹¹⁹ Turvallisuudesta olisi syytä puhua läpinäkyvästi ja mahdollisimman rehellisesti riskejä liioittelematta ja piilottelematta.

Tutustuimme pikaisesti vaaran, riskin ja uhan käsitteisiin jo johdannossa. Yksinkertaisen määritelmän mukaan voimme ajatella, että uhka on ihmistä kohtaava vaara, ja riski on tämän uhan konkretisoitumisen todennäköisyys yhdistettynä aiheutuneen vahingon vakavuuteen. Vaarat vaihtelevat suuresti ajassa ja tilassa, minkä lisäksi eri ihmiset kokevat erilaisia vaaroja uhkaaviksi hyvin eri tavalla.¹²⁰ Myös käsitteiden määrittely vaihtelee kielen ja määrittelijän mukaan, sillä esimerkiksi Niemelä ajattelee uhan liittyvän tulevaisuuteen ja pitää uhkaa epämääräisempänä kuin vaaraa ja riskiä.¹²¹ Airaksisen määrittelyssä uhka taas vaikuttaa vaaraa konkreettisemmalta.¹²² Uhkien merkittävyyden arvioimiseen vaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset tekijät. Sisäisillä tekijöillä tarkoitetaan ihmisiin itseensä liittyviä tekijöitä, siinä missä ulkoiset tekijät liittyvät ympäristöön ja siitä erilaisista lähteistä muodostettuun turvallisuuksuvaan.¹²³ Riskien tulkitseminen riippuu erityisesti sisäisistä tekijöistä, joskin ulkoiset tekijät muodostavat raamit tälle tulkinnalle.

Kuten sanottu, laaja enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että tietyn tasoinen turvattomuus on aina osa totutun ympäristön ulkopuolella olemista, minkä lisäksi 42 opiskelijaa myönsi turvallisuuteen liittyvien asioiden mietityttävän tai huolettavan heitä vaihto-opiskeluun liittyen. Pyrin selvittämään, millaisia asioita vaihto-opiskelijat turvallisuuteen liittyen ajattelevat tai jopa pelkäävät. Käyttäen edellä mainittuja Niemelän ja UNDP:n turvallisuuzelementtejä, opiskelijavaihtoon liittyvää aikaisempaa tutkimusta sekä turvallisuuteen liittyvän matkailun tutkimuksen kirjallisuutta hyväkseni, loin riskipatteriston sellaisista vaaroista, joita vaihto-opiskelijat mahdollisesti saattaisivat kohdata tai ainakin pohtia vaihto-opiskelun yhteydessä. Valmiiksi annettuina turvallisuuksuhkina listasin kyselyyn seuraavat: luonnonkatastrofit, ryöstetyksi tuleminen, raiskatuksi tuleminen, muu fyysinen väkivalta tai hyökkäyksen kohteeksi joutuminen, poliittiset riskit (esimerkiksi vallankumoukset ja mellakat), terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus, huumeet, ilmansaasteet, sairastuminen, onnettomuuteen joutuminen, ravintoon liittyvät ongelmat (kuten allergiat ja ruokamyrkytykset), kasvien ja eläinten aiheuttamat haitat, mukavuuksien puute, huono hygienia, omaan sukupuoleen liittyvät turvallisuuksuhat sekä kulttuurierot. Sitten pyysin opiskelijoita arvioimaan uhkia eri tavoin.

¹¹⁹ Soikkeli 2008, 55.

¹²⁰ Airaksinen 2012, 92.

¹²¹ Niemelä 2000, 23–24.

¹²² Airaksinen 2012, 92.

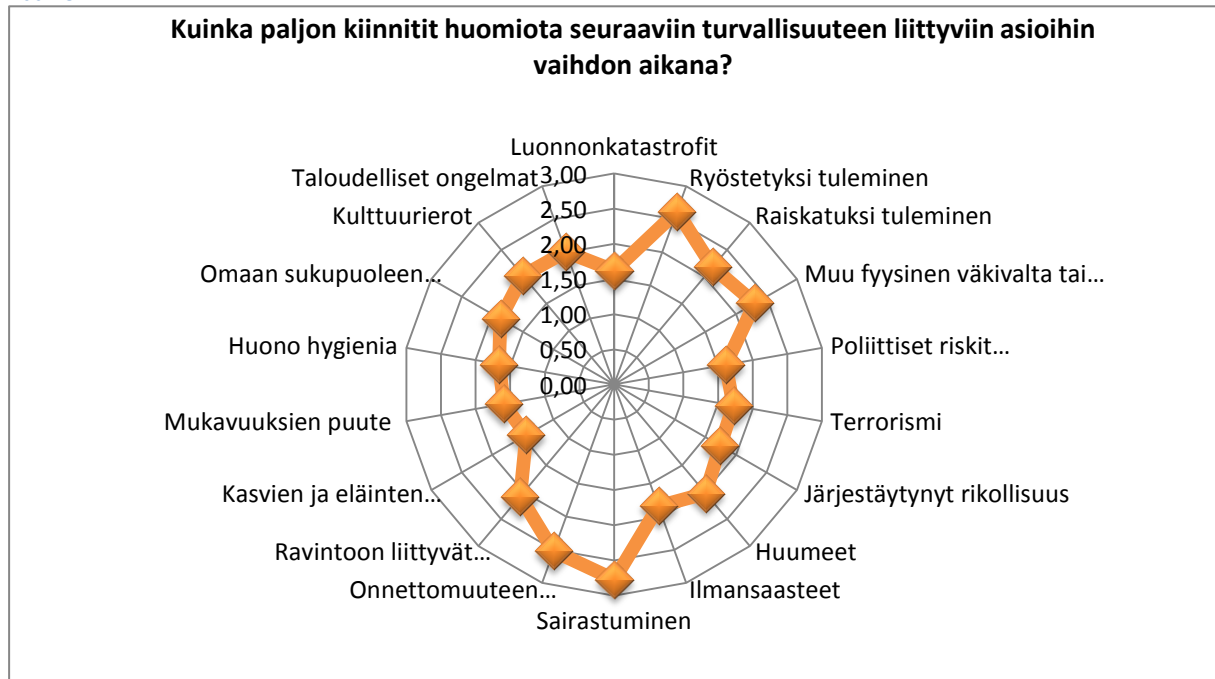
¹²³ Yang, Sharif & Khoo-Lattimore 2015, 208-209.

Vaihtoon lähdössä olevat opiskelijat arvioivat pohtineensa eniten ryöstetyksi tulemista ja sairastumista vaihtokohteen valitsemisen yhteydessä ja sen jälkeen. Myös raiskatuksi tuleminen ja muu fyysinen tai henkinen väkivalta saivat suhteellisen korkeat keskiarvot. Sen sijaan luonnonkatastrofeja, järjestäytyneitä rikollisuutta, huumeita, ilmansaasteita sekä kasvien ja eläinten aiheuttamia uhkia suurin osa vaihtoon lähdössä olevista opiskelijoista ei ollut pohtinut ollenkaan. Ryöstetyksi tulemisen ja sairastumisen riski koetaan myös kaikkein konkreettisimmiksi riskeiksi vaihtoon lähtevien opiskelijoiden vastauksissa heidän tulevissa vaihtokohteissaan. Sen sijaan yli puolet opiskelijoista ei koe luonnonkatastrofien, kasvien ja eläinten sekä huonon hygienian aiheuttavan minkäänlaista riskiä omassa vaihtokohteessaan, minkä lisäksi huonon hygienian riski sai kaikkein pienimmän arvon, joten keskimäärin se koettiin kaikkein pienimmäksi riskiksi annetuista vaihtoehtoista. Nämä eivät ole yllätyksiä ottaen huomioon, että yli puolet kyselyyn osallistuneista opiskelijoista oli lähdössä vaihtoon Eurooppaan alueille, joissa vaaralliset luonnonmullistukset ovat varsin harvinaisia ja kasvien, eläinten tai huonon hygienian aiheuttamat uhat marginaalisia tai hyvin matalia. Huomionarvoista on myös se, että vähintään yksi opiskelija koki jokaisen muun paitsi omaan sukupuoleen liittyvät turvallisuusuhat kaikkein suurimmiksi riskeiksi kohteessaan. Kuusi opiskelijaa pitää esimerkiksi luonnonkatastrofin riskiä kaikkein suurimpana listalla mainituista uhista, ja seitsemän opiskelijan mielestä kulttuurierot muodostavat kaikkein suurimman riskin vaihtokohteessa.

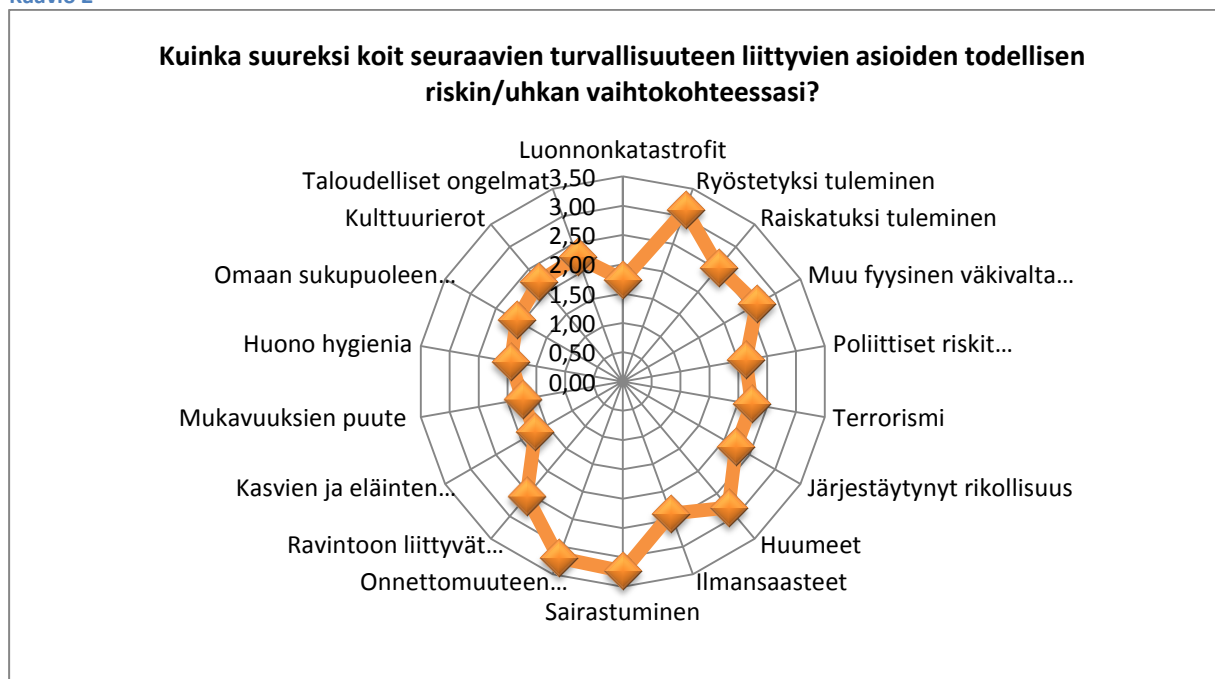
Selvästikään riskien suuruuksien arvioiminen ei mennyt täysin yksiin sen kanssa, kuinka paljon kyseisiä riskejä oli pohdittu vaihtokohteen valitsemisen yhteydessä. Lisäksi monia sellaisia riskejä ei ollut juuri pohdittu, mitkä tulevat vaihto-opiskelijat kuitenkin selvästi kokivat olemassa oleviksi vaihtokohteissaan. Esimerkiksi terrorismia ei vaihtokohteen valinnan yhteydessä ollut pohtinut lainkaan 52 vastaajaa, mutta kuitenkin 22 opiskelijaa arvioi sen viiden suurimman turvallisuusuhan joukkoon. Lisäksi 65 prosenttia opiskelijoista ei ollut pohtinut huumeita vaihtokohteen valinnan yhteydessä, mutta 25 prosenttia määritteli riskin viiden suurimman joukkoon. Uhkien pohtimisen ja niiden suuruuden arvioimisen yhteyttä on tietysti erittäin vaikea analysoida, sillä niihin vaikuttavat monet asiat.

Vaihdosta palanneista opiskelijoista 58 eli laaja enemmistö ei kokenut oman turvallisuutensa olevan millään lailla uhattuna vaihto-opiskelijakson aikana. Kuitenkin vähintään 30 prosenttia opiskelijoista myönsi kiinnittäneensä ainakin vähän huomiota jokaiseen listaamistani turvallisuusuhista. Kaavio 1 kuvaa vaihdosta palanneiden opiskelijoiden turvallisuusriskien keskiarvoja sen pohjalta, kuinka paljon he ovat vaihdossa kiinnittäneet huomiota kyseisiin riskeihin. Kaaviossa 2 tarkastellaan sitä, kuinka suureksi palanneet vaihto-opiskelijat olivat kokeneet vaarojen todellisen riskin kohteessaan.

Kaavio 1

Kaavio 2

Kaavioita vertailemalla käy ilmi, että opiskelijat ovat kiinnittäneet vaihdossa pääosin eniten huomiota niihin uhkiin, joiden suuruuden he myös arvioivat suurimmaksi. Olettaen, että opiskelijoiden riskiarviointi vastaa suhteellisen hyvin todellisuutta, opiskelijat ovat olleet huolissaan ja varovaisia hyvin pitkälti niiden asioiden suhteen, joiden riskit vaihtokohteessa ovat olleet merkittävimpiä. Kysymysten vastausvaihtoehdot erosivat toisistaan, ja siksi riskien skaalaus on erilainen, minkä takia kaaviot eivät arvojensa perusteella ole vertailukelpoisia. Vastausvaihtoehtoja oli alemmassa

kaaviossa yksi enemmän, mikä vaikuttaa siihen, että arvot jatkuvat 3,5:een asti, kun ensimmäisessä kaaviossa suurin mahdollinen arvo on 3.

Keskiarvoltaan opiskelijat olivat kiinnittäneet kaikkein eniten huomiota sairastumiseen, ryöstetyksi tulemiseen sekä onnettomuuteen joutumiseen, joiden todellinen riski koettiin myös opiskelijoiden keskuudessa suurimmaksi. Vähiten huomiota oli kiinnitetty kasvien ja eläinten aiheuttamiin uhkiin sekä mukavuuksien puutteeseen, joiden riski luonnonkatastrofien rinnalla koettiin myös pienimmäksi. Kuitenkin kaikista uhista ravintoon liittyvät ongelmat olivat vaatineet erittäin paljon huomiota suurimmalta määrältä opiskelijoita, vaikka keskiarvoltaan ravintoon liittyvät ongelmat sijoittuvat niihin kiinnitetyn huomion mukaan listan keskivaiheille: yli 40 prosenttia opiskelijoista ei kiinnittänytään niihin lainkaan huomiota vaihdon aikana. Ravintoon liittyvät ongelmat vaikuttavat luonteeltaan jakavan huomion tarvetta niin, että niihin keskitytään paljon tai sitten ei juuri lainkaan, siinä missä monet muut uhat ovat vaatineet suurimmalta osalta vastaajia hieman tai jonkin verran huomiota.

Dickson ja Dolnicar jakavat riskin käsitteen matkailun yhteydessä neljään kategoriaan: absoluuttinen riski, todellinen riski, havaittu riski sekä toivottu riski. *Absoluuttinen riski* kuvaa riskin suurinta mahdollista todennäköisyyttä tilanteessa, jossa turvatoimia ei ole käytössä, kun *todellisen riskin* käsite sisältää uhan lieventämiseksi tai poistamiseksi käytetyt turvatoimet. *Havaittu riski* taas nimensä mukaisesti kuvaa riskiä, jonka ihminen havaitsee.¹²⁴ *Toivotulla riskillä* Dickson ja Dolnicar pyrkivät ilmeisesti samaan kuin Airaksinen *iloisen riskin* käsitteellä: riskeihin, joita otetaan esimerkiksi seikkailua tai nautintoa tavoitellen.¹²⁵ Välillä ihmiset tahallaan hakeutuvat riskialttiisiin tilanteisiin esimerkiksi saadakseen ikimuistoisia kokemuksia. Muun muassa nuorten turistien on todettu tahallaan hakeutuvan riskialttiisiin tilanteisiin ja harrastavan ”vaaralliseksi” määriteltyä toimintaa juuri siksi, että se kuuluu heidän mielestään nuoruuteen ja matkalla olemiseen, joka mielletään selkeänä irtiottona arjesta.¹²⁶ Vaihto-opiskelua ei ainakaan omassa aineistossani kokonaisuudessaan mielletty irtiottona arjesta, vaikkakin moni opiskelija myönsi ottavansa vaihdossa erilaisia riskejä kuin kotimaassa.

Ihmiset ottavat pienempiä ja suurempia riskejä sekä huomaamattaan että tietoisesti, mutta yleisesti riskin ottamiseen liittyy mahdollisuus negatiiviseen lopputulemaan.¹²⁷ Omassa aineistossani noin yksi neljästä vastaajasta pitää pieniä turvallisuusriskejä vaihtokohteessa vaihtokokemuksen kannalta

¹²⁴ Dickson ja Dolnicar 2004.

¹²⁵ Airaksinen 2012, 191–195.

¹²⁶ Mura 2010, 30–49.

¹²⁷ Airaksinen 2012, 91.

jännittävyttä lisäävinä. Puolet vastanneista taas ajattelee, että pienet turvallisuusriskit vaihtokohteessa eivät tee vaihtokokemuksesta jännittävämpää, ja jäljelle jäävä neljäsosa vastaajista ei ollut väitteen kanssa samaa eikä eri mieltä. Suurin osa vaihtoon lähtevistä opiskelijoista löytää kuitenkin turvattomuuden kohtaamisesta positiivisia puolia, minkä lisäksi suurin osa vaihdosta palanneista opiskelijoista kertoo ottaneensa turvallisuusriskejä vaihdon aikana kokemuksen onnistumisen maksimoimiseksi.

Vaikka vaihto-opiskelijat arvioivat kaikkien uhkien riskin suhteellisen pieneksi, erilaiset vaara- ja kriisitilanteet vaihdossa ovat vaihto-opiskelun lisääntyessä yleistyneet. Kriiseillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa – samoin kuin CIMOn julkaisemassa kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden kriisitilanteita käsittelevässä oppaassa – aineellisia tai aineettomia arvoja uhkaavia tapahtumia, ongelmatilanteita tai prosesseja, jotka voivat laajuudeltaan ja vakavuudeltaan vaihdella esimerkiksi yhden ihmisen sairaustapauksesta jopa satoja tai tuhansia kuolonuhreja vaativiin onnettomuuksiin. CIMO:n korkeakouluille suunnattu kansainvälisen liikkuvuuden kriisiopas jakaa kriisit kuuteen kategoriaan: onnettomuuksiin, luonnonmullistuksiin, rikoksiin, yhteiskunnallisiin, terveyteen liittyviin sekä muihin kriisitilanteisiin, ja paneudun kaikkiin näihin kategorioihin myös itse.¹²⁸ Kriisien todennäköisyydet ovat yleensä pieniä, ja merkittävä osa vaihto-opiskelijoista kokee olevansa täysin turvassa koko vaihdon ajan, mutta ongelmia kuitenkin ilmenee silloin tällöin. Jopa 60 prosenttia vaihdosta palanneista opiskelijoista kertookin tunteneensa olonsa turvattomaksi tai joutuneensa vaaratilanteeseen vaihto-opiskelun aikana. Seuraavissa kahdessa luvussa tarkastelen teemoittain, millaisia uhkia vaihto-opiskelijat ovat kohdanneet ja millaisia riskejä he ovat olleet valmiita ottamaan saadakseen mahdollisimman onnistuneen vaihtokokemuksen. Paneudun myös vielä siihen, millä tavoin turvattomuus voi olla positiivista ja kuinka opiskelijavaihto on mahdollisesti muuttanut opiskelijoiden suhtautumista turvallisuuteen. Koska ensimmäiseen kyselyyn osallistuneet olivat vasta lähdössä vaihtoon, eikä heillä näin ollen vielä ollut kokemuksia vaihdossa olemisesta, näissä luvuissa tarkastellaan lähinnä vaihdosta palanneiden opiskelijoiden kyselyvastauksia sekä haastatteluja.

¹²⁸ Tolvanen 2012, 4–9.

3. Sosiaaliset ja urbaanit uhat

Riski, uhka, vaara ja pelko ovat turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä, joista erityisesti kolme ensimmäistä voivat johtaa kriisiin eli onnettomuuteen, vahinkoon tai muuhun negatiiviseen sattumukseen. Riskejä, uhkia ja vaaroja ajatellaan yleensä konkreettisina ja olemassa olevina asioina, mutta pelko voi perustua myös esimerkiksi täysin irrationaaliin uskomuksiin tai virheelliseen riskiarvioon.¹²⁹ Toisaalta riskiarviointi voi mennä pieleen myös toiseen suuntaan, jolloin riski koetaan todellista pienempänä. Tästä seuraa usein riskialttiiden asioiden tekemistä, kun todellista riskiä ei ymmärretä – tai mikäli ymmärretään, niin ei ajatella onnettomuuden osuvan omalle kohdalle. Lisäksi ihmiset ottavat harkittuja riskejä tietäen, että vastoinkäymisen mahdollisuus on olemassa. Tällöin riskin ajatellaan olevan ottamisen arvoinen, ja siitä tulee vahinkoriskin sijaan väline tai jopa edellytys menestyksen tai onnen tunteelle.¹³⁰ Palanneiden opiskelijoiden kyselyssä ja haastatteluissa tiedustelin opiskelijoilta heidän kokemiaan uhkia ja pelkoja. Pyysin lisäksi opiskelijoita kertomaan riskeistä, joita he ovat olleet valmiita ottamaan saadakseen mahdollisimman onnistuneen vaihtokokemuksen. Monipuoliset vastaukset viestivät siitä, että vaihtoaika on yleensä hyvin kokemusrikasta, ja tietynasteinen riskinotto sekä vaaratilanteet, joista on selviytytty, voivat tehdä kokemuksesta myös positiivisella tavalla unohtumattoman, kunhan pelon tai ahdistuksen tunteminen ei muodostu jatkuvaksi tai liian voimakkaaksi.

Suurin osa tutkimukseeni osallistuneista opiskelijoista ja suurin osa vaihto-opiskelijoista ylipäättään suorittaa opiskelijavaihtonsa kaupunkiympäristössä, pienemmissä ja suuremmissa kaupungeissa. Erityisesti suurissa kaupungeissa turvallisuusuhat piirtyvät hyvin samankaltaisiksi enemmänkin vaihtokohteen urbaanisuuden ja (ehkä hieman eurosentrisesti ilmaistuna) ”globaalin” paikan tunnun kuin kohteen paikallisten erityispiirteiden perusteella. Vaihto-opiskelijoiden esiin nostamat uhat ovat myös pitkälti samankaltaisia kuin esimerkiksi Helsingistä tehdyissä turvallisuustutkimuksissa.¹³¹ Paikallisen kulttuurin vierauden sijaan huolta ja turvattomuutta tuottavat universaalihkoon kaupunkikulttuuriin ja -elämään liittyvät ilmiöt, kuten liikenne, ihmispaljous sekä rikollisuus ja sen pelko erityisesti väkivallan kautta. Luvun nimi viittaa tällaisiin uhkiin. Puhun tässä luvussa myös terrorismista. Vaikka tiedostan, että terrorismin taustalla ovat poliittiset ja yhteiskunnalliset tekijät – minkä puolesta se sijoittuisi vasta 4. lukuun – terrorismin uhka konkretisoituu opiskelijoille erityisesti sosiaalisessa kaupunkitilassa.

¹²⁹ Airaksinen 2012, 100.

¹³⁰ Airaksinen 2012, 94.

¹³¹ Laihinen & Tuominen 2013.

Tietyn yhteiskunnan yleistilanteella ja paikallisilla piirteillä on toki myös aina merkitystä turvallisuuden kokemisessa, vaikka uhat olisivatkin samankaltaisia kaupungista tai valtiosta riippumatta. Henri Lefebvren sanoin, ”the worldwide does not abolish the local”.¹³² Vaikka globaali ja lokaali ovat aina vuorovaikutuksessa toinen toisiinsa, vaihto-opiskelijoiden kokemuksista päätellen turvattomuutta ja vaaraa aiheuttaneet asiat ovat kaupungeissa olleet pitkälti samanoloisia maasta ja osin maanosastakin riippumatta. Erityisesti eurooppalainen kaupunkitila muodostuu opiskelijoiden vastauksissa koetun turvallisuutensa kannalta varsin eheäksi, suhteellisen turvalliseksi kokonaisuudeksi, joskin esimerkiksi Itä-Eurooppa saa opiskelijoiden puheessa myös muusta Euroopasta eriäviä piirteitä.

Kaupunkitila koostuu rakennetusta, fyysisestä todellisuudesta, johon esimerkiksi rakennukset, puistot ja kadut kuuluvat, abstraktista suunnitelmien ja mielikuvien tasosta, joka vaikuttaa kokemukseemme tästä tilasta sekä tilan sosiaalisesta ulottuvuudesta, johon eletty elämä ja ihmisten välinen kanssakäyminen lukeutuvat.¹³³ Urbanin tilan kokemiseen liittyy keskeisesti Henri Lefebren ajatus tilan sosiaalisesta luonteesta – siitä kuinka tilan merkitys rakennetaan ja hahmotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisten koodien ja symbolien avulla.¹³⁴ Tilan sosiaalisuus tulee esiin myös turvallisuuden viitekehyksessä, sillä tilassa määrittyviin uhkiin liittyy useimmissa tapauksissa sosiaalinen ulottuvuus. Pelon maantieteestä väitöskirjan tehneen Hille Koskelan mukaan pelko tai sen lähisukulainen, varovaisuus, liittyvät pikemminkin tilan sosiaaliin kuin fyysisiin ulottuvuuksiin.¹³⁵ Kaupunkitilassa esiintyvät uhat ovatkin usein sosiaalisia, pikemminkin tilan sosiaaliseen luonteeseen kuin sen fyysisiin rakenteisiin sitoutuneita. Tällaisia sosiaalisia ja urbaaneja uhkia tarkastelen tässä luvussa.

3.1. Liikenne ja liikkuminen

Eri-ikäisille, eri sukupuolisille ja erilaista elämää viettäville ihmisille kaupunki näyttäytyy erilaisena.¹³⁶ Koska vaihto-opiskelijat ovat pääosin nuoria ja liikkuvaisia, kaupunkitilan ominaisuuksilla ja liikkumismahdollisuuksilla on valtava merkitys heidän turvallisuuden tunteensa ja hyvinvointinsa kannalta. Vaikka nuoret yleisesti pitävät liikkumista ja kaupunkiturvallisuutta pienempänä ongelmana kuin vanhemmat ihmiset, tutkimukseeni osallistuneiden vaihto-opiskelijoiden keskuudessa liikenteeseen ja liikkumiseen sekä sitä kautta esimerkiksi rikollisuuteen liittyvät vaarat nousevat

¹³² Lefebvre 1991, 86.

¹³³ Kauste 2002, 285.

¹³⁴ Lefebvre 1996, 103.

¹³⁵ Koskela 1999.

¹³⁶ Koskela & Tuominen 1995, 66.

selkeästi suurimpien uhkaaviksi tai pelottaviksi koettujen asioiden joukkoon.¹³⁷ Uhka on realistinen, sillä Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan liikenneonnettomuuksissa kuolee päivittäin noin 3400 ihmistä, ja vuosittain kymmenet miljoonat ihmiset loukkaantuvat tai vammautuvat liikenteessä, minkä lisäksi liikkumiseen liittyy monia muita vaaroja ja uhkia.¹³⁸ Tutkielman kirjoittamisen aikana 20.3.2016 tapahtui kaikkien aikojen suurin Erasmus-opiskelijoita koskeva liikenneonnettomuus, kun vaihto-opiskelijoita kuljettanut linja-auto suistui kaistaltaan törmäten henkilöautoon Espanjan Tarragonassa. Onnettomuus vaati 13 kuolonuhria, jotka kaikki olivat naispuolisia opiskelijoita. Linja-auton 61 matkustajasta 43 loukkaantui. Tietojen mukaan matkustajat olivat 16:sta eri maasta, ja valtaosa heistä oli opiskelijoita.¹³⁹

Liikenne nousee ehkä jopa hieman yllättäen, mutta onnettomuuksien tilastolliseen todennäköisyyteen perustuen ymmärrettävästi aineistosta yleisimmäksi vaaratilanteita tai turvattomuuden tunnetta aiheuttavaksi tekijäksi monissa kohteissa erityisesti Euroopassa ja Aasiassa. Suurissa kaupungeissa opiskelijoiden huolenaiheena on onnettomuuteen joutuminen ja joissakin kohteissa myös hoitoon pääseminen onnettomuuden kohdatessa. Haastatteleman Kiinasta palannut opiskelija kertoo liikenteen olleen hänen vaihtokohteessaan, Wuhanissa, päivisin ”täyskaos”: autot ajavat miten sattuu eikä jalankulkijoille ole erikseen jalkakäytäviä tai muuta heille tarkoitettua väylää.¹⁴⁰ WHO:n liikenneturvallisuutta käsittelevässä raportissa mainitaankin, että vain 79 maassa jalankulkijat ja pyöräilijät erotetaan moottoriliikenteestä omalle kulkuväylälleen, ja monissa maissa kevyen liikenteen turvallisuutta ei ole huomioitu juuri lainkaan.¹⁴¹ Opiskelija myös huomauttaa, että ihmiset eivät välttämättä onnettomuuden sattuessa jää auttamaan, vaan pakenevat seuraamuksia peläten paikalta, jos esimerkiksi töytäisevät jalankulkijaa tai pyöräilijää. Tämä johtuu siitä, että kuski voi joutua syytetyksi ja korvausvastuuseen, ja jotkut kuulemma tahallaan hyppivät korvauksia saadakseen autojen eteen. Opiskelija arvelee kuitenkin, että ulkomaalaisena tilanne olisi toinen ja apua olisi saatavilla, sillä kiinalaiset ovat hänen mukaansa ulkomaalaisia kohtaan erittäin ystävällisiä, ja ulkomaalaisuudesta onkin vaihdossa ollut enemmän hyötyä kuin haittaa.¹⁴² Palaan terveyteen ja hoidon saamiseen liittyviin asioihin Kiinan ja muiden vaihtokohteiden osalta tarkemmin luvussa 4.2.

Erityisesti pyörällä liikkuminen koetaan vaihto-opiskelijoiden keskuudessa vaaralliseksi, sillä viisi yhdeksästä liikennettä koskeneesta kyselyvastauksesta liittyy juuri pyöräilyyn. Amsterdamissa

¹³⁷ Korander 2000, 183.

¹³⁸ WHO 2016.

¹³⁹ Helsingin Sanomat 20.3.2016.

¹⁴⁰ H, N, -92, Wuhan, Kiina.

¹⁴¹ WHO 2013, viii.

¹⁴² H, N, -92, Wuhan, Kiina.

vaihdossa ollut opiskelija on joutunut pyöräonnettomuuteen, kun taskuparkista ulos peruuttanut auto on ajanut hänen päälleen. Tapauksesta selvittiin onneksi mustelmilla, tosin opiskelija kertoo kaatuilleensa pyörällä pari muutakin kertaa.¹⁴³ Myös muutama muu Amsterdamissa vaihdossa ollut opiskelija puhuu siitä, että pyöräillessä täytyy noudattaa erityistä varovaisuutta, sillä liikenne on holtittomampaa kuin Suomessa eikä pyöräilykypäriä kuulemma käytetä. Myös Itävallan Innsbruckissa ollut vaihto-opiskelija kertoo kaatuneensa pyörällä ja Glasgow'ssa ollut opiskelija ilmoittaa kaaduttuaan loukanneensa kylkiluunsa niin, että hän joutui hakeutumaan sairaalaan. Hoitoa hän kertoo saaneensa heti. Loput kaksi kyselyissä pyöräilyn mainitsevaa opiskelijaa kokevat liikenteen seassa pyöräilyn jännittäväksi ja osin pelottavaksi, mutta eivät vastauksissaan mainitse onnettomuuksista tai muista vaaratilanteista. Lisäksi Hongkongiin muutamia viikkoja haastattelun jälkeen lähtenyt opiskelija pohti haastattelussa pyöräilymahdollisuuksia vaihtokohteessaan. Liikenteen paljoudesta ja ruuhkista johtuen paikallisiin liikennesääntöihin ja pyöräilykulttuuriin pitäisi hänestä tutustua ja toimia liikenteen joukossa pyöräillessään erityistä varovaisuutta noudattaen.¹⁴⁴

Liikenneonnettomuudet ovat maailman yhdeksänneksi yleisin kuolinsyy, ja liikenteessä menehtyy vuosittain noin 1,25 miljoonaa ihmistä. Nuorille, 15–29-vuotiaille, liikennekuolemat ovat kuitenkin kaikkein yleisin kuolinsyy maailmassa. Noin puolet kaikista onnettomuuksissa menehtyneistä – joissain maissa jopa 75 prosenttia – on jalankulkijoita, pyöräilijöitä ja moottoripyöräilijöitä, mutta panostamalla infrastruktuuriin ja kevyen liikenteen asemaan uhrilukuja on mahdollista pienentää. Matalan ja keskitulotason maista vain 35 prosenttia oli vuonna 2013 lainsäädännöllä pyrkinyt parantamaan jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden turvallisuutta. Lisäksi asianmukainen liikennelainsäädäntö, johon kuuluvat nopeusrajoitukset, päihteiden käytön rajoitukset ja valvonta, kypärät, turvatyöt sekä turvaistuimet lapsille, löytyi vain 24 valtiosta, joskin viime vuosina monet valtiot ovat panostaneet liikenneturvallisuuteen kehittämällä lainsäädäntöä.¹⁴⁵

Liikenne koetaan aineistossa uhkaavaksi myös autoiluun liittyen. Yksi Israelissa ja yksi Englannissa vaihdossa ollut opiskelija kertoo pelänneensä jäävänsä auton alle liikenteen hulinassa. Münchenissa vaihdossa ollut opiskelija taas kertoo pelänneensä vieraassa autokyydissä: ”Pari kertaa, kun matkustin kaverin kanssa tuntemattoman kyydillä esim. Münchenistä Prahaan (tämä on normaalia Keski-Euroopassa). Se, etten tuntenut kuskia ja hän ajoi 180km/h autobahnilla sai oloni hiukan turvattomaksi...”¹⁴⁶ Kuskin vieraus saattoi vaikeuttaa nopeasta vauhdista huomauttamista – varsinkin kun Saksan autobahnilla on vain nopeussuosituksia varsinaisten rajoitusten sijaan, jolloin

¹⁴³ K2, N, -90, Amsterdam, Hollanti.

¹⁴⁴ H, M, -92, Hongkong, Kiina.

¹⁴⁵ WHO 2013, vii–ix; WHO 2015, ix–x.

¹⁴⁶ K2, N, -91, München, Saksa.

kuljettajalta odotetaan omaa arvostelukykä nopeuden suhteen.¹⁴⁷ Yllä mainittujen lisäksi Hongkongissa vaihdossa ollut opiskelija kertoo joutuneensa melko vakavaan bussionnettomuuteen, joskin tämä tapahtui Kaakkois-Aasiassa reissatessa vasta virallisen vaihto-opiskelijajakson jälkeen.

Vaihdosta palanneista kyselyyn vastanneista opiskelijoista 16 ei koe ottaneensa minkäänlaisia turvallisuusriskejä, jotta vaihtokokemuksesta tulisi onnistuneempi. Valtaosa on kuitenkin tehnyt tietoisia turvallisuusvalintoja, joiden perusteella he ovat asettaneet itsensä alttiiksi pienemmille tai suuremmille riskeille. Opiskelijat kertovat ottaneensa riskejä vaihdossa myös liikenteeseen liittyen. Humalassa kotiin pyöräily tulee esiin turvallisuusriskinä muutamassa vastauksessa, minkä lisäksi pyöräily liikenteessä ylipäätään mainitaan useampaan otteeseen otettuna riskinä. Selvästi ruuhkaiset kaupungit, joissa pyöräillään liikenteen seassa, ovat tuntuneet opiskelijoista hieman pelottavilta, varsinkin aluksi. Kiinassa ollut vaihto-opiskelija kertoo ajaneensa pyörällä ilman kypärää, minkä hän myöntää itsekkin jälkeenpäin olleen typerää. Lisäksi hän on ollut päihtyneen kuskin kyydissä, joskin kyseisessä tilanteessa hän on kokenut sen olleen oikea ratkaisu, vaikkei kertomansa mukaan koskaan Suomessa menisi ”kännisen” kuskin kyytiin. Opiskelija puhuikin paikallisen kontekstin ja tilanteen vaikutuksesta siihen, mikä on ”ok”. Hän sanoo vaihdon seurauksena oppineensa paremmin ymmärtämään, että voi olla muitakin tapoja toimia ja ajatella kuin se, minkä itse on tottunut kokemaan oikeaksi.¹⁴⁸ Muutaman oluen juoneen kuskin kyytiin meneminen ei välttämättä tunnu niin pelottavalta ympäristössä, jossa tällainen toiminta on muutenkin yleisempää. Riskin mennä humalaisen kuskin kyytiin myöntää ottaneensa myös yksi Etelä-Afrikassa ja yksi Yhdysvalloissa vaihdossa ollut opiskelija. Kansas Cityssä vaihdossa ollut opiskelija ei olisi halunnut mennä päihtyneen asuintoverinsa kyytiin, mutta pelkäsi tämän suuttuvan ja äityvän aggressiiviseksi, mikäli kieltäytyy kyydistä. Opiskelija kertoo pelänneensä kovasti poliisin pysäyttävän heidät, sillä asuintoverilla oli myös kannabista, jonka hallussapidosta myös häntä olisi mahdollisesti voitu syyttää.¹⁴⁹

Muutaman opiskelijan kyselyvastauksessa todetaan skootterilla tai autolla ajamisen olleen riski, jonka opiskelijat ovat vaihdossa halunneet ottaa tehdäkseen kokemuksestaan onnistuneemman. Etelä-Afrikassa ollut opiskelija kertoo, että vaikka auton vuokraaminen olisi ollut turvallisin tapa liikkua, olisi se kuitenkin ollut harjoituksen puutteen vuoksi liian suuri riski kaoottisen liikenteen keskellä, minkä lisäksi eteläafrikkalaisilla on kuulemma tapana ajaa humalassa autoa, vaikka

¹⁴⁷ Bußgeldkatalog 2015.

¹⁴⁸ H, N, -92, Wuhan, Kiina.

¹⁴⁹ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

opiskelija kertoo tämän vähentyneen hänen viime matkastaan kyseiseen maahan.¹⁵⁰ Liikennekuolemat ovat kuitenkin alueellisesti yleisimpiä erityisesti Afrikan nopeasti motorisoituissa maissa, mihin myös terveydenhuollon puutteellisuudella sekä valvonnan rajallisuudella on vaikutuksensa.¹⁵¹

Liikkumiseen liittyy liikenteen lisäksi myös paljon muita riskejä eksymisestä erilaisiin rikoksen uhriksi joutumisen uhkiin. Turvallinen liikkuminen nouseekin esiin toisena tilaan liittyvänä asiana, minkä moni vaihto-opiskelija kokee tärkeäksi turvallisuutensa kannalta. Palanneiden vaihto-opiskelijoiden vastauksista käy ilmi, että usea opiskelija on tuntenut olonsa turvattomaksi pimeässä yksin liikkueessaan. Neljä opiskelijaa kertoo kyselyssä myös pelänneensä yksin yöllisellä kadulla kulkiessaan. Toisaalta yksi opiskelija huomauttaa, että muut opiskelijat kauhistelivat hänen yöllistä yksin kävelyään kotiin pellon poikki, koska se kuulemma on erittäin vaarallista. Opiskelija kummastelee, mikä voisi tehdä Englannin maaseudulla yksin kulkemisen vaaralliseksi.¹⁵² Arvoitukseksi jää, onko uhka varoitteijoiden mielestä liittynyt esimerkiksi naisena yksin kulkemiseen, yksityisalueella luvatta liikkumiseen vai pellolla mahdollisesti oleviin esteisiin, kuten ojiin tai piikkilanka-aitoihin, joita voi olla pimeässä vaikeaa erottaa.

Vuorokaudenaika liittyy erittäin konkreettisesti liikkumisen turvallisuuteen ja turvattomuuden tunteisiin. Esimerkiksi Helsingin turvallisuutta tarkastelleessa tutkimuksessa 81 prosenttia naisista ja 86 prosenttia miehistä koki päiväsaikaan liikkumisen omalla asuinalueellaan täysin turvalliseksi, siinä missä ilta- ja yöaikaan vastaavat luvut olivat 18 prosenttia naisten ja 45 prosenttia miesten kohdalla.¹⁵³ Päivisin vaarattoman ja miellyttävän oloisetkin alueet saavat pimeän tullen usein uhkaavan hahmon, minkä lisäksi pimeään aikaan liittyy erilaista käyttäytymistä kuin valoisaan aikaan: uhkaava käytös ja väkivalta liitetään pääosin yölliseen aikaan ja tilaan.¹⁵⁴ Yksin kulkemiseen liittyvä pelon tai huolestuneisuuden kokeminen liittyy usein myös tuntemattoman pelkoon: siihen, ettei tiedä, mitä varjoissa lymyilee, jolloin mieli alkaa helposti kehittää uhkakuvia, vaikkei siihen välttämättä kovin suurta aiheutta olisikaan.

Miesten kohdalla yöllisen liikkumisen vaarat sijoittuvat yleensä väkirikkaampiin paikkoihin, kuten asemille ja kaupunkien keskustoihin, sillä syynä vaaratilanteisiin on usein ”sosiaalinen kitka”, joka voi johtaa väkivallan leimahduksiin. Tästä syystä miesten on myös naisia helpompi välttää riskialttiita

¹⁵⁰ H, N, Stellenboch, Etelä-Afrikka.

¹⁵¹ WHO 2013, vii.

¹⁵² K2, N, -88, Liverpool, Englanti.

¹⁵³ Laihinen & Tuominen 2013, 26–27.

¹⁵⁴ Koskela 2009, 78.

tilanteita.¹⁵⁵ Yksikään tutkimukseeni osallistuneista miehistä ei kuitenkaan kertonut joutuneensa minkäänlaisiin yöllisiin selkkauksiin tai humalaisiin riskitilanteisiin öisissä kaupungeissa. Naisille erityisesti pimeät, autiot kadut ja puistot tuottavat helposti pelontunteita. Heille vaarallisten tilanteiden ennakoiminen on miltei mahdotonta, mikä saattaa aiheuttaa jatkuvaa ja kohtuutonta jännitystä tai varuillaan oloa.¹⁵⁶ Italiassa vaihdossa ollut nainen kertookin, että juuri se, että ihmisiä oli aina liikkeellä miltei vuorokauden ympäri, lisäsi huomattavasti hänen turvallisuuden tunnettaan.¹⁵⁷

Ahdistuksen ja pelon tunteet kaupungissa liikkuesssa yleensä liittyvät naisilla juuri yksin olemiseen ja siihen, ettei kukaan kuule eikä näe, jos jotakin sattuu eivätkä avunhuudot auta.¹⁵⁸ Myös muutamat muut naisopiskelijat kokivat yölliseen aikaan liikkumisen kohdalla huojentavaksi sen, että omassa vaihtokohteessa oli aina muitakin liikkeellä. Toisaalta väenpaljouteen ja ihmisjoukoissa liikkumiseen voi isoissa kaupungeissa liittyä omat ongelmansa. Kiinan Wuhanissa vaihdossa ollut naisopiskelija kertoo muutaman kerran joutuneensa tilanteeseen, jossa väenpaljous aiheutti pakokauhun tunteen, ja oli pakko äkkiä päästä pois esimerkiksi ruuhkautuneesta alikulusta. Opiskelija kertoo, että ihmisiä on myös tallautunut tällaisissa tilanteissa.¹⁵⁹ Väkijoukot ovat esimerkiksi Kiinassa hieman toista luokkaa kuin suurissakaan Euroopan kaupungeissa, mutta tietenkin esimerkiksi suuriin tapahtumiin voi liittyä ahdistavaksi koituvaa ihmisrynnäköä myös Euroopassa.

Yksin liikkumisesta varoitellaan paljon, ja erityisesti useat Euroopan ulkopuolella olleet vaihtopiskelijat kertovat, että heitä on kielletty kulkemasta yksin tietyillä alueilla tai pimeään aikaan. Etelä-Afrikassa yliopisto on suositellut pippurisumutteen tai etälamauttimen mukana kantamista sekä kulkemista vähintään neljän henkilön ryhmissä, minkä lisäksi on ollut mahdollista soittaa ilmaiseksi saattaja kulkemaan kanssaan vaarojen välttämiseksi muuten, paitsi baarireissuilla. Stellenbochissa ollut opiskelija kertookin, kuinka paikallinen murtovaras on puskasta hyökännyt rullalaudalla, jolloin opiskelija on pelästynyt ja alkanut juosta, vaikkei ilmeisesti olekaan ollut varkaan kohteena.¹⁶⁰ Yksin liikkumisen vaara on ollut todellinen ja läsnä myös Yhdysvaltain Kansas Cityssä, jossa vaihtopiskelijajaksensa suorittanut naisopiskelija kertoo, että häntä on ahdistanut hirveästi, jos hän on joutunut olemaan yksin jossain ja bussilla yksin kulkeminen sekä niin pimeällä kuin yksin käveleminen on aiheuttanut suurta pelkoa. Opiskelija-asuntola on sijainnut jengialueella, josta oli bussikytyi kuuden kilometrin päässä olevalle yliopistolle, mutta edes kauppaan ei ollut mahdollista kävellä yksin

¹⁵⁵ Koskela & Tuominen 1995, 72.

¹⁵⁶ Koskela & Tuominen 1995, 71–73.

¹⁵⁷ H, N, -91, Verona, Italia.

¹⁵⁸ Koskela & Tuominen 1995, 72.

¹⁵⁹ H, N, -92, Wuhan, Kiina.

¹⁶⁰ H, N, Stellenboch, Etelä-Afrikka.

ja julkiset kulkuneuvot olivat vaarallisia yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta johtuen. Vaikka opiskelija ymmärtää, että esimerkiksi Los Angelesissa tai New Yorkissa tilanne on täysin toinen, hänen Yhdysvalloista saamassaan kuvassa korostuu erityisesti mustien ja valkoisten välinen kaksijakoisuus sekä sosiaaliset ongelmat.¹⁶¹ ”Vankina oleminen” ja vapauden puuttuminen aiheuttaa suurta ahdistusta etenkin vaihdossa, kun yksi suurimmista motiiveista koko vaihdolle on usein juuri vieraisiin paikkoihin ja kulttuureihin tutustuminen.

Varoittelu yksin liikkumisesta saattaa olla monissa kohteissa tarpeen, mutta se voi myös lisätä turhaa huolestuneisuutta tai paniikin tunteita. Toisaalta haastatteluissa osa erityisesti Euroopassa vaihdossa olleista opiskelijoista on sitä mieltä, että varoittelu on ollut turhaa ja yksin liikkuminen vaaratonta. Esimerkiksi Dublinissa ollut opiskelija kertoo aluksi pohtineensa, uskaltaako yöllä kävellä yksin kotiin, mutta kerran kokeiltuaan ja teon turvalliseksi koettuaan hän ei enää epäröinyt saman asian kanssa.

Samainen opiskelija kertoo myös omasta lähialueestaan Dublinissa. Hän joutui yliopistolle kävellessään kulkemaan ”huonomman” alueen läpi yleensä useampia kertoja päivässä. Alueen epäsiisteys ja näkyvä huumeongelma saivat alueen opiskelijan kuvailun mukaan tuntumaan hieman itäeurooppalaiselta, ja vaikkei opiskelija tuntenutkaan pelkoa alueen läpi kulkiessaan, hän myöntää, että jonkinlaista turvallisuusongelmaa oli selvästi havaittavissa. Tästä viestivät myös tienvarsille asetetut kukitetut muistomerkit ja kuolinilmoitukset sekä ”aineissa olevat” alueella oleskelevat ihmiset. Opiskelija myöntää, että hänen oma vaikea elämäntilanteensa on saattanut vaikuttaa hänen turvallisuuteen suhtautumiseensa: ”huumehörhöjen läsnäolo välillä ei jaksa kauheasti kiinnostaa, kun on muutakin mielessä”.¹⁶² Kyseinen esimerkki ilmentää tilan sosiaalisuutta ja sitä, kuinka ihmiset antavat tilalle erilaisia merkityksiä omien ominaisuuksiensa ja historioidensa kautta.

Vaihdosta palanneiden opiskelijoiden eniten mainitsemat ottamisen arvoiseksi koetut turvallisuusriskit koskevat yksin liikkumista ja matkustamista tai ryhmässä liikkumista vaarallisilla tai kyseenalaistetuilla alueilla. Opiskelijoista 24 mainitsee yksin matkustelemisen jossakin muodossa ottamanaan turvallisuusriskinä. Useat heistä kertovat matkustelleensa paljon yksin vaihdon aikana busseilla, junilla sekä erilaisilla vierailuilla – esimerkiksi internetissä sovituille – autokyydeillä, minkä he mieltävät ainakin jonkin asteiseksi turvallisuusriskiksi, selvästi sekä vieraan kyytiin menemiseen liittyvien sosiaalisten että liikenteeseen liittyvien uhkien takia. Lisäksi yksi opiskelija kertoo liftanneensa ja käyttäneensä pimeitä takseja Kiinassa vaihdossa ollessaan – ei tosin yksin. Julkisilla kulkuvälineillä kulkeminen öisin tai ylipäätään on todettu turvallisuusriskiksi, joka on haluttu ottaa

¹⁶¹ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

¹⁶² H, M, -92, Dublin, Irlanti.

sekä Yhdysvalloissa että kolmen Etelä-Afrikassa vaihdossa olleen opiskelijan vastauksissa, minkä lisäksi yöllisen yksinkävelyn tai -pyöräilyn baarista kotiin mainitsee vastauksissaan 16 opiskelijaa, joiden vaihtokohteet sijaitsevat ympäriinsä Euroopassa, Afrikassa sekä Aasiassa. Eroista eri vaihtokohteiden turvallisuuden välillä kertovat hyvin turvallisuusriskit, jotka Yhdysvaltain Kansas Cityssä vaihdossa ollut opiskelija on ollut valmis ottamaan: “Liikkumaan busseilla illalla/yöllä, kävelemään yksin paikasta toiseen, käymään yksin kaupassa, istumaan asuintalon ulkopuolella yksin”. Näidenkin riskien kohdalla opiskelija kertoo tulleen vaihdon edetessä varovaisemmaksi huomattuaan, kuinka vaarallista tietyillä alueilla todella oli.¹⁶³

Erittäin monessa vaihtokokemuksen onnistumista lisääväksi koetussa turvallisuusriskissä vaikuttaa olevan kyse oman itsensä vapaaksi tuntemisesta ja uusien asioiden kokemisesta ja kokeilemisesta. Vastauksista nouseekin ilmi uusien asioiden tekeminen varauksetta, sellaisten asioiden tekeminen, joita ei Suomessa tekisi, tuntemattomien ihmisten kanssa juttelu, yksin seikkaileminen ja kuljeskelu ympäriinsä sekä asioiden tekeminen spontaanisti ja suunnittelematta. Vaihdon ja sen myötä uuden ympäristön tuoma anonymiteetti saattaa mahdollistaa seikkailuun antautumisen paremmin kuin kotiympäristö Suomessa. Seuraava vastaus kuvastaa hyvin linjaa, jossa vapauden kokeminen näyttää olevan onnistuneen vaihtokokemuksen kannalta otettavien riskien selittäjä:

[K]eskityin nauttimaan elämästä ja söin ja (join melko) huoletta, kuljin yksin ja kaikkialla, matkustin yksin, juttelin ihmisille, pukeuduin miten lystäsin (N, -92, Wuhan, Kiina).

Toisaalta aluksi varovainen ja turvallisuuteen paljon huomiota kiinnittävä käytös saattaa vaihdon aikana muuttua rennompaan suuntaan:

Mahdollisimman vähän riskejä. Yritin mm. valita hyvät lentoyhtiöt (bussiyhtiöissä tämä ei ollutkaan yhtä helppoa), välttää protestialueita (en osallistunut protesteihin), sekä vältellä kaikkein riskeimpiä ruokavaihtoehtoja. Loppua myöten kuitenkin rentouduin liikaakin ja söin mitä sattui. (N, -91, Honkong, Kiina.)

Vaikka suurin osa opiskelijoista kertoo ottaneensa riskejä vaihdossa, otetut riskit eivät kuitenkaan vaikuta yhtä radikaaleilta, kuin esimerkiksi nuorten turistien ottamat riskit Muran¹⁶⁴ tutkimuksessa, jossa esimerkiksi huumeiden käyttäminen ja suojaamaton seksi nousevat esiin yleisinä nuorien turistien tietoisesti ottamista riskeistä. On tietenkin mahdollista, ettei tällaisista asioista haluttu

¹⁶³ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

¹⁶⁴ Mura 2010.

kertoa tutkimuksessa esimerkiksi yksityisyyden suojelemisen tai häpeän tuntemisen varjolla. Dublinissa vaihdossa olleen miespuolisen opiskelijan mukaan tietynlainen pysyvyys vaihdossa mahdollisesti estää opiskelijoita käyttäytymästä täysin holtittomasti, toisin kuin esimerkiksi viikon kestävällä lomalla.¹⁶⁵ Tämän lisäksi aineistoni opiskelijat ovat myös akateemisia nuoria aikuisia, joiden käytöksen voisi odottaa olevan suhteellisen vastuullista. Moni opiskelija korostaakin oman järjen käyttöä ja ”tyhmien” riskien välttämistä.

Muutamassa vastauksessa todetaan, että samankaltaisia riskejä tulee otettua joka paikassa, myös Suomessa, tai että otetut riskit eivät olleet vaihdossa sen kummallisempia kuin muuallakaan. Lisäksi jotkut vaihto-opiskelijat ovat sitä mieltä, etteivät he ole ottaneet minkäänlaisia turvallisuusriskejä, mutta ovat kuitenkin esimerkiksi olleet päihtyneen kuskin autokyydissä tai oikaisseet ”epämääräisten” alueiden läpi nopeuttaakseen matkan tekoa. Vastauksista heijastuu selkeästi turvallisuusriskin käsitteen vaikeus sekä käsitteen suhteellisuus, sillä se, mikä voidaan käsittää turvallisuusriskiksi, eroaa vahvasti opiskelijoiden ja myös vaihtokohteiden välillä. Moni opiskelija esimerkiksi mainitsee yksin kulkemisen öisin, mutta lisää, ettei varsinaisesti koe tätä riskiksi. Osalle kyselyyn osallistujista yöllinen yksin liikkuminen sen sijaan aivan selkeästi on ollut riski turvallisuuden kannalta. Omakohtaiseen turvallisuusriskin määrittämiseen vaikuttavat tässä ainakin vaihtokohde, vastaajien henkilökohtaiset ominaisuudet, kokemukset ja sukupuoli.

3.2. Rikoksen uhriksi joutuminen

Turvallisuuden käsitteen merkitys on aina konteksti- ja näkökulmasidonnainen, jolloin turvallisuuden määrittelyyn vaikuttaa esimerkiksi se, millaisia ratkaisumahdollisuuksia ongelmaan tarjotaan tai toivotaan. Turvallisuusaloilla – esimerkiksi poliisissa ja turvallisuusteknologiassa – turvallisuutta ajatellaan usein rikollisuuden ja epäjärjestyksen vastakohtana. Tällöin turvattomuutta on rikoksen kohteeksi joutuminen ja rikollisuuden pelko. Turvattomuuden yhdistäminen rikollisuuteen liittyy vahvasti myös mediaan, joka tekee rikollisuudesta hyvin jokapäiväiseltä tuntuvan yhteiskunnallisen turvattomuuden kuvaajan ja saattaa paisutella tiettyjä riskejä, jolloin kuva todellisesta rikollisuus- ja turvallisuustilanteesta voi vääristyä.¹⁶⁶ Rikollisuudesta puhuessani tarkoitan tässä tutkimuksessa erityisesti yksilöön ja omaisuuteen kohdistuvaa rikollisuutta, kuten varkauksia, ryöstöjä, väkivaltaa sekä seksuaalirikoksia. Näiden rikosten kohdalla tilan sosiaalinen luonne sekä ajallisuus vuorokaudenaikojen kautta nousevat tärkeiksi selittäviksi tekijöiksi.¹⁶⁷

¹⁶⁵ H, M, -92, Dublin, Irlanti.

¹⁶⁶ Korander 2000, 177–178.

¹⁶⁷ Koskela & Tuominen 1995, 66.

Sen lisäksi, että yöllinen kaupunki näyttäytyy usein pelon kaupunkina, se voi myös olla kiehtova ja puoleensavetävä huvittelun kaupunki, erityisesti nuorille.¹⁶⁸ Monet vaihto-opiskelijat kertovatkin viihtyneensä yöelämässä. Vaikka vaihto-opiskelun onnelliset kokemukset liittyvät erityisesti vapauden tunteeseen ja rajojen kokeilemiseen, opiskelijat altistuvat helposti monille rikoksille erityisesti alkoholin vaikutuksen alaisina, kun kontrolli ja varovaisuus eivät ole huipussaan. Baareissa ja yökerhoissa sattuneet varkaudet osoittautuvat aineiston perusteella varsin yleisiksi. Ainakin Etelä-Afrikassa, Kiinassa sekä Tšekin tasavallassa vaihdossa olleilta opiskelijoilta on baarissa varastettu puhelin, minkä lisäksi muutamat opiskelijat kertovat ystäviensä joutuneen varkauden kohteiksi yöelämässä. Saksassa vaihdossa ollut miesopiskelija kertoo tehneensä vaihtokohteestaan Münchenistä 15–20 opiskelijan kanssa viikonloppumatkan Berliiniin, jonka yössä useammalta opiskelijalta oli varastettu tavaraa, esimerkiksi kaulakoru ja lompakko. Turvallisuusero Münchenin ja Berliinin välillä on kyseisille opiskelijoille näyttäytynyt erittäin suurena, sillä Münchenissä ei kuulemma kenellekään koko vaihdon aikana tapahtunut mitään vastaavaa, vaikka useampi opiskelija on esimerkiksi nukahdellut metroon tai bussiin humalassa. Opiskelija koki humalajuomisen Münchenissä hyvin turvalliseksi ja kaupungin Helsinkiäkin turvallisemmaksi, mutta uskoo humalatasen ja englannin kielen puhumisen Berliinissä tehneen vaihtokaveristaan helppoja rikoksen kohteita.¹⁶⁹

Alkoholinkäyttö liittyy keskeisesti yölliseen nuorison kaupunkielämään, ja luonnollisesti sillä on tärkeä asema myös vaihto-opiskelijoiden turvallisuuskokemuksissa. Esimerkiksi Brightonissa ollut opiskelija myöntää kokeneensa turvattomuutta ainoastaan juotuaan muistinsa, mikä oli tapahtunut vaihdon aikana muutama kertaan.¹⁷⁰ Opiskelijat myös painottavat useaan otteeseen sitä, että mikäli ”ei vedä päätä täyteen”, turvallisuus on aika hyvin taattu. Etelä-Afrikassa ollut opiskelija on sitä mieltä, että välttämällä pimeässä yksin kävelyä ja kannäämistä, välttää samalla 90 prosenttia mahdollisista ongelmista.¹⁷¹ Myös Ruotsissa ollut haastateltava korostaa, että kun liikkuu yhdessä eikä juo itseään liian humalaan joka perjantai, riski, että mitään kävisi, on alhainen. Hän kehottaa myös pohtimaan sitä, mikä todellinen uhka on, jos vaikka joutuu kävelemään kilometrin yksin. Omassa vaihtokohteessaan Göteborgissa opiskelija tuumaa, että pahinta, mitä voisi käydä, olisi luultavasti portaissa kaatuminen.¹⁷²

¹⁶⁸ Koskela & Tuominen 1995, 66.

¹⁶⁹ H, M, -91, München, Saksa.

¹⁷⁰ K2, N, -91, Brighton, Englanti.

¹⁷¹ H, N, Stellenboch, Etelä-Afrikka.

¹⁷² H, N, -93, Göteborg, Ruotsi.

Varkauksia vakavammat omaisuusrikokset, ryöstöt, tulevat esiin myös palanneille opiskelijoille tehdyssä kyselyssä ja kaksi opiskelijaa kertoo vaihtokaverinsa tulleen ryöstetyksi vaihdon aikana. Lisäksi eräs Lontoossa ystävänsä kanssa vierailmassa ollut vaihto-opiskelija kertoo, että hänen ystävänsä yritettiin vierailun aikana ryöstää pankkiautomaatilla, mutta koska pankkikortti ei kyseisessä automaatissa toiminut, ryöstäjät antoivat periksi.¹⁷³ Myös Lontoossa vaihdossa ollut mies uskoo melkein joutuneensa ryöstetyksi, kun pari nuorta miestä seurasi häntä ”jengialueella”, kunnes he luovuttivat.¹⁷⁴ Urbanille rikoksenpelolle tyyppillistä onkin teon sattumanvaraisuus ja juuri tuntemattoman aiheuttama uhka.¹⁷⁵

Omaisuuteen kohdistuvien rikosten rinnalla ja osin niihin liittyen vaihto-opiskelijat kertovat todistaneensa ja kokeneensa myös väkivaltaa opiskelijavaihdon aikana. Berliinissä opiskelijavaihtonsa suorittanut nainen oli nähnyt metrossa tappelun ja tuntenut olonsa sen seurauksena turvattomaksi.¹⁷⁶ Englannissa, Newcastlessa vaihdossa ollut opiskelija taas kertoo nähneensä useankin katutappelun yöllä, mikä on vaikuttanut turvallisuuden tunteeseen, vaikkei hän itse ollut tappeluissa osallisena.¹⁷⁷ Uumajassa vaihdossa ollut nainen kertoo ruotsalaisten olevan baarissa todella humalassa, jolloin he käyttävät paljon voimaa saadakseen tilaa esimerkiksi tanssilattialla. Opiskelijan mukaan sekä miehet että naiset ovat tönineet häntä lujaa, jolloin opiskelija on joutunut käyttämään kyynärpäätänsä takaisin. Tappelulta on kuitenkin säästyty. Nainen kertoo ruotsalaisille nuorille myös olleen tyyppillistä huitoa tanssilattialla lujaa, jolloin pienemmät vaihto-opiskelijat ovat saaneet kovia läimäisyjä, mihin nainen on muutaman kerran puuttunut.¹⁷⁸ Vastauksesta ei käy ilmi, oliko tönimiseen jotakin syytä, esimerkiksi vaihto-opiskelijoiden vieraus paikallisessa baarissa. Joka tapauksessa naisen vastaus on kirjoitettu sävyyn, josta voisi päätellä, että toiminta oli yleistä ja toistuvaa.

Vakavat väkivaltarikokset, kuten ryöstöt, törkeät pahoinpitelyt, tapot sekä murhat, ovat viihteessä ja mediassa usein yliedustettuna, ja rikosjournalismin sekä tv-viihteen piirtämä kuva rikollisuudesta on tutkimusten mukaan räikeässä ristiriidassa poliisin työn kanssa.¹⁷⁹ Suurimmassa osassa Länsi-Eurooppaa tuntemattomiin kohdistuva vakava väkivalta ja esimerkiksi aseelliset ryöstöt ovatkin sangen harvinaisia. Erilaiset maailmankolkat kuitenkin eroavat rikollisuuden määrässä toisistaan, ja esimerkiksi Suomen ja monen kehittyvän maan turvallisuustilanteet eroavat toisistaan kuin yö ja

¹⁷³ K2, N, -90, Bangor, Wales.

¹⁷⁴ K2, M, -87, Lontoo, Englanti.

¹⁷⁵ Koskela & Tuominen 1995, 68.

¹⁷⁶ K2, N, -91, Berliini, Saksa.

¹⁷⁷ K2, N, -89, Newcastle, Englanti.

¹⁷⁸ K2, N, -89, Uumaja, Ruotsi.

¹⁷⁹ Korander 2000, 179; 183.

päivä. Korkean rikollisuuden maissa sosiaalinen segregatio ja eriarvoisuus ovat voimakkaasti näkyvissä, ja rikkaiden ja vähävaraisten elämismaailmat eroavat jyrkästi toisistaan.

Etelä-Afrikassa vaihto-opiskelijajakson suorittanut opiskelija kertoi haastattelussa lukuisista väkivaltaa sisältäneistä tilanteista. Junassa viereisessä vaunussa ollut poliisiporukka on tapellut keskenään, ja kuulosti siltä, että he raiskasivat kollegaansa. Junissa tapahtuu opiskelijan mukaan muutenkin paljon ryöstöjä sekä väkivaltaa, ja opiskelija kertoo esimerkiksi tapauksista, joissa ruuvimeisseliä on käytetty puukottamiseen. Paikalliset huumeidenkäyttäjät voivat kuulemma tehdä ihan mitä vaan, ja väkivalta saattaa olla mielipuolista. Lisäksi opiskelija kertoo tummaihoisen eteläafrikkalaisen ystävänsä tulleen hakatuksi ostoskeskuksessa keskellä kirkasta päivää ja toisen paikallisen tuttunsa tulleen täysin ”putsatuksi” ostoskeskuksen edessä. Opiskelijalta itseltään on myös yritetty viedä puhelin taskusta. Murhat ovat yleisiä, ja uutisointi koostuu pitkälti rikoksista, mikä ei varmasti ainakaan lisää turvallisuuden tunnetta. Opiskelija kertoo, että vaihdossa piti koko ajan olla silmät selässä ja että kalterit asuntolassa loivat turvaa.¹⁸⁰ Turvatoimet saattavat kuitenkin myös vähentää turvallisuuden tunnetta, koska ne viestittävät vaaran läsnäolosta. Valvontakamerasta voi tulla vaaran symboli, vaikka sen tarkoitus on suojella ihmisiä.¹⁸¹ Toisen samassa paikassa olleen vaihto-opiskelijan mielestä ”suuret aidat, aseistetut vartijat ja paikallisten jatkuva varottelu tuntui pelottavalta”.¹⁸²

Vaihto-opiskelijat ovat joutuneet myös ilkeiden kohteeksi. Yhdysvaltain Kansasissa vaihdossa ollut opiskelija kertoo, kuinka hänen ja hänen kaveriensa päälle on bussipysäkillä heitetty kiviä, jolloin he ovat joutuneet pakenemaan paikalta.¹⁸³ Lisäksi Kööpenhaminassa vaihdossa olleen naisen päälle on hänen pyöräillessään heitetty painavahko paketti ohi ajavasta autosta. Nainen kertoo pelästyneensä ja huolestuneensa, sillä hänen koskemattomuuttaan rikottiin, mutta arvelee tapahtunutta päihtyneiden nuorten miesten toilailuksi, jolloin hän näki parhaakseen jatkaa matkaa kuin jäädä selvittämään paketin sisältöä tai ihmettelemään asiaa sen kummemmin.¹⁸⁴ Venäjällä vaihdossa ollut opiskelija on myös kokenut kummallisen, ilkeää muistuttavan tapauksen heti ensimmäisenä iltanaan:

Koin turvattomuutta, kun ensimmäisenä iltana huonetoverini iski vessassa käydessäni veitsen vaatekaappini oveen. En ymmärtänyt, mitä hän sanoi kun annoin veitsen takaisin. Otin tilanteen vitsinä, mitä se ilmeisti olikin, mutta yöllä vähän pelotti. (K2, M, -88, Petroskoi, Venäjä.)

¹⁸⁰ H, N, Stellenboch, Etelä-Afrikka.

¹⁸¹ Koskela & Tuominen 1995, 77.

¹⁸² K2, N, -91, Stellenboch, Etelä-Afrikka.

¹⁸³ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

¹⁸⁴ K2, N, -89, Kööpenhamina, Tanska.

Tässä tilanteessa merkitykselliseksi tekijäksi nousevat erityisesti kommunikaatio-ongelmat. Vaikka opiskelija ei mainitse, puhuiko huonetoveri venäjää vai jotakin muuta kieltä, se että hän ei ole ymmärtänyt tekoa eikä siihen liittyvää kommenttia, on johtanut epävarmuuden ja pelon tunteisiin. Monet muutkin opiskelijat ovat kokeneet puutteellisen kielitaidon aiheuttaneen epävarmuutta tai ahdistusta sekä vaikeuttaneen arjessa pärjäämistä.

Yksi keskeisimmistä tilan kokemista määrittävistä tekijöistä on sukupuoli, joka samalla on yksi tärkeimmistä rikoksen pelon muuttujista. Myös globaaleissa kaupungeissa, joiden arvioidaan olevan hyvinkin tasa-arvoisia, naisten liikkuvuutta rajoittavat edelleen erityisesti miehet, jotka erilaisin tavoin tuijottamisesta fyysiseen väkivaltaan osoittavat naisille heidän olevan ”väärässä paikassa”.¹⁸⁵ Suomalaisista naisista suurin osa on kokenut sukupuolestaan johtuvaa, miehen tekemää ahdistelua fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai sen uhkaa. Erityisesti nuoret naiset joutuvat usein ahdistelun ja seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Vaikka suurin osa naisiin kohdistuvasta väkivallasta tapahtuu yksityisissä tiloissa ja intiimeissä suhteissa, naiset tuntevat miesten aiheuttavaa uhkaa laajassa mittakaavassa myös julkisessa tilassa.¹⁸⁶

Naisten turvattomuuden kokemukset nousevat esiin myös omassa aineistossani keskeisenä osana kaupunkitilaan liittyviä vaaroja. Viisi palanneiden opiskelijoiden kyselyyn osallistunutta naispuolista opiskelijaa kertoo kokeneensa sukupuolesta johtuvaa ahdistelua vaihto-opiskelun aikana seuraavissa tilanteissa:

[---] (J)ulkisessa minua saatettiin koskettaa sopimattomasti, mutta tämä on paikallinen ongelma, josta tiesin etukäteen ja jolle ei oikein voi mitään (ulkomaalaisena asiaa ei voi viedä eteenpäin, sillä poliisi harvoin uskoo ulkomaalaista) (K2, N, -90, Soul, Etelä-Korea.)

Kerran juopunut mies käyttäytyi ahdistavasti tyhjässä yöratikassa. Hän ei kuitenkaan koskenut enkä ymmärtänyt hänen puhettaan, joten mitään vakavaa ei tapahtunut. Vaihdoin ratikkaa eikä hän seurannut. Sama olisi voinut tapahtua ihan missä vain. (K2, N, -89, Varsova, Puola.)

Koin turvattomuuden tunnetta lähinnä edellä mainittujen miesryhmien toimesta, jotka kuluttivat aikaa lähikauppani lähellä. Käydessäni lähikaupassa jouduin usein kokemaan huutelua, silloin tällöin käsiin tarrautumista, liian innokasta tuttavuuden tekemistä ja seurailua. Koin sen ahdistavaksi, ajan myötä lähinnä rasittavaksi. Tämän vuoksi välttelin yleensä koko katuja, ja poikkesin sille vain käydessäni lähikaupassa. (K2, N, -91, Verona, Italia.)

¹⁸⁵ Korander 2000, 178; Massey 2008, 19.

¹⁸⁶ Honkatukia 2000, 149–150.

Koin joskus turvattomuutta, lähinnä yöaikaa ja kaupungin keskustassa (sivummalla) palatessani jostain opiskelijatapahtumasta ja joku (maahanmuuttaja) lyöttäytyi seuraan yrittäen saada naimisiin kanssaan. Tilanne pelotti aidosti ja opetti toimimaan tällaisten lyöttäytyjien kanssa tietyllä tavalla. (K2, N, -87, Upsala, Ruotsi.)

Kerran baari-illan päätteeksi eräs mies oli vähän liian innokas, mutta hän(kin) oli ulkomaalainen. Japanilaisten keskuudessa tietynlainen turvattomuuden tunne tuli siinä, että kielitaitoni ei aina riittänyt enkä välttämättä tiennyt, mitä missäkin tilanteessa tapahtui tai tulee tapahtumaan. (K2, N, -85, Sapporo, Japani.)

Kahdessa ensimmäisessä tapauksessa ahdistelut olivat tapahtuneet julkisissa kulkuneuvoissa. Ensimmäisen lainauksen kuvauksen tekee erityisen vaikeaksi se, ettei tilanteessa oikein voinut tehdä mitään, sillä poliisi kohtelee ulkomaalaisia eri tavalla kuin paikallisia. Epäluottamus poliisiin nousee esiin myös useissa haastatteluissa, mutta palaan tähän luvussa 4.1. Osassa tilanteista alkoholilla oli arvatenkin vaikutusta asiaan, mikä on osaltaan saattanut vaikuttaa molempien osapuolien käytökseen. Eri kulttuureissa naisen asema on myös erilainen, mikä voi selittää miesten liiankin tuttavallisia lähestymisiä, vaikkei tietenkään niitä oikeuta. Esimerkiksi Italiassa ollut opiskelija mainitsee italialaisesta *ciao bella* -kulttuurista, johon oli aluksi totuttelemista, vaikka opiskelija Italiassa ennenkin käyneenä osasi varautua kehumiseen ja kaduilla huuteluun.¹⁸⁷ Sukupuolijärjestelmää voidaan tarkastella yhteiskunnallisen vallankäytön osana, ja monissa yhteisöissä esimerkiksi seksuaalista häirintää katsotaan pitkälti hyväksyttävänä toimintana. Usein naiset itsekään eivät pidä kadulla huutelua ja muuta seksuaalista häirintää kovin vakavana. On myös yleistä, etteivät naiset koe yksittäisiä ruumiillisen koskemattomuutensa loukkauksia ahdisteluna.¹⁸⁸

Myös muista erottuminen esimerkiksi ulkonäön perusteella tai koska ahdistelija tietää kohteensa olevan ulkomaalainen ja näin ollen heikommassa asemassa, saattaa johtaa tarpeettoman huomion saamiseen. Toisaalta ulkomaalaisuus ja naiseus voivat vaikuttaa myös naisten omaan toimintaan esimerkiksi rajoittamalla heidän ehostautumistaan. Yhdysvalloissa ollut opiskelija on kokenut paljastavan pukeutumisen baareissa vaaralliseksi, mikä selkeästi on juuri naiseuteen liittyvä ongelma.¹⁸⁹ Muutama muukin nainen kiinnitti vastauksissaan huomiota pukeutumiseen, mutta miesten vastauksista ei löytynyt pukeutumiseen eikä liiemmin ulkonäköön muutenkaan viittaavia vastauksia. Yllä mainittujen tapausten lisäksi Amsterdamissa vaihdossa ollut nainen kertoo, että

¹⁸⁷ H, N, -91, Verona, Italia.

¹⁸⁸ Honkatukia 2000, 155–156; 161.

¹⁸⁹ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

hänen asuntolassaan on muutaman kerran tavattu vilauttelija, johon hän ei tosin itse ole törmännyt.¹⁹⁰

Naisiin kohdistuva ahdistelu sekä seksuaalinen väkivalta nousevat esiin myös useammassa haastattelussa. Yllä mainittu Veronassa vaihdossa ollut nainen kertoo, kuinka hänen italialaiset asuintoverinsa ovat alusta pitäen varoitelleet läheisestä maahanmuuttajakadusta, jolla miehet saattavat käyttäytyä ahdistelevasti. Opiskelija on protestoinut rasistiseksi kokemaansa ajatusta siitä, että maahanmuuttajat olisivat jotenkin vaarallisempia, ja varoituksista huolimatta kertoo kuljeskelleensa alueella rohkeasti. Hän kertoo kuitenkin useampaan otteeseen joutuneensa miesten kynsiin, mikä on opettanut varovaiseksi ja välttelemään kyseistä katuja. Opiskelija kuvailee, kuinka miehet ovat tarranneet hänen käsiinsä, seuranneet kauppaan ja katsoneet, mitä hän ostaa sekä lähteneet seuraamaan kotiin päin. Kerran maahanmuuttajataustainen mies on myös tarttunut opiskelijaa tukasta ja yrittänyt väkisin suudella häntä, jolloin opiskelija on joutunut potkaisemaan lähentelijää voimalla päästäkseen pakoon. Opiskelijan mukaan ahdistavissa tilanteissa on saanut käyttää fyysistä voimaa ja kiroilla kovaan ääneen italiaksi, sillä miehet ovat olleet sinnikkäitä, eivätkä luovuttaneet helposti. Myös suomeksi huutamisesta on ollut apua, sillä se on saanut miehet hämmentyneeksi, minkä lisäksi opiskelija mainitsee esimerkiksi uhkailleensa ahdistelijoita ilmoittamalla soittavansa poliisit paikalle.¹⁹¹

Samainen opiskelija kertoo myös lukeneensa lehdestä junassa tapahtuneesta raiskauksesta, mikä on saanut hänet pohtimaan junassa kulkemisen turvallisuutta yksin naisena.¹⁹² Tiedotusvälineillä ja niiden aiheuttamilla kohuilla onkin suuri merkitys tiettyjen tilojen pelottaviksi ja epämiellyttäviksi kokemiseen. Juuri rikoksista kuuleminen median kautta saa meidät liittämään tiettyihin paikkoihin pelottavia piirteitä, ja sitä kautta välttämään tällaisia paikkoja. Tämä saattaa tietysti olla hyvä asia, elleimme joudu liikaa rajoittamaan tekemisiämme turhan pelon takia. Naisille ja vanhuksille kaupungit ovat varovaisuuden takia tilallisesti ahtaampia kuin miehille ja nuorille, ja naiset joutuvat pelon vuoksi rajoittamaan liikkumistaan miehiä enemmän.¹⁹³ Kyseisessä tapauksessa inhottavaa oli myös se, että raiskauksesta kertovassa lehtiartikkelissa ihmeteltiin, miksi nainen on mennyt junavaunuun, jossa oli hänen lisäksi vain raiskaajaksi osoittautunut mies. Julkisiin raiskauksiin liittykin usein uhria syyllistäviä ja tapahtumia vähätteleviä diskursseja.¹⁹⁴

¹⁹⁰ K2, N, -85, Amsterdam, Hollanti.

¹⁹¹ H, N, -91, Verona, Italia.

¹⁹² H, N, -91, Verona, Italia.

¹⁹³ Koskela & Tuominen 1995, 68; 72.

¹⁹⁴ Honkatukia 2000, 151.

Venäjällä vaihdossa ollut nuori nainen kertoo, kuinka nuoret, humalaiset miesporukat aiheuttivat hänelle toistuvaa turvattomuuden tunnetta ulkona liikuttaessa. Häntä kohti on esimerkiksi sunnuntai-iltapäivänä puistossa takaapäin heitetty tölkki, oksa tai vastaava, minkä lisäksi humaltuneet nuoret miehet ovat huudelleet hänen peräänsä ja tuijotelleet. Lisäksi kävellessään kahden ystävän kanssa asuntolalle kadulla ollut venäläismies on kovaa läimäyttänyt häntä takamukselle, mikä on johtanut siihen, että venäläisen tuutorin kanssa on käyty ostamassa pippurisumute. Opiskelija uskoo ahdistelun liittyvän siihen, että hänen tyyliinsä ja hiuksensa saattavat venäläisille representoida anarkiaa, kokeilunhalua tai mikä pahinta, feminismiä. Hänen mukaansa venäläisen pikkukaupungin heteronormatiivisessa ympäristössä pitäisi mukautua systeemiin: individualistia tai totuttujen sukupuolimallien rikkojaa ei katsota hyvällä. Opiskelija pohtii, onko hänen omaa tahtoa ja alistumattomuutta representoiva olemuksensa loukannut venäläistä patriarkaalista kulttuuria, mikä on johtanut hänen koskemattomuutensa loukkauksiin.¹⁹⁵

Opiskelija kertoo myös seksismin olleen kohteessaan täysin eri luokkaa kuin Suomessa, ja että naisia kannustettiin pukeutumistyyliinsään yltiöfeminiinisyteen siinä, missä miehet vaikuttivat yltiömaskuliinisilta. Perinteisistä sukupuolirooleista poikkeaviin ihmisiin hän on törmännyt. Opiskelija kertoo nähneensä vaihtokohteessaan yhden lesboparin ja joitakin tyyliltään valtaväestöstä poikkeavia ihmisiä, jotka kyllä saivat osakseen pitkiä katseita ja vieroksuntaa yhteisössä, jossa ei juuri ollut havaittavissa nuorten alakulttuureja tai individualismia. Erityisesti naisten pukeutuminen vaikutti paljon yhteneväisemmältä kuin esimerkiksi Venäjän isommissa kaupungeissa tai Suomessa, mikä taas helposti tekee tilasta naisille ahtaamman rajoittamalla heidän vapauttaan.¹⁹⁶ Kuitenkin myös Venäjällä vaihdossa olleet miehet ovat kokeneet venäläisen yhteiskunnan rajoittavaksi, mikä tekee vaikeaksi eronteon pelkästä naiseudesta ja muusta yhteiskunnallisesta kontekstista johtuvien turvallisuushkien tai pelon tunteiden välille.

Pariisissa ollut nainen kertoo, kuinka oli ennen vaihtoa ja vaihdon alussa pohtinut mahdollisesti saavansa turhaa huomiota vaaleutensa ja valtaväestöstä eroavan ulkonäkönsä vuoksi. Hänen vaihtoyliopistollaan on myös kiinnitetty asiaan huomiota, ja siellä oli aktiivinen tukiryhmä seksuaalista ahdistelua kokeneille opiskelijoille. Haastattelin opiskelijaa vaihdon ollessa loppullaan, ja hän kertoi, ettei omaksi ihmeekseen ole kohdannut minkäänlaista ahdistelua, tosin opiskelija ajatteli sillä olleen paljon vaikutusta, ettei ole juuri lainkaan liikkunut pimeällä tai yöaikaan yksin. Hän oli liikkunut lähinnä keskustassa ja hänen asuntonsa on ensimmäisen viikon jälkeen sijainnut Etelä-Pariisissa turvallisella alueella. Ensimmäisen viikon kyseinen opiskelija oli majoittunut

¹⁹⁵ H, N, Izhevsk, Venäjä.

¹⁹⁶ H, N, Izhevsk, Venäjä.

”afrikkalaispainotteisessa” Pohjois-Pariisissa, jossa kertoi tunteneensa itsensä silmätikuksi poikkeavan ulkonäkönsä vuoksi. Sielläkään opiskelija ei kuitenkaan kohdannut minkäänlaista ahdistelua tai saanut negatiivista huomiota.¹⁹⁷ Sukupuolen lisäksi rodulla on kuitenkin suuri merkitys siihen, kuinka tilaa koemme, mikä näkyy myös aiemmista vastauksista.¹⁹⁸

Sukupuolella on useissa tutkimuksissa huomattu olevan vaikutusta pelon kokemiseen – tai ainakin pelosta raportoimiseen haastattelutilanteessa. Myös tässä tutkimuksessa naiset kertovat pelon tunteista vaihdossa huomattavasti miehiä useammin. Pelko koetaan usein puhtaasti negatiivisena tunteena, mutta pientä vaaran ja jännityksen tunnetta voidaan pitää pelon positiivisena kääntöpuolena.¹⁹⁹ Onkin vaikea määritellä, missä kohtaa jännitys alkaa muuttua epämiellyttäväksi peloksi tai ahdistukseksi. Monet opiskelijat huomauttavat siitä, ettei peloille pidä antautua, vaan suhtautua niihin rennosti mutta realistisesti. Sosiaalisten ja urbaanien uhkien kohdalla nuoret ovatkin asiantuntijoita, sillä käyttämällä paljon aikaa julkisessa tilassa tulee tietoisemmaksi erilaisista tilan välittämistä signaaleista ja koodeista. Vaikka nuoret naiset usein ilmaisevat pelkäävänsä kaupungilla, he ovat myös kehittäneet strategioita mahdollisten uhkien havaitsemiseen ja yöllisen kaupungin turvalliseen navigoimiseen. Yleensä naiset ovatkin hyvin tietoisia siitä, minkälaisia paikkoja ja tilanteita on syytä välttää ja missä on turvallista. Yöllisestä kaupungista kirjoittavat Hille Koskela ja Martti Tuominen kuvailevat nuoria ”kaupunkisemiotiikan arkisiksi ammattilaisiksi”.²⁰⁰

3.3. Terrorismi ja pommit

Kuten jo ylempänä todettiin, kriisi on turvallisuutta uhkaava tapahtuma tai prosessi, joka voi aiheutua tahallisesti tai tahattomasti ihmisen tai luonnon aiheuttamana. Yhtäältä kriisit tapahtuvat nopeasti ja yllättäen, aiheuttaen ympäristöönsä epävarmuutta, mistä johtuen niihin on tärkeää olla varautunut sopivalla tavalla. Toisaalta niihin voi olla myös hyvin vaikea varautua.²⁰¹ Kriisin sattuessa ulkomailla, kohteessa olevat joutuvat entistä riippuvaisemmaksi kohteesta sekä paikallisten yhteisöjen tuesta.²⁰² Kriisien tutkiminen vaihto-opiskelun yhteydessä voikin auttaa kehittämään yliopistojen tarjoamia palveluja ja tukea vaihto-opiskelijoille kriisien kohdatessa.

Vakavimmat ja laajimmat, suuria ihmismassoja koskettaneet kriisit tutkimuksen tekoaikana vaihtokohteissa ovat Pariisin ja Brysselin terrori-iskut marraskuussa 2015 ja maaliskuussa 2016.

¹⁹⁷ H, N, -91, Pariisi, Ranska.

¹⁹⁸ Massey 2008, 19.

¹⁹⁹ Koskela & Tuominen 1995, 66.

²⁰⁰ Koskela & Tuominen 1995, 66.

²⁰¹ Tolvanen 2012, 7-9.

²⁰² Law 2006, 289.

Pariisissa islamistiterroristit iskivät kolmeen kohteeseen perjantai-iltana 13. marraskuuta 2015. Ravintoloihin, Stade de France -areenalle sekä Bataclan-konserttisaliin kohdistuneet iskut vaativat yhteensä arviolta 129 ihmishenkeä, minkä lisäksi useita satoja loukkaantui.²⁰³ Brysselissä terroristit iskivät 22. maaliskuuta 2016 lentokentälle kansainvälisten lentojen lähtöselvitystilaan sekä Maelbeekin metroasemalle lähelle EU-rakennuksia. Iskuissa sai surmansa yli 30 ihmistä ja ainakin 270 loukkaantui. Molempien iskujen tekijäksi ilmoitettiin jihadistijärjestö Isis.²⁰⁴

Neuvostoliiton lakatessa olemasta länsimaille selkeä turvallisuusuhka kylmän sodan päätyttyä länsimaat joutuivat määrittelemään uudelleen, kuka ”meitä” uhkaa, ja keitä ”me” itse asiassa olemme. Turvallisuuskäsitys laajeni 1990-luvulla monella tapaa, ja globalisoituminen vauhditti ajatusta keskinäisriippuvaisuuteen perustuvasta kansainvälisestä turvallisuudesta sekä humanitaaristen kriisien ennaltaehkäisyn tärkeydestä. Tämä mahdollisti sotilaallisen voimankäytön kaukana valtioiden omalta alueelta esimerkiksi toisten sotien rauhoittamiseksi, heikkojen valtioiden auttamiseksi tai omien intressien toteuttamiseksi terrorismin uhan torjumisen verukkeella. New Yorkin World Trade Centeriin kohdistuneet iskut 11. syyskuuta 2001 nostivat jihadistisen terrorismin yhdeksi näkyvimmistä länsimaihin kohdistuvista turvallisuusuhista, ja Yhdysvaltain aloittama terrorismin vastainen sota on muokannut laajaa strategisen tason näkemystä koko globaalien turvallisuuden luonteesta.²⁰⁵ Isisin nousun myötä terrorismi on jälleen kasvanut mittavaksi uhaksi myös Euroopassa, ja kiristänyt erityisesti tiettyjen suurten tai muuten merkittävien kaupunkien turvallisuustilannetta.

Terrorismi on laaja ja moniselitteinen käsite, ja sillä voidaan tarkoittaa monenlaista poliittista, uskonnollista tai ideologista, pelkoa kylvävää, transnationaalista, instituutioihin tai siviileihin kohdistuvaa väkivaltaa.²⁰⁶ Suurin osa tämän päivän terrorismiin liittyvästä puheesta ja viranomaistyöstä liittyy kuitenkin juuri jihadismiin eli uskonnollisen ekstremismin ja islamismien lähimaastossa ilmenevään terrorismiin. Vaikka suurin osa terroristisesta väkivallasta kohdistuu Lähi-idän, Pohjois-Afrikan sekä Keski-Aasian muslimialueisiin, viime vuosina jihadistiset iskut ovat lisääntyneet myös Euroopassa. Isis on ennennäkemättömällä raakuudellaan osoittautunut aiempia jihadistijärjestöjä julmemmaksi, ja sen vihollisia ovat kaikki, jotka eivät kannata sitä – jopa ”vääräuskoiset” muslimit. Isis haluaa tappaa siviilejä myös Euroopassa lietsoakseen rasismia ja Islam-kammaa. Sille Eurooppa edustaa samaa vihollista kuin Yhdysvallatkin.²⁰⁷ Erityisen pelottavan uhan

²⁰³ Helsingin Sanomat 16.11.2015.

²⁰⁴ Helsingin Sanomat 25.3.2016.

²⁰⁵ Raitasalo 2014, 9–14.

²⁰⁶ Malkki 2014, 23–24.

²⁰⁷ Raitasalo 2014, 10; Sillanpää 2016.

Isisistä tekee sen kehittynyt tapa käyttää länsimaisia yhteiskuntarakennelmia, kuten avonaisia rajoja, vapaata liikkuvuutta sekä teknologisia innovaatioita länsimaita itseään vastaan. Isis käyttää esimerkiksi sosiaalista mediaa taitavasti hyväkseen taistelijoiden rekrytoimiseksi, jolloin se pystyy soluttautumaan syväälle mahdollisiin kohdemaihin ja lisäämään näin vaikutusvaltaansa ja iskuetäisyyttään.²⁰⁸ Vuoden 2015 puolen välin tienoilla Isisin arvioitiin rekrytoineen 16000–20000 taistelijaa 90 maasta.²⁰⁹ Myös Suomesta on lähtenyt Syyriaan arviolta useita satoja vierastaistelijoita. Mutta kuinka uskonnollinen terrorismi vaikuttaa vaihto-opiskelijoiden elämään?

Haastattelin kuukausi Pariisin iskujen jälkeen Pariisissa vaihdossa olevaa opiskelijaa. Suurin tomu oli tällöin iskujen jälkeen ehtinyt jo laskea, ja opiskelija kuvaili omaa turvallisuuttaan haastatteluhetkellä hyväksi. Turvallisuustasoa oli Pariisissa nostettu jo ennen iskuja, ja opiskelija kertoo pian Pariisiin saapumisensa jälkeen alkaneensa kiinnittää huomiota kaupungin turvallisuustilanteeseen. Ranskan turvallisuussuunnitelman logoja alkoi ilmestyä joka paikkaan, ja metroissa kuuluteltiin turvallisuuteen liittyvistä asioista aiempaa enemmän. Opiskelija kuitenkin ajatteli tämän liittyvän ennen kaikkea lähestyvään Pariisin ilmastokokoukseen, ja kertookin, että iskujen jälkeen oli vaikea hahmottaa, mikä osa turvatoimista liittyi iskuihin ja mikä tulevaan ilmastokokoukseen. Opiskelija muistaa pohtineensa turvallisuusasioita myös Ranskan aloitettua syyskuussa ilmaiskut Syyriaan, jolloin hän on miettinyt, liittykö turvallisuustason nostaminen myös iskuihin, ja tapahtuukohan nyt jotakin.²¹⁰

Haastatteleman opiskelija asui Pariisissa kahden muun opiskelijan kanssa ranskalaisen pariskunnan yläkerrassa. Hän kertoo perjantai-iltana olleensa iltaluennolla, jonka jälkeen oli suunnistanut kotiin. Tapahtumista hän sai kuulla vasta kello 11 maissa illalla, kun asuintoverit saapuivat kotiin ja kertoivat iskuista. Luonnollisesti tapahtumat järkyttivät tuolloin turvallisuuden tunnetta voimakkaasti. Vuokranantajien lapset saapuivat samaisena viikonloppuna vanhempiansa luo Pariisiin, ja iskuja seuranneena sunnuntaina perheen tytär oli mennyt Pariisiin Itsenäisyysaukiolle, jolloin oli sattunut uusi hälytys ja paniikki oli opiskelijan kuvailun mukaan iskenyt. Tämän seurauksena opiskelija kertoo vältelleensä kyseistä aukiota iskuja seuranneen viikon ajan.²¹¹

Lauantaiaamuna heti iskujen jälkeen Helsingin yliopistolta tuli sähköpostia, jossa opiskelijaa pyydettiin ilmoittamaan olevansa kunnossa. Huolenpito tuntui hyvältä, ja opiskelija kehuu muutenkin Helsingin yliopiston turvallisuuteen liittyvää tiedotusta: lähtöinfossa oli esimerkiksi käyty läpi, kuinka terroristihyökkäyksen sattuessa tulisi toimia. Pariisin päässä erään kurssin assistentilta tuli

²⁰⁸ Rogers 2015.

²⁰⁹ Scism 2015.

²¹⁰ H, N, -91, Pariisi, Ranska.

²¹¹ H, N, -91, Pariisi, Ranska.

sähköpostilla linkki listaan, johon jokaisen piti merkitä olevansa ehjänä ja turvassa. Kohdeyliopiston hallinnolta ei kuitenkaan tullut mitään virallisempaa tarkistusta opiskelijoiden hyvinvoinnista, mikä tuntui opiskelijan mukaan hieman siltä, että vaihto-opiskelijat olisi unohdettu. Maanantaina yliopisto kuitenkin avautui tehostettujen turvatoimien kera, ja iskujen uhrien kunnioittamiseksi järjestettiin yliopistolla hiljainen hetki. Alkuvuokosta tuli myös viesti, jossa kerrottiin kaikkien opiskelijoiden olevan kunnossa. Haastattelemani opiskelija kuitenkin kertoo, että hiljaista hetkeä seuranneen luennon aikana yliopiston päärakennus evakuoitiin uuden uhan takia, jolloin epätietoisuus tilanteesta aiheutti epämiellyttävän olon. Kun kotimatalla oman metroaseman ohi viiletti vielä viisi poliisiautoa pillit soiden, opiskelija päätti jättää illan tanssitunnin väliin ja pysytellä kotosalla. Lähipäivien aikana yliopisto jouduttiin evakuoimaan muutama muuhunkin otteeseen, jolloin opiskelijoille tehtiin erittäin selväksi, että tavaroitaan ei sovi jättää lojumaan mihinkään. Terrori-iskut vaikuttivat Pariisissa yliopistoelämään myös tiukentuneiden turvatoimien kautta: yliopiston jokaiselle ovelle ilmestyi vartija, jolle tuli näyttää opiskelijakorttinsa sekä laukkunsa sisältö.²¹²

Pariisin terrori-iskut vaikuttivatkin turvallisuuden tunteeseen Pariisin lisäksi myös muissa vaihtokohteissa, erityisesti Euroopassa. Haastattelemani Münchenissä vaihdossa ollut mies kertoo keskustelleensa paljon vaihtokavereidensa kanssa Pariisin tapahtumista. Hän on myös huomannut esimerkiksi metrossa kulkiessaan ajattelevansa, että kuka tahansa kanssamatkustajista voisi mahdollisesti olla terroristi. Kun Hannoverissa pommiuhan takia keskeytettiin jalkapallo-ottelu ja koko stadion tyhjennettiin, uhka tuntui askel askeleelta hiipivän lähemmäksi. Kuitenkin terrorismiin liittyvä turvattomuuden tunne laantui hyvin pian, ja opiskelija kertoo, että pari kolme viikkoa iskuista oma turvallisuuden tunne palautui normaaliksi, eikä terrorismi enää huolettanut yhtään enempää, kuin ennen Pariisin iskuja.²¹³ Kriiseihin liittyvät pelot ovatkin aina aaltoliikkeessä tilassa ja ajassa. Pelon aalto saattaa nopeasti pyyhkäistä kaupungin, maan tai jopa kokonaisen maanosan yli, kun jotakin kamalaa tapahtuu, mutta pelko myös hiipuu pikkuhiljaa tilanteen palatessa takaisin turvalliseen arkeen.²¹⁴ Myös haastattelemani Pariisissa ollut opiskelija tähdentää, että päivittäinen elämä ja arki palasivat suhteellisen nopeasti iskujen jälkeen takaisin raiteilleen, ja kuukauden päästä iskuista oli taas ihan turvallinen olo.²¹⁵

Myös nainen, joka haastatteluhetkellä oli vaihdossa Göteborgissa, kertoo Pariisin hyökkäysten vaikuttaneen turvallisuuden tunteeseensa. Hän kertoo keskustelleensa vaihtokavereidensa kanssa siitä, pitäisikö jotenkin miettiä, missä liikkuu, vältellä vilkkaita baarikatuja tai jättää menemättä

²¹² H, N, -91, Pariisi, Ranska.

²¹³ H, M, -91, München, Saksa.

²¹⁴ Koskela & Tuominen 1995, 86.

²¹⁵ H, N, -91, Pariisi, Ranska.

lätkämatseihin. Opiskelijat ovat kuitenkin tietoisesti tehneet valinnan jatkaa normaalia elämää, sillä elämisen rajoittaminen on juuri sitä, mihin terroristit tähtäävät eikä siihen pidä antautua. Myös opiskelijan ranskalaiset vaihtokaverit olivat sitä mieltä, että iskujen jälkeen on kahta tärkeämpää olla porukalla ja tehdä asioita, jotka normaaliin elämään kuuluvat – käydä ulkona ja niin edelleen.²¹⁶ Koska terroristit pyrkivät tavoitteisiinsa juuri tuhovoimalla ja äärimmäisellä väkivallalla luodun pelkotilan kautta, normaalin elämän jatkaminen ja pelolle antautumisesta kieltäytyminen osoittavat terroristeille, etteivät he ole voittaneet.²¹⁷

Toisaalta äärioikeiston ja rasistisen liikehdinnän kasvu on monissa maissa osin terrorismin seurauksena kasvanut uhka. Göteborgissa ollut opiskelija painottaakin pelkäävänsä itse enemmän asenteiden jyrkkemisen seurauksia ja äärioikeistoa kuin Isiksen itsensä aiheuttamaa uhkaa ja pommi-iskuja.²¹⁸ Tätä kautta voimme ajatella terrorismin olevan fyysisen uhan rinnalla ideologinen uhka, uhka esimerkiksi EU:n sisäiselle vapaalle liikkuvuudelle ja monille itsestänselvyyksinä pitämillemme turvallisuuteen ja vapauteen liittyville arvoille.

Terrorismiin liittyen pommiuhat ovat jälleen yleistyneet. Vaikka suurin osa hälytyksistä osoittautuu vääriksi hälytyksiksi, tiukkoihin turvatoimiin ryhdytään epäröimättä, mikäli jotakin epäilyttävää havaitaan. Pommiuhat ovat herättäneet huolestusta ja aiheuttaneet turvattomuutta myös tutkimukseeni osallistuneiden vaihto-opiskelijoiden joukossa. Eräs opiskelija raportoi Leidenin juna-asemalla sattuneesta pommiuhasta, jonka takia asema on jouduttu sulkemaan. Tilanne on kuitenkin ratkennut nopeasti uhan osoittauduttua aiheettomaksi, jolloin suuremmalta säikähdykseltä on selvitty.

Pommiuhkat eivät kuitenkaan aina liity pelkkään terrorismiin. Maailmansotien jäljiltä löydetään edelleen runsaasti vanhoja pommeja, jotka voivat olla vakaviakin turvallisuusuhkia, koska pommit voivat räjähtäessään aiheuttaa mittavia vahinkoja. Esimerkiksi Berliinin alta on vuoden 1948 jälkeen löytynyt 1395 toisen maailmansodan aikaista pommia, ja viranomaiset arvelevat yksin Berliinissä olevane edelleen noin 2500 löytymätöntä pommia. Ne käyvät sitä vaarallisemmiksi, mitä vanhemmiksi tulevat ja poliisi pyrkii räjäyttämään löydetyt pommit hallitusti, jotta vahingot olisivat mahdollisimman pieniä. Varomattomasti tai vahingossa räjähtäneiden pommien uhriksi kuitenkin joutuu ajoittain ihmisiä.²¹⁹ Saksan Tübingenissa ollut opiskelija kertoo, kuinka kaupungista on vaihdon aikana löydetty 150-kiloisen toisen maailmansodan aikainen lentopommi, jolloin osa kaupungista on

²¹⁶ H, N, -93, Göteborg, Ruotsi.

²¹⁷ Paronen & Teirilä 2014, 1.

²¹⁸ H, N, -93, Göteborg, Ruotsi.

²¹⁹ Kirschbaum 2015.

eristetty. Opiskelija itse on selviytynyt tilanteesta rauhallisuutensa takia, mutta kertoo huolehtineensa ystävästään, joka on saanut asiasta paniikkikohtauksen. Opiskelija ei itse altistunut uhkaan, mutta toivoisi, että lähtöinformaatiossa olisi käsitelty enemmän turvallisuutta. Kyseisen opiskelijan ystävät olivat esimerkiksi luulleet, että kyse on terrorismiin liittyvästä pommiuhasta, mikä on saanut heidät mahdollisesti enemmän pois tolaltaan kuin vanha sodanaikainen pommi.²²⁰

²²⁰ K2, N, -90, Tübingen, Saksa.

4. Kohdesidonnaiset, yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvät uhat

Vaikka urbanisaatio, globalisaatio ja modernistuminen ovat tila-aikaa tiivistämällä ja liikkuvuutta lisäämällä monella tavalla tehneet elämästä kaupungeissa samankaltaista riippumatta siitä, onko kaupunki Meksikossa, Kiinassa vai Egyptissä, älkäämme ajatelko, ettei paikallisuudella olisi enää merkitystä. Globalisoituminen ei suinkaan tarkoita vain yksinkertaista yhdenmukaistumista, vaan sosiaalisten suhteiden globaalistuminen itse asiassa uusintaa maantieteellistä epätasaista kehitystä ja samalla myös paikkojen ainutkertaisuutta. Paikkojen erityisyys juontuukin eritoten sekä laajemmista että paikallisemmista sosiaalisista yhteyksistä. Myös opiskelijavaihto itsessään vaikuttaa paikan tuntuun ja sen erityislaatuisuuteen sekä siihen kuvaan, jonka vaihto-opiskelija paikasta muodostaa. Mikä tahansa globaali kaupunki näyttäytyy luultavasti mahdollisuuksineen ja uhkineen hyvin erilaisena paikkana esimerkiksi Suomesta tulevalle vaihto-opiskelijalle, kyseisessä kaupungissa työskentelevälle miljonäärille, koko elämänsä siellä viettäneelle duunarille sekä työn perässä saapuneelle vähävaraiselle maahanmuuttajalle. Samoin kaikki nämä ryhmät muodostuvat yksilöistä, joilla jokaisella on oma ainutlaatuinen maailmankuvansa.²²¹

Vaikka turvattomuus kokemuksellisenä ilmiönä tulee esiin yksilöiden kautta, turvattomuuden juuret tai taustat löytyvät usein yksilön ulkopuolelta. Turvallisuutta tai turvattomuutta voidaankin tarkastella rakenteellisena kysymyksenä, jolloin rakenteet nähdään ihmisten toiminnan synnyttäminä, ilmiöiden taustalla vaikuttavina yhteiskunnan piirteinä.²²² Toisaalta ympäristö voi vaikuttaa turvallisuuteen täysin ihmisen toiminnasta riippumatta. Vaikka esimerkiksi luonnonilmiöiden voidaan nykyään tiettyyn pisteeseen asti katsoa olevan ihmisen toiminnan tulosta ympäristön tuhoamisen kautta, monet luonnonympäristön muodostamat vaarat aiheuttavat turvattomuutta ihmisen toiminnasta riippumatta. Turvattomuutta aiheuttaa myös sairastuminen, jonka syyt voivat pohjautua hyvin erilaisiin, luontoon, rakenteisiin tai ihmisen itse aiheuttamiin tekijöihin. Sairastumisen synnyttämä turvattomuus taas voi liittyä sairastamiseen itseensä tai esimerkiksi siihen, ettei hoitoa ole saatavilla.

Kuten sanottu, monet vaihto-opiskelijoiden kokemat huolestumista tai turvattomuuden tunnetta aiheuttaneet uhat liittyvät enemmän vaihtokohteen urbaaniuteen ja siihen liittyviin ongelmiin kuin kyseiseen maahan tai kaupunkiin itsessään. Suurin osa Euroopan vaihtokohteista koetaan aineistossani jokseenkin turvallisiksi ohimeneviä turvattomuutta aiheuttavia hetkiä lukuun ottamatta, ja nämä turvallisuusuhat ovat hyvin samankaltaisia kaupungista tai maasta riippumatta.

²²¹ Massey 1991, 24–29.

²²² Kainulainen 2000, 288.

Osa opiskelijoista lähtee kuitenkin vaihtoon kohteisiin, joissa turvallisuusuhat tai ainakin niistä muodostuneet kuvat liittyvät selkeästi juuri tämän maan tai alueen kulttuuriseen tai poliittiseen ilmapiiriin tai muihin kohteen erityispiirteisiin, kuten esimerkiksi luonnonmullistuksille alttiiseen ympäristöön. Tässä luvussa tarkastelen tällaisia uhkia opiskelijoiden kokemusten kautta. Koska kohdesidonnaiset uhat tulevat opiskelijoiden vastauksissa tärkeiksi erityisesti Euroopan ulkopuolisissa vaihtokohteissa, tämän luvun pääpaino on Euroopan ulkopuolelle suunnanneiden opiskelijoiden vastauksissa.

4.1. Yhteiskunnallinen ilmapiiri

Huolimatta siitä, että suurin osa uhista koituu ihmisille toisten ihmisten aiheuttamana, turvattomuuden syvempiä syitä etsittäessä katse siirtyy nopeasti yksittäisiä yksilöitä laajempiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kokonaisuuksiin. Valtioita voidaan pitää monelta osin vastuussa järjestyksen ylläpitämisestä ja turvallisuudesta huolehtimisesta hallinnoimillaan alueilla. Vaikka valtion tehtävänä on turvallisuuden tuottaminen, valtio voi myös monella tavalla uhata yksilöitä esimerkiksi epäoikeudenmukaisen tai korruptoituneen oikeusjärjestelmän kautta. Suoraan tai välillisesti valtiosta johtuvat uhat voidaan jakaa esimerkiksi seuraavasti: 1) kansallisesta lainsäädännöstä ja poliisityöstä johtuvat uhat, 2) hallinnollisesta ja poliittisesta vallankäytöstä johtuvat yksilöihin tai ryhmiin kohdistuvat uhat, 3) vallankäyttökoneiston ohjaukseen liittyvästä kamppailusta eli valtataistelusta johtuvat uhat sekä 4) valtion ulkopoliittikkaan liittyvät uhat.²²³ Tarkastelen seuraavaksi näistä erityisesti kahta ensimmäistä.

Yhdysvalloissa vaihdossa olleille opiskelijoille yhteiskunnallisen ilmapiirin ja lainsäädännön aiheuttamat uhat ilmenivät opiskelijoiden vastauksissa muun muassa paikallisten suhteesta aseisiin. Haastattelemani opiskelija kertoo, kuinka eräissä Halloween-bileissä juhlien isäntä on turvautunut käsiaseeseen saadakseen vieraat poistumaan kotoaan. Hän on ilmeisesti hermostunut kyseisen opiskelijan riehuville kavereille, rikkonut asekaapin ikkunan nyrkillään ja osoitellut ase verisessä kädessään opiskelijan vaihtovereita. Kun opiskelijat ovat paenneet paikalta, uhkailija on seurannut heitä ulos, ottanut yhden kaverin puhelimen ja paiskannut sen maahan. Vaikka haastattelemani opiskelijaa itseään ei uhkailtu, tilanne oli hänestä kuumottava ja epämiellyttävä.²²⁴ Aseet tulevat esille myös toisen Yhdysvalloissa vaihdossa olleen vastauksesta:

²²³ Buzan 1991, 35; 44.

²²⁴ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

Tunsin vaaraa kun paikallinen kaveri kertoi että hänellä on puukko ja baseball bat autossa turvallisuuden vuoksi. Minun piti mennä hänelle kerran yöksi mutta kun hän kertoi että talossa on paljon aseita tunsin itseni niin turvattomaksi etten yöpynyt siellä. (K2, N, -87, Tucson, Arizona, Yhdysvallat.)

Ampuma-aseet tulevat esiin ainoastaan Yhdysvalloissa olleiden vaihto-opiskelijoiden vastauksissa, vieläpä kahdessa neljästä vastauksesta. Mielestäni nämä vastaukset ilmentävät hyvin, kuinka eri maiden toisistaan poikkeavat käytännöt ja toimintakulttuurit aiheuttavat erilaisia pelon tunteita ja uhkaavia tilanteita ihmisille. Yhdysvallat tunnetaan hyvin asekkaitaan, joka välittyy tilastojen lisäksi muun muassa viihdeteollisuudesta, esimerkiksi elokuvista ja tv-sarjoista. Vaikka Suomikin hyvin tunnetaan aserikkaana valtiona, ja aseita on Suomessa yksityishenkilöillä noin 1,5 miljoonaa, ampuma-aseella tehtyjä henkirikoksia on esimerkiksi Yhdysvaltoihin verrattuna hyvin vähän.²²⁵ Aseet eivät myöskään ole Suomessa samalla tavalla osa arkea kuin Yhdysvalloissa, jossa yksityisasiaseita on 270 miljoonaa. Väkilukuun suhteutettuna tämä luku on moninkertainen Suomeen nähden.²²⁶ Yhdysvalloissa lähes 70 prosenttia henkirikoksista tehdään ampuma-aseella.²²⁷ Vuosina 2003–2014 vastaava luku oli Suomessa 17, mutta tähän lukuun sisältyvät Jokelan ja Kauhajoen joukkosurmat vääristäen yleiskuvaa käsituliaseilla tehtävistä henkirikoksista.²²⁸

Erityistä uhkaa Yhdysvalloissa vaihto-opiskelijoille aiheutti myös yhteiskunnan kahtiajakautuminen rikkaiden ja köyhien välille. Pohjois-Carolinan Greenvillessä vaihdossa olleen opiskelijan vaihtoympäristön kuvailussa yhteiskunnalliset ongelmat näkyvät selkeästi:

Pääasiassa suuria eroja Suomeen ei ollut, lukuunottamatta vaihtoyliopiston läheisyydessä joskus pyöriviä jengejä jotka ryöstivät ilta-aikaan opiskelijoita 1-2 krt/kk. Opiskelukaupungissa oli lisäksi ghetto, jonne menemistä kehoitettiin välttämään ja joku siellä onnistuikin joutua ryöstetyksi. (K2, M, -91, Greenville, Pohjois-Carolina, Yhdysvallat.)

On mielenkiintoista, ettei opiskelija koe turvallisuuseroja Suomeen nähden suuriksi, vaikka opiskelijoita ryösteltiin yliopiston lähetyvillä kuukausittain ja kaupungin ghetossa liikkumista kehoitettiin välttämään. Kansas Cityssä vaihdossa ollut opiskelija puhuu silmiinpistävästä erosta köyhien mustien ja rikkaiden valkoisten sekä näiden asuinalueitten välillä. Hänen opiskelija-asuntolansa on ollut pääosin tummaihoisten ”pahamaineisella” alueella, minne vaihto-opiskelijat majoitettiin, sillä paikalliset eivät halunneet asua siellä. Asuntola oli rakennettu parantamaan alueen mainetta, mutta ilmeisestikään projekti ei ollut tuottanut tavoiteltua tulosta. Opiskelija kertoo Kansas

²²⁵ Rautiainen 2016.

²²⁶ Virtanen 2013.

²²⁷ Infoplease 2016.

²²⁸ Lehti 2016, 16.

Cityn olevan yksi Yhdysvaltojen eriarvoisimmista ja vaarallisimmista kaupungeista. Vaikka hän oli odottanut eriarvoisuuden ja sosiaalisten ongelmien olevan silmännähtävissä, todellinen tilanne ylitti radikaaliudessaan odotukset ja ”mustien ja valkoisten kahtiajako oli shokki”. Opiskelija kertoo oppineensa ymmärtämään amerikkalaista yhteiskuntaa ja sekä valkoisia että mustia Yhdysvaltoihin liittyvissä rotudiskursseissa. Valkoiset kieltävät rasismia läsnäolon samaan aikaan, kun mustat painottavat yhteiskunnan eriarvoisuutta ja rotusyrjintää vahvasti.²²⁹ Molemmat ryhmät oikeuttavat oman käytöksensä muita ryhmiä kohtaan toisen ryhmän (oletetun) käytöksen kautta.

Yhdysvalloissa yhteiskunnan eriävä suhtautuminen etnisiin ryhmiin näkyy kuitenkin selkeästi esimerkiksi valkoihoista suosivassa oikeusjärjestelmässä: muun muassa rikosoikeusjärjestelmä kohtelee afroamerikkalaisia ja latinoja valkoisia ankarammin jokaisessa oikeusprosessin vaiheessa. Esimerkiksi valkoiset nuoret rikosentekijät saavat tummaihoisia pienempiä tuomioita, heitä kohdellaan harvemmin täysi-ikäisinä, heitä vastaan nostetaan harvemmin syytteitä ja he saavat afroamerikkalaisia ja latinoja epätodennäköisemmin samasta rikoksesta vankeustuomion. Tämä ei selity sillä, että muut etniset ryhmät tekisivät enemmän rikoksia. Afroamerikkalaiset nuoret syyllistyvät Yhdysvalloissa esimerkiksi huumausainerikoksiin valkoisia harvemmin ja omaisuusrikosten määrä on mustien ja valkoisten nuorten keskuudessa samalla tasolla.²³⁰ Epäoikeudenmukaiset käytännöt ja historian painolasti kuitenkin luonnollisesti vaikuttavat ryhmien epäluuloiseen suhtautumiseen toisiaan kohtaan. Vaikka ihmiset luovat tarpeen valtioiden turvallisuuden tuottamiselle, syyt turvattomuudelle usein juontavat juurensa rakenteellisesta väkivallasta tiettyjä ryhmiä kohtaan.²³¹ Vastaavanlaisia esimerkkejä historian painolastin merkityksestä väestöryhmien väleihin ja sitä kautta yhteiskunnan turvallisuuteen löytyy myös Etelä-Afrikassa olleiden opiskelijoiden vastauksissa, joissa Apartheidin jäljet ovat edelleen nähtävissä.

Haastattelemani Kansasista palannut opiskelija on ollut myös poliisiauton kyydissä opiskelutehtävään liittyen, ja poliisi on näyttänyt hänelle alueita, joille joutuessaan ”kannattaa heti soittaa poliisi”. Hän kuitenkin kertoo, ettei heille ole missään informaatiotilaisuudessa annettu edes kampuspoliisin numeroa eikä hän yleisestäkään poliisin numerosta ollut tietoinen.²³² Yhdysvalloissa, samoin kuin Venäjällä ja Etelä-Afrikassa olleiden opiskelijoiden vastauksista näkyy myös epätietoisuus siitä, voiko poliisiin ylipäätään luottaa eli onko poliisi lain ”oikealla” puolella, kuten he yleisesti ottaen olettavat Suomessa olevan. Etelä-Afrikassa ollut opiskelija kertoo, että poliisin reagointi esimerkiksi varkauksiin

²²⁹ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

²³⁰ Wilkinson & Pickett 2011, 173.

²³¹ Buzan 1991, 44–45.

²³² H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

ja ryöstöihin oli, että ”onhan sinulla vakuutus kunnossa”.²³³ Venäjällä ollut opiskelija taas kertoi vaihtavansa kadun puolta poliisin tullessa vastaan, sillä esimerkiksi sakkoja saatetaan kirjoittaa täysin mielivaltaisesti.²³⁴ Vaihto-opiskelijoille erityistä huolta poliisin mahdollinen puolueellisuus aiheuttaa siksi, että esimerkiksi rikoksen uhriksi joutuessaan ei välttämättä osaa toimia oikein, kun poliisi voi olla lähes yhtä rikollinen kuin se, jonka takia poliisin puoleen kääntyy. Olisikin tärkeää, että opiskelijat saisivat yliopistolta tai aiemmin kohteessa olleilta neuvoja siitä, miten toimia erilaisissa hankalissa tilanteissa.

Airaksisen mukaan ”rauha on turvallisuuden ihanne”. Kun turvallisuudesta puhutaan uhan poissaolona, joka aiheuttaa turvallisuuden tunteen ja sitä kautta hyvinvointia, puhutaan samalla rauhasta. Rauhan puute vaikeuttaa arjen toimintoja ja suunnitelmien täytäntöönpanoa, jolloin hyvinvointi vähenee.²³⁵ Rauha voi rikkoutua monella tavalla. Erilaisia rauhan rikkoutumisen kokemuksia nousee aineistossani esiin eniten Venäjällä vaihdossa olleiden opiskelijoiden kysely- ja haastatteluvastauksista. Izhevskin kaupungissa vaihdossa ollut opiskelija kertoo, kuinka mellakkapoliisit ovat ilmestyneet jostakin, sulkeneet yliopistokampuksen kadun panssarivaunuilla ja häätäneet kaikki pois paikalta. Tilannetta ei ole selitetty millään lailla eikä opiskelijalle ollut valjennut, mistä tapauksessa oli kyse – mahdollisesti jonkinlaisesta terrorismiharjoituksesta. Hän kertoo pohtineensa, mitä tapahtuisi, jos syttyisi 3. maailmansota – pääsisikö hän enää lainkaan pois?

Pelottavia tämänkaltaisista tilanteista vaihdossa tekee juuri se, ettei vastaavaan ole tottunut kotona. Opiskelija pohtiikin, että hierarkkisuus ja ylhäältä alaspäin kohdistuva vallankäyttö, poliittinen peli sekä pelon ilmapiirillä hallitseminen saattavat olla paikallisille normaalia ja arkipäivää, mutta varoituksista huolimatta hän ei ollut osannut varautua niin suureen höykytykseen, mitä vaihdossa tuli koettua. Kielitaidon asettamat rajoitteet vaikuttavat myös, sillä opiskelijan mukaan useissa turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa, kuten paloharjoituksissa, ohjeet annettiin opiskelijoille vain venäjäksi niin nopeasti puhuen, ettei puheesta ymmärtänyt mitään. Tilanteissa oleellisinta näyttikin olevan se, että viranomaiset hoitavat homman – ei niinkään se, onko työllä todellista vaikutusta ja meneekö viesti perille.²³⁶ Rauhan rikkoutumisen uhasta konkreettisimmillaan kielii myös seuraava kyselyvastaus:

²³³ H, N, Stellenboch, Yhdysvallat.

²³⁴ H, N, Izhevsk, Venäjä.

²³⁵ Airaksinen 2012, 203–204.

²³⁶ H, N, Izhevsk, Venäjä.

Kun presidentti Putin katosi julkisuudesta keväällä melkein kahdeksi viikoksi, maan tilanne ja vakaus alkoivat huolettaa. Istuimme suomalaisen ystäväni kanssa kahvilassa ja mietimme, menevätkö rajat kiinni ja auttaako Suomen konsulaatti, jos sotilasjunta korvaa Putinin tai maa ajautuu sekasortoon. Sitten Putin palasi virnistellen julkisuuteen. (K2, M, -88, Petroskoi, Venäjä.)

Suomenkin mediassa spekulointiin, mitä Putinille on tapahtunut.²³⁷ Vaikka sotilaallinen konflikti ja sen pelko ovat varmasti yksi pahimmista turvattomuuden tiloista, eikä vaihto-opiskelijoita edes lähetetä selkeästi hyvin epävakaille tai konfliktialueille, rauhattomuudella voidaan tarkoittaa paljon muutakin. Airaksinen muotoilee *rauhan* tilaksi ilman uhkaa – tilaksi, jossa ei ole syytä huolestumiseen, ahdistumiseen, masentumiseen tai pahimpaan varautumiseen.²³⁸ Tällaista rauhaa ei yllä mainitun Izhevskissä olleen opiskelijan vaihtokokemuksista juuri löydy. Yhtenä suurena syynä siihen on yksilön asema venäläisessä yhteiskunnassa. Opiskelija kuvailee tunteneensa olevansa objekti ja ”systeemin armoilla”: allekirjoituksia joutui kirjoittelemaan papereihin, joita ei ymmärtänyt, byrokrania vaikutti tahallaan yksilön kiusaksi hankaloitetulta ja jokaisen asian hoitaminen oli vaikeaa. Opiskelija kehuu kuitenkin kansainvälisen vaihdon palveluja suhteellisen hyvin organisoiduiksi. Muuten venäläinen asiakaspalvelukulttuuri on opiskelijan kuvailun mukaan varsin tyyliä, mikä selkeästi jälleen vaikuttaa siihen, millaiseksi ihminen kokee olonsa osana ympäristöään.²³⁹

Liberalistisen ajattelutavan mukaan hyvinvointi – onnellisuus ja hyvä elämä – seuraa siitä, että ihminen saa vapaasti toteuttaa itseään ja tehdä mitä haluaa.²⁴⁰ Suomen kaltaisesta vahvasti individualismiin perustuvasta demokraattisesta hyvinvointiyhteiskunnasta lähtevien vaihto-opiskelijoiden voi olla vaikea totutella esimerkiksi yhteisöllisyydelle perustuviin käytänteisiin, joissa yksilöllisyydelle ja yksityisyydelle ei jää tarpeeksi tilaa. Izhevskissä ollut opiskelija kertoo, kuinka painostavaksi hän on kokenut venäläisen pikkukaupungin kapeakatseisen ilmapiirin, jossa valtaväestöstä eroavaa ja feministisiä, individualistisia arvoja kannattavaa on katsottu kiereen samoin kun muitakin valtaväestöstä jollakin tavalla poikkeavia yksilöitä. Izhevsk oli Neuvostoliiton aikaan aseteollisuutensa takia hyvin suljettu kaupunki, mikä kuulemma näkyy edelleen arjessa.²⁴¹ Kommunitaristinen, yhteisöä korostava suhtautuminen hyvinvointiin vaikuttaa siihen, että itsenäisenä toimijana omia arvojaan toteuttamaan tottunut ihminen tuntee itsensä ajetuksi ahtaalle.²⁴² Opiskelija koki erittäin omituiseksi esimerkiksi sen, että ihmisten odotettiin tietävän hyvin tarkkaan toistensa tekemisistä ja olinpaikoista. Hän ja hänen suomalaiset ystävänsä kokivat

²³⁷ Esim. Ahonen 2015.

²³⁸ Airaksinen 2012, 203.

²³⁹ H, N, Izhevsk, Venäjä.

²⁴⁰ Airaksinen 2012, 203–204.

²⁴¹ H, N, Izhevsk, Venäjä.

²⁴² Airaksinen 2012, 207.

normaaliksi asiaksi, että voi tehdä asioita yksin. Opiskelijan mukaan mielenterveydenkin kannalta on tärkeää, että voi halutessaan vaan lähteä kävelyille. Vaihdossa tuntui opiskelijan mukaan siltä, ettei ole kovin hyväksyttävää liikkua naisena yksinään, vaan moneen otteeseen opiskelija on saanut kuulla, kuinka olisi hyvä olla mielellään miespuolinen ”taluttaja” tai liikkua naisryhmissä. Julkinen tila on paradoksaalisesti kuitenkin tuntunut opiskelijalle rennommalta ja enemmän ”omalta”, kuin hänen asuinhuoneensa.²⁴³

Heteronormatiivisten ja yhteisöllisyyttä korostavien arvojen lisäksi ahdistusta onkin aiheuttanut opiskelijalle juuri oman tilan puute. Asuntolassa on asuttu kahden hengen huoneissa, mikä on vaikuttanut siihen, että opiskelija on joutunut olemaan alituisessa valppaustilassa eikä ole koskaan saanut mahdollisuutta olla vapaasti omassa rauhassa ja omassa tilassa. Opiskelija kuvailee, kuinka koti on hänelle latautumisen ja hiljentymisen sekä omien juttujen tekemisen paikka. Asuntolassa hänellä on koko ajan ollut inhottava olo, sillä hän on tuntenut olevansa alituisen tarkkailun alla. Opiskelijan venäläinen huonetoveri on myös halunnut valvoa yöllä ja nukkua päivällä, mikä on ajan myötä käynyt hermoille. Hän kertoo, kuinka ensimmäistä kertaa vanhempien luota pois muuttavat venäläiset nuoret ovat suomalaisia itsenäisyyteen tottuneita opiskelijoita pahasti jäljessä ja tuntuvat olevan ”teinityön tasolla”, kun esimerkiksi yöllä valvominen saattaa heistä tuntua ”coolilta” vanhemmille kapinoinnilta. Opiskelija liittyy tällaisen käytöksen tiiviisti yhteiskuntaan, jossa säännöt tulevat patriarkaalisesti ylhäältä alaspäin eikä tarvitse itse ajatella ja kantaa vastuuta. Yliopisto tuntui suomalaiselta lukiolta, sillä kaikille annettiin valmiit lukujärjestykset eikä saanut vapaasti valita, millaisia kursseja ottaa. Pakollisena oli myös esimerkiksi liikuntaa. Lisäksi pienet, mutta ajan myötä kasaantuvat yksityisyyttä ja omaa tilaa kaventavat tekijät, kuten huonetoverin määräily, ruokatarvikkeiden katoaminen yhteisestä keittiöstä yhteisöllisen kulttuurin myötä hyväksyttävän ”lainaamisen” takia sekä muut normaalia elämää häiritsevät tekijät, kuten toimimaton suihku ja lämpimän veden puute ovat käyneet koviin. Opiskelija päättikin lopettaa vaihto-opiskelujakson kesken kevätlukukautta, kun Suomessa joululomalla olo alkoi käydä yhä ahdistavammaksi, mitä lähemmäs paluu Venäjälle hiipi. Samasta vaihtokohteesta oli kesken vaihtojakson lähtenyt kotiin muitakin opiskelijoita, ja opiskelija pitää tätä melko yleisenä hyvin radikaalilla tavalla totutusta ympäristöstä eroavissa kohteissa.²⁴⁴

Vapaassa, yksilökeskeisessä yhteiskunnassa elävä ihminen on tottunut siihen, että hän pystyy vetäytymään omaan turvakuplaansa, jossa kokee olevansa turvassa. Esimerkiksi kotia voidaan ajatella tärkeänä turvakuplana, sillä siellä saa yleensä olla rauhassa, piilossa pahalta maailmalta.

²⁴³ H, N, Izhevsk, Venäjä.

²⁴⁴ H, N, Izhevsk, Venäjä.

Perinteinen, yhteisöllisyyteen perustuva yhteisö ei välttämättä salli ihmiselle omaa turvakuplaansa, sillä riskit on totuttu jakamaan ja niiltä on pyritty suojautumaan yhdessä.²⁴⁵ Venäjällä olleen opiskelijan ahdistuksen suurin syy oli oletettavasti juuri se, että omaa turvallisuutta tuntuvaa tilaa ei ollut saatavilla. Asuntolassa ei voinut kätkeytyä omaan turvakuplaansa, ja toisen suomalaisopiskelijan lähdettyä kielteisiä tunteita ei päässyt enää edes purkamaan toisen suomalaisen kanssa, jolloin oleminen äityi vielä ahdistavammaksi.

Ruotsissa vaihdossa ollut opiskelija pohtii haastattelussa sitä, ettei vaihtoon sovi lähteä liian ylimielisellä asenteella ja välinpitämättömänä paikallista yhteiskunnallista kontekstia kohtaan. Jos esimerkiksi lähtee Nepaliin, ei sovi odottaa paikallisten muuttuvan siksi, että itse on feministi, vaan keskustelulla paikallisten kanssa voi mahdollisesti vaikuttaa paikalliseen asenneilmapiiriin.²⁴⁶ Onkin mielenkiintoinen kysymys, missä määrin yhteiskunnallisiin epäkohtiin tulisi vaihdossa vain yrittää sopeutua ja toimia ”maassa maan tavalla”, ja missä määrin tällaista sopeutumista voidaan pitää omia arvoja ja jopa henkistä koskemattomuutta loukkaavana.

Yhteiskunnalliseen tilanteeseen liittyen myös Hongkongissa ollut opiskelija kertoo kokeneensa vaihtonsa aikana rauhatonta liikehdintää. Hän oli vuoden 2014 syksyisten Hongkongin ja Kiinan keskushallinnon väleihin liittyneiden protestien – niin sanotun sateenvarjovallankumouksen²⁴⁷ – yhteydessä joutunut tilanteeseen, jossa poliisi hajotti väkijoukkoa metroaseman lähetyvillä ja ihmiset ”sinkoilivat” minne sattuu. Opiskelija kuvailee tilannetta hieman uhkaavaksi mutta enemmänkin epämiellyttäväksi. Hän kuitenkin kiittelee yliopiston tukea, sillä protestien aikaan vaihtokoordinaattori lähestyi opiskelijoita viestillä ja tarkisti opiskelijoiden tuntevan olonsa turvalliseksi.²⁴⁸ Yliopistojen toimia kriisitilanteissa kuvaillaan muutenkin suurimmaksi osaksi positiivisin ilmauksin, mutta tästä lisää 4. luvun lopussa.

4.2. Terveys ja hoidon saaminen

Terveys on hyvinvoinnin kokemisen kannalta yksi tärkeimmistä tekijöistä, minkä takia se liittyy konkreettisesti myös turvallisuuden kokemiseen. Suomalaiset määrittelevätkin terveyden tasapainoisuudeksi, vapaudeksi ja hyväksi voinniksi. Yksi aikamme suurimmista riskiahdistuksen kohteista on juuri terveys ja ruumiillisuuteen liittyvät kysymykset – etenkin länsimaissa, joissa terveysuhkien välttäminen ja terveysriskien arviointi on tärkeä osa terveyskäyttäytymistä ja

²⁴⁵ Airaksinen 2012, 36–44.

²⁴⁶ H, N, -93, Göteborg, Ruotsi.

²⁴⁷ Lämsä 2014.

²⁴⁸ K2, N, -91, Hongkong, Kiina.

terveyspolitiikkaa. Monissa Euroopan maissa tapaturmat ja sairaudet tulivat ensimmäisinä myös sosiaalivakuutuksen piiriin, ja eurooppalaisella sairaanhoitokortilla hoitoa pitäisi nykyään saada kaikissa EU-maissa ilman erillistä terveydenhoitokuluja korvaavaa matkavakuutusta.²⁴⁹ Hoidon taso ja hoitoon pääseminen saattaa kuitenkin vaihdella huomattavasti EU-maiden välillä, ja joissain maissa julkisen hoidon taso ei välttämättä ole kovin korkea ja jonot voivat olla uskomattoman pitkiä. Euroopan ulkopuolella taas on hyvin erilaisia terveydenhoitojärjestelmiä, ja monissa maissa hoidon joutuu ensin maksamaan kokonaan itse vakuutuksesta huolimatta.

Sairastaminen koetaan erityisesti sairauden jokapäiväiseen elämään aiheutuvien konkreettisten vaikutusten kautta.²⁵⁰ Ei siis ole ihme, että terveyteen liittyvät asiat vaikuttavat myös vaihtopöytäopiskelijoiden turvallisuuteen. Sairauden tai onnettomuuden kohdatessa vieraassa ympäristössä, jonka kieltä ei välttämättä osaa, on tilanne monin tavoin erilainen kuin kotimaassa, jossa tuntee palvelujärjestelmän ja tietää, miten tulee toimia. Sairastuessaan joutuu ikään kuin muiden armoille ja tulee riippuvaiseksi toisista. Tiedonpuute onkin terveyteen liittyvissä asioissa mittava epävarmuutta aiheuttava tekijä.²⁵¹ Esimerkiksi Saksan Darmstadtissa ollut opiskelija kertoo kokeneensa turvattomuutta, kun ei ollut terveyspalveluja tarvitessaan tiennyt, miten toimia. Vaihtokaverit ja tuutorit ovat kuitenkin olleet apuna, ja hän on saanut tarvitsemansa hoidon.²⁵² Saksan Tübingenissä ollut opiskelija on joutunut samanlaisiin ongelmiin. Hän on sairastunut pääsiäisen aikaan ja kokenut olonsa epämiellyttäväksi, kun ei ole tiennyt, miten pääsee tarvittaessa lääkäriin tai ovatko apteekit auki.²⁵³ Suhteellisen moni opiskelija kertoo, ettei ole saanut esimerkiksi kohdeyliopiston orientaatiossa minkäänlaisia ohjeita siihen, kuinka sairaustapauksissa tulee toimia ja mistä saa apua. Haastattelussakin muutama opiskelija myöntää, ettei olisi tiennyt, miten toimia, jos olisi tarvinnut sairaalahoitoa. Lisäksi sekä haastattelussa että vaihdosta palanneille opiskelijoille suunnatussa kyselyssä opiskelijat mainitsevat useampaan kertaan, että olisivat kaivanneet lisää ohjeistusta terveydenhoitoon liittyvissä asioissa.

Terveydenhuollon palvelujärjestelmät eroavat toisistaan huomattavasti eri puolilla maailmaa. Muun muassa Kiinan Wuhanissa olleen opiskelijan mukaan kiinalaiset sairaalat ovat hyvin erilaisia kuin suomalaiset. Hän koki turvattomuutta siitä, jos joutuisi onnettomuuteen, sillä sairaaloiden maksupolitiikan sekä kaukaisen sijainnin takia hän ei nähnyt selviytymismahdollisuuksiaan kovin suurina. Samainen opiskelija kertoo haastattelussa kiinalaisten olleen ihmeissään, kun hän oli

²⁴⁹ Ryytänen 2000, 41–42; 53.

²⁵⁰ Ryytänen 2000, 50.

²⁵¹ Ryytänen 2000, 46; 52.

²⁵² K2, N, -90, Darmstadt, Saksa.

²⁵³ K2, N, -90, Tübingen, Saksa.

saapunut sairaalaan vatsataudin takia yksin, sillä sairaalassa oli vähän väliä joutunut ravaamaan tiskillä maksamassa toimenpiteitä, mikä ei kamalan sairaalta välttämättä onnistuisi. Lisäksi opiskelija ihmettelee sairaalakäytäntöjä, sillä henkilökunta ja potilaat kuulemma juoksentelivat sairaalassa ”miten sattuu ympäriinsä”, eikä tuntunut mukavalta olla puolialastomana kaikkien nähtävillä lääkärin tutkiessa mahaa.²⁵⁴

Erot sairaalakäytännöissä näkyvät myös Venäjän Izhevskissä olleen opiskelijan haastattelussa. Opiskelija kertoo, kuinka hänen ystävänsä on liukastunut ja kaatunut kyynänpäänsä päälle, minkä jälkeen hän on pian pyörtynyt. Tämän seurauksena paikalle on jouduttu soittamaan ambulanssi, jonka saapumiseen meni tunti. Opiskelijan kertoman mukaan ambulanssi muistutti ”toisen maailmansodan ajoneuvoa”. Ambulanssin ikkuna oli rikki niin, että potilaan päälle satoi lunta. Lisäksi ambulanssin rämisevyys ja epäsiisteys teki olostä epämukavan haastattelemalleni opiskelijalle, vaikka hän itse oli vain potilaan seurana ja tukena. Sairaalalle saavuttaessa vastassa oli kivinen, vanha ja ränsistynyt rakennus ja neuvostoaikainen vastaanottojärjestelmä. Jonossa piti esimerkiksi tietää kenen takana on, jotta onnistui pääsemään vastaanotolle omalla vuorollaan. Myös koko sairaalakäynti oli täynnä sekavuutta ja epämääräisyyttä. Opiskelija kuvailee sairaalareissua pieneksi järkytykseksi, mutta mielenkiintoiseksi kokemukseksi.²⁵⁵

Myös elintarvikehygieniaan liittyvät vaatimukset ovat eri maissa hyvin erilaisia. Usea opiskelija kertoo saaneensa ruokamyrkytyksen, tosin kaikki eivät kokeneet asiaa turvallisuuttaan uhkaavaksi. Saksan Tübingenissa ollut opiskelija kertoo saaneensa ruokamyrkytyksen päiväretken aikana, minkä hän kertoo olleen ”aivan kauheaa”. Opiskelija kertookin vaihto-opiskelun opettaneen olemaan tarkkaavaisempi ruokaan liittyvissä kysymyksissä ulkomailla.²⁵⁶ Toisaalta kuusi opiskelijaa kertoo olleensa valmis maistelemaan ruokia myös epämääräisen oloisilta myyjiltä esimerkiksi katuköjuista ollen tietoinen ruokamyrkytysten Suomea suuremmasta vaarasta. Riskien arviointi onkin rajanvetoa turvallisen ja vaarallisen välille, ja tämä raja saattaa olla hiuksen hieno.²⁵⁷ Esimerkiksi ruokamyrkytysten kohdalla samaa ruokaa syövästä ystäväyksistä toinen saattaa sairastua vakavasti ja toinen saada vain lieviä vatsan väänteitä tai selvitä täysin oireitta.

ällä, sukupuolella, persoonallisuudella, elämäntavoilla ja elämäntilanteella on merkitystä sairauden ja terveyden kokemiseen. Ihmisen psykofyysinen ja persoonallinen rakenne on kuitenkin aina yhteydessä sekä tietynhetkiseen yhteiskunnallis-historialliseen ja kulttuuriseen ympäristöön että

²⁵⁴ H, N, -92, Wuhan, Kiina.

²⁵⁵ H, N, Izhevsk, Venäjä.

²⁵⁶ K2, N, -90, Tübingen, Saksa.

²⁵⁷ Ryynänen 2000, 42.

siihen ympäristöön, josta ihminen on kotoisin.²⁵⁸ Esimerkiksi erilaisten epidemioiden laajuus ja vakavuus saattaa riippua pitkälti siitä, millaisessa ympäristössä epidemia riehuu. Koreassa ollut opiskelija kertoo tunteneensa aitoa pelkoa terveydestään MERS-epidemian aikaan, jolloin hän on päivittäin seurannut aiheeseen liittyvää uutisointia ja pyrkinyt mahdollisimman tarkasti noudattamaan viranomaisten ohjeita asiasta. Opettajat ovat osoittaneet huolenpitoa kertomalla päivitystä tilanteesta ja antamalla ohjeistusta opiskelijoille, minkä lisäksi asuntolassa on kehoitettu ihmisiä entistä huolellisempaan hygieniaan, koska lähialueilla oli tavattu tartuntoja. Koska epätietoisuus on vallinnut kaikkien keskuudessa, opiskelija ei oman kertomansa mukaan olisi voinut toivoakaan muunlaista apua.

Sairastamiseen voi liittyä myös erilaisia leimautumisen pelon ja häpeän tunteita – etenkin jos sairastumisen voidaan epäillä johtuvan epämoraaalisesta käytöksestä.²⁵⁹ Italiassa vaihdossa ollut nainen kertoo, kuinka hän on italialaisten ystäviensä kanssa juhlimassa ilmeisesti tullut huumatuksi, minkä seurauksena hän on menettänyt kontrollin kehoonsa, tuupertunut maahan ja murtanut osittain nenänsä. Opiskelija kertoo heränneensä sairaalasta, missä hoitajien asenne oli ollut inhottavaa, sillä ”Erasmus-opiskelijoilla bilettäminen helposti riistäytyy käsistä”, niin kuin tässäkin tapauksessa luultiin käyneen. Ehkä tästäkin johtuen onnettomuus on johtanut opiskelijassa häpeän tunteisiin, eikä hän ole kehdannut poistua viikkoon kotoaan. Naamakin on ollut mustelmilla muistuttamassa tapahtuneesta. Sairastaessa tilan kokeminen voi muuttua, kun maailma kaventuu esimerkiksi sängyksi ja huoneeksi, ja etäisyys ulkomaailmaan kasvaa.²⁶⁰ Tällöin sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu, ja ihminen tuntee helposti jäävänsä yksin, jos tukea ei ole saatavilla. Onneksi kyseisellä opiskelijalla on ollut huolehtivaiset asuintoverit, jotka ovat hoitaneet hänet ambulanssilla sairaalaan, pesseet hänen vaatteensa, hakeneet hänelle apteekista lääkkeitä, noutaneet hänet sairaalasta ja tehneet hänelle ruokaa. Tapauksen tuottamaa tuskaa on varmasti lieventänyt se, että on välittäviä ihmisiä ympärillä. Opiskelija iloitsee siitä, että ymmärsi tapahtuneen jälkeen, että voi täysin luottaa ”kämpiksiinsä”.²⁶¹

Usein ruumiiseen kohdistuvat uhat vaarantavat myös ihmisten psykososiaalista ja mielenterveydellistä hyvinvointia. Toisaalta psyykkiseen terveyteen liittyvät uhat saattavat ilmetä myös fyysisinä oireina, kuten esimerkiksi ahdistusoireina. Mikäli ihminen esimerkiksi altistuu jatkuvalle stressille tai joutuu käyttämään tuhattomasti energiaa jokapäiväiseen selviytymiseensä, kehon stressitila pitkittyy, mikä saattaa ilmentyä monenlaisina ruumiillisina oireina ja sitä kautta

²⁵⁸ Härkäpää 1993, 93.

²⁵⁹ Ryyänen 2000, 51.

²⁶⁰ Ryyänen 2000, 50.

²⁶¹ H, N, -91, Verona, Italia.

turvattomuutena. Airaksinen huomauttaa, että onnellisuus on turvallisuutta, mikä tarkoittaa sitä, että onnellisena ihminen kokee olonsa turvalliseksi. Tämä nousee esiin myös omasta tutkimuksestani, jossa jatkuvan stressin alla olleet opiskelijat ovat kokeneet olonsa normaalia huonovointisemmaksi vaihdossa. Toisaalta paljon sairastelevat voivat tuntea olonsa vaihdossa terveemmäksi kuin yleensä, mikäli vaihtoaika on heille erityisen onnellista.

4.3. Ympäristö ja luonto

Nykypäivän globalisoituneessa maailmassa kansainvälinen, kansallinen ja yksilöturvallisuus ovat tiiviimmin kietoutuneita toisiinsa kuin esimerkiksi kylmän sodan aikana. Lisäksi ”globaalit” uhat eivät aina kohdistu tiettyyn alueeseen eivätkä välttämättä sisällä sen enempää vihollisia kuin liittolaisiakaan. Niihin ei myöskään aina ole olemassa kansainvälisin sopimuksin tehtäviä suoria ratkaisuja, vaan työtä vaaditaan valtioiden lisäksi erilaisilta toimijoilta yksilöistä yrityksiin ja muihin organisaatioihin. Inhimilliseen turvallisuuteen liittyvässä keskustelussa ympäristöturvallisuus on noussut ilmastonmuutoksen ja muiden ympäristöuhkien vakavoitumisen myötä erittäin tärkeäksi keskustelun aiheeksi viime vuosikymmenten aikana. Ympäristöongelmat vaikuttavat laajalti maailmanpolitiikkaan ja monille alueille niiden seuraukset saattavat olla sotiakin katastrofaalisempia. Usein ympäristöongelmat kohdistuvat ihmisiin ja eläimiin esimerkiksi ruuan tai juomaveden pilaantumisen tai puutteen, puhtaan hengitysilman tai aggressiivisten luonnonilmiöiden kautta tehden elämästä tietyillä alueilla erityisen haastavaa ellei jopa mahdotonta.²⁶² Mannerjäiden sulaessa vedenpinnan ennustetaan nousevan niin paljon, että kokonaisia valtioita voi jäädä veden alle. Ympäristöongelmista aiheutuva turvattomuus jakautuu epätasaisesti eri alueille, ja usein ongelmien seuraukset ovat mittavampia köyhemmillä ja kehittymättömämmillä alueille – olivat ne sitten kokonaisia valtioita tai köyhempiä kaupunginosia. Myös tutkimukseen osallistuneet opiskelijat ovat kokeneet erilaisia ympäristöön liittyviä asioita uhkaaviksi opiskelijavaihdon aikana.

Erityisesti Euroopan ulkopuolelle vaihtoon lähteneet opiskelijat mainitsevat kyselyvastauksissaan pohtineensa luonnonkatastrofien mahdollisuutta vaihtokohteissaan. Seitsemän vaihdosta palannutta opiskelijaa on pohtinut mahdollisia luonnonkatastrofeja vaihdon aikana melko paljon tai erittäin paljon, minkä lisäksi kaksi opiskelijaa – Yhdysvaltojen Pohjois-Carolinassa ja Japanin Kiotossa olleet – on kokenut luonnonkatastrofin riskin melko suureksi vaihtokohteessaan. Kuitenkaan vaihdosta palanneet opiskelijat eivät kerro joutuneensa esimerkiksi hirmumyrskyn tai maanjäristyksen kouriin. Ainoa oikeasti sattuneesta luonnonmullistuksesta kertova opiskelija oli vaihdossa Göteborgissa, ja hänen vieraillessaan Tukholmassa siellä on ollut niin kova myrsky, että ihmisiä on kehoitettu

²⁶² Rusanen 2000, 309–316.

pysyttelemään sisätiloissa mahdollisesti lentelevien tavaroiden uhan takia. Opiskelijat eivät kuitenkaan noudattaneet ohjeita, sillä he halusivat nähdä kaupunkia.²⁶³

Myös saasteet mainitaan erityisesti Aasian isoissa kaupungeissa, lähinnä Kiinassa ja Koreassa, jonkinasteiseksi turvallisuushaksi. Palanneista opiskelijoista yhdeksän kertoo kyselyssä kiinnittäneensä melko paljon tai erittäin paljon huomiota saasteisiin vaihdon aikana. Lisäksi seitsemän opiskelijaa on kokenut ilmansaasteiden riskin melko suureksi tai erittäin suureksi vaihtokohteessaan. Aasian kohteiden lisäksi ilmansaasteet mainitaan kahdessa Belgiassa olleen sekä yhdessä Ranskassa ja yhdessä Puolassa olleen opiskelijan vastauksessa. Ilmansaasteista ei kuitenkaan puhuta kyselyvastauksissa eikä haastatteluissakaan laajemmin, joten opiskelijoiden vastaukset eivät mahdollista kovin laajaa analyysiä. Puhumattomuus saattaisi johtua esimerkiksi uhan ”näkyttömyydestä” tai siitä, ettei kohteessa olla vuotta pidempää aikaa, jolloin huonolle ilmalle ei altistuta kovin pitkäkestoisesti.

Ympäristöön ja luontoon liittyen myös eläimet ovat aiheuttaneet opiskelijoille turvattomuuden tunteita ja vammoja vaihdon aikana. Miespuolinen opiskelija kertoo kokeneensa turvattomuutta, kun kaverin kanssa telttaretkellä Kiinan vuoristossa on löytenyt jälkiä, ja heille on myöhemmin kerrottu alueella olevan jaguaareja.²⁶⁴ Yhdysvaltojen Arizonassa ollut opiskelija taas kertoo pelänneensä purruksi tulemista otettuaan yksin bussin köyhemmälle alueelle, jolla on ollut kulkukoiria.²⁶⁵ Australian Melbournessa ollut opiskelija kertoo tappavista käärmeistä ja hämähäkeistä, ja että on takapihallaan törmännyt tappavaan myrkkykäärmeeseen.²⁶⁶ Neljännessä eläimiin liittyvässä tapauksessa hevonen on potkaissut Belgiassa vaihdossa ollutta opiskelijaa polveen. Opiskelija painottaa, ettei tilanne ollut maasta tai vaihto-opiskelusta riippuvainen, vaan olisi voinut käydä hyvin Suomessakin.²⁶⁷ Yksi opiskelija kertoo myös olleensa hirvifarmilla silittelemässä hirviä. Hirviaitaukseen meneminen ei kuulemma ollut aivan vaaratonta.²⁶⁸

Turvattomuus ja riskien ottaminen voi vaihto-opiskelun yhteydessä liittyä myös monenlaiseen harrastustoimintaan, kuten retkeilyyn, tulivuorille kiipeämiseen sekä erilaisiin extreme-lajeihin, kuten benjihyppyyn, riippuliittoon ja vuorikiipeilyyn. Muutamat opiskelijat kertovatkin olleensa esimerkiksi kiipeilemässä tai hypänneensä benjihypyn vaihdon aikana. Lisäksi Norjassa ollut vaihto-opiskelija kertoo, että hänen tuttunsa on menehtynyt vuorilla vaihtokohteessa vaihdon aikana. Tämä on

²⁶³ H, N, -93, Göteborg, Ruotsi.

²⁶⁴ K2, M, -91, Peking, Kiina.

²⁶⁵ K2, N, -87, Tucson, Arizona, Yhdysvallat.

²⁶⁶ K2, N -91, Melbourne, Australia.

²⁶⁷ K2, N, -82, Gent, Belgia.

²⁶⁸ K2, N, -89, Uumaja, Ruotsi.

opiskelijoiden mainitsemista kuolemaan johtaneista yksittäistapauksista toinen. Amsterdamissa vaihdossa olleen opiskelijan naapuri on tehnyt itsemurhan hyppäämällä parvekkeelta, minkä opiskelija kertoo vaikuttaneen hänen turvallisuuden tunteeseensa.

Edellä mainittujen vaara- ja riskitilanteiden sekä turvattomuutta aiheuttaneiden tapahtumien ja ilmiöiden lisäksi aineistoista löytyy tapauksia, joissa turvattomuus on esiintynyt vaihtoympäristössä jatkuvana tai toistuvana ilmiönä moninaisissa tilanteissa. Tällaiset vaihtokokemukset olivat poikkeuksetta Euroopan ulkopuolella sijaitsevista vaihtokohteista, esimerkiksi Afrikasta ja Aasiasta. Myös Yhdysvaltojen Kansas Cityssä olleen ja Venäjän Izhevskissä olleen opiskelijan toistuvia ahdistuksen tunteita on tässä tutkielmassa kuvailtu jo aiemmin suhteellisen laajalti. Kansasissa ollut opiskelija kertoo olleensa viimeiset kolme kuukautta vaihdossa hyvin stressaantunut, ja vaihdon jälkeenkin ”tosi ahdistunut”. Opiskelija on silti iloinen, että lähti vaihtoon kyseiseen kohteeseen, sillä hänen ymmärryksensä amerikkalaisen yhteiskunnan eriarvoisuudesta kasvoi valtavasti.²⁶⁹ Myös Venäjän Izhevskissä ollut opiskelija oli vaihdon lopussa tyytyväinen siihen, että lähti kyseiseen kohteeseen, vaikka päättikin jättää vaihdon kesken. Pekingissä vaihto-opiskelijajaksonsa suorittanut nainen kuvailee moninaisia turvattomuuskokemuksiaan seuraavasti:

-Halloweenina oli iso joukkotappelu, jossa poliisi ei puuttunut asiaan ja myös hakattua puolustaneet länsimaalaiset saivat selkäänsä kunnolla -Välillä oli uutisia viharikoksista esim. pesäpallomailailta läänkkärimiehiä, jotka seurustelivat kiinalaistyttöjen kanssa / se miekkamies Uniglön edessä joka puukotti ulkomaalaisen pariskunnan -Tianjin räjähdys kesällä (ok, vaihtoni oli viime syksynä, mutta jäin tänne mm. työharjoitteluun), ja kuinka sitä yritettiin mediassa ja jopa ihmisten omissa Wechat päivityksissä salailla/estää virkavallan toimesta -liikennekolareita yms., itsekin pari kertaa joku törmäsi minuun - sairastuessa ei halua lähteä sailaaraan -meinasin tukehtua pähkinäallergiani vuoksi, muttemme osanneet/uskaltaneet soittaa ambulanssia, onneksi meni omilla lääkkeillä yms ohi -metrossa joku mies sai epilepsiakohtauksen ja olin ainoa, joka auttoi, muut jopa sanoivat että älä - ilmansaasteet/ruokamyrkytykset yms pikkuvaivat tosi usein -feikkialkoholia oli tarjolla tosi usein - tyttönä piti varoa baareissa, ettei ollut liian humalassa ja hyvä uhri -kavereilta varastettiin tavaraa, erityisesti kännyköitä. (K2, N, -93, Peking, Kiina)

Kaikesta tästä huolimatta kyseisen opiskelijan muista vastauksista käy ilmi, että hänellä oli yleisesti ottaen ihan turvallinen olo koko vaihdon ajan. Tämä kertoo erityisen hyvin siitä, kuinka subjektiivista turvallisuus ja sen tunteminen ovat, ja kuinka ihminen voi kokea olevansa turvassa, vaikka todistaisikin erilaisia uhkaavia tilanteita. Mutta huolehtiiko joku taho tarpeeksi hyvin vaihto-opiskelijoiden turvallisuudesta? Valtion tehtävänä on yhteiskunnan sisäisestä järjestyksestä, kansalaistensa turvallisuudesta ja koskemattomuudesta huolehtiminen sekä heidän oikeuksiensa

²⁶⁹ H, N, -93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

suojaaminen. Keskeisenä näissä pyrkimyksissä on normaaliksi katsotun elämänkulun turvaaminen ehkäisemällä ei-toivottua käytöstä ja toimintamalleja.²⁷⁰ Mutta entäpä vaihto-opiskelijoiden kohdalla, kun he ovat toisessa maassa, pitkälti tämän yhteiskunnan normien ja toimintatapojen armoilla. Mitäpä, jos tämä yhteiskunta on turvallisuusasioissa vastuuton, säännöt ovat mielivaltaisia eikä viranomaisiin voi luottaa?

Vaikka opiskelijat tietysti aikuisina ihmisinä vastaavat omasta hyvinvoinnistaan vaihdossa, kuuluu huoli opiskelijoiden turvallisuudesta sekä koti- että vaihtoyliopistolle ja viime kädessä Suomen kohdemaiden lähetystöille ja julkisille tahoille, kuten Suomen ulkoministeriölle. Jo aiemmin tässä työssä mainitun CIMOn kansainvälisen liikkuvuuden kriisioppaan lisäksi korkeakouluilla tulee olla oma strategiansa vaihdossa tapahtuvien kriisitilanteiden varalle. Helsingin yliopiston kriisusuunnitelmassa on käytännön ohjeita ja vastuunjakoja erilaisiin yhteisöä ja yksilöä koskeviin kriisitilanteisiin. Suunnitelmassa ohjeistetaan esimerkiksi tilannearvion ja toimintasuunnitelman tekemisestä.²⁷¹ Vaikka Helsingin yliopiston toimet eivät saaneet haukkuja kriisitilanteisiin liittyen, monilla tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla on toiveita sekä koti- että vaihtoyliopistolle vaihto-opiskelijoiden turvallisuuden lisäämiseksi ja turvallisuuden tunnetta edistävän toiminnan kehittämiseksi. Erityisesti ”vähän ufommissa kohteissa” vaihdossa olleet opiskelijat toivoisivat koti- ja vaihtoyliopistolta enemmän ohjeistusta ja tiedotusta turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Tällöin tieto siitä, että saa tarvittaessa apua tai pääsee pois, mikäli olo käy liian sietämättömäksi, tuottaa helpotusta ahdistuksen ja turvattomuuden tunteisiin.

Venäjän Izhevskissä vaihdossa ollut opiskelija painottaa, kuinka suuri rooli tuutoroinnilla ja kansainvälisen vaihdon koordinoinnilla ja palveluilla on turvallisuusasioihin liittyen kohteissa, jotka ovat Suomesta täysin poikkeavia. Kyseinen opiskelija olisi toivonut, että lähtöinformaatiossa olisi ollut tuutori, joka olisi suorittanut vaihto-opiskelijakonsa juuri samassa kohteessa, kun Venäjän kohteet ovat niin erilaisia. Esimerkiksi Pietari on paljon eurooppalaisempi kuin monet muut kohteet, ja suurissa kaupungeissa kulttuurierot eivät näy niin voimakkaasti kuin pienemmissä kohteissa.²⁷² Samassa vaihtokohteessa olleesta tuutorista olisi voinut olla apua myös haastattelemalleni Kansasissa vaihdossa olleelle naisopiskelijalle, jolle kohteen turvattomuus on tullut suurena yllätyksenä. Hänen lähtötuutorinsa oli ollut Los Angelesissa, missä turvallisuustilanne on ollut täysin toinen. Opiskelija toivookin Helsingin yliopistolta parempia ohjeita ja tiedotusta turvallisuusasioista

²⁷⁰ Kauppila 2000, 217.

²⁷¹ Opiskelijaneuvonnan ja kansainvälisen vaihdon palvelut 2014.

²⁷² H, N, Izhevsk, Venäjä.

erilaisiin kohteisiin liittyen. Joko Helsingissä tai vaihtokohteessa voisi olla luento siitä, mitä vaihdossa kannattaa varoa ja mitä uhkaavissa tilanteissa pitää tehdä.²⁷³

Turvattomuutta voi pitää myös osittain positiivisena siinä mielessä, että sillä voi olla yksilöä kasvattavia vaikutuksia. Oman mukavuusalueen ulkopuolelle menemistä pidetään oppimisen edellytyksenä, kunhan turvattomuus ei kasva liian suureksi. Tällöin oppiminen muuttuu mahdolliseksi selviytymisen noustessa ensimmäiseksi prioriteetiksi.²⁷⁴ Sopivan tasoinen turvattomuus saattaa myös olla positiivista siinä mielessä, että se stimuloi aisteja voimakkaammin kuin tavallinen arkinen tilanne, jolloin siitä jää myös vahvempi muistijälki. Iloiset riskit ja vaaratilanteista selviäminen voivat aiheuttaa riskinottajalle tilanteesta riippuen esimerkiksi nautinnollisen adrenaliiniryöpyn, voimaantumisen tunteita tai minäkuvan vahvistumista.²⁷⁵ Esimerkiksi extreme-urheilulajit ovat juuri jännittävyytensä takia niin suosittuja, vaikka riskit minimoitaisiin turvatoimin erittäin pieniksi.²⁷⁶ Opiskelijoiden vastauksista päätellen turvattomuuden kohtaamisen seuraukset ovat yleensä myönteisiä vaihto-opiskelujaksoon liittyen. Turvattomuuden koetaan lisäävän täpärissä tilanteissa selviytymistä: myös vaihtoaikana paljon ahdistusta ja turvattomuutta kokeneet opiskelijat ovat jopa muita vahvemmin sitä mieltä, että tämän jälkeen pärjäisivät ihan missä vaan. Toisaalta osa opiskelijoista toteaa, että on joissakin tilanteissa alkanut Suomessakin olla varovaisempi. Vaihto-opiskelu voi siis tehdä tietoisemmaksi riskeistä samalla, kun se voi lisätä selviytymiskykyä.

²⁷³ H, N, -93, Kansas City, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

²⁷⁴ Brown 2008, 3.

²⁷⁵ Airaksinen 2012, 193–194.

²⁷⁶ Dickson & Dolnicar 2004.

5. Turvallisuuden kulttuurinen maailmankartta?

Henri Lefebvre pohdiskelee, ”kuinka monta karttaa, kuvailevassa tai maantieteellisessä merkityksessä, tarvittaisiin tietyn tilan merkitysten ja sisältöjen tyhjentävään käsittelyyn ja purkamiseen.”²⁷⁷ Olen tässä tutkielmassa pyrkinyt piirtämään eräänlaista vaihto-opiskelun turvallisuuden kulttuurista maailmankarttaa. Representaation apuvälineinä kartat kuitenkin ovat sosiaalisia tuotoksia, ihmisen kokemusten, priorisointien ja tulkintojen tulosta. Siksi jokainen kartta on omanlaisensa tulkinta kuvaamastaan alueesta, ja sellaisena se perustuu tietynlaiseen ajattelutapaan, joka saattaa poiketa jonkun toisen ajattelutavasta.²⁷⁸ Tästä syystä erilaiset ihmiset voivat piirtää samoista alueista erilaisia karttoja. Vaihto-opiskelijat piirtävät omien kokemustensa kautta vaihtokohteistaan mentaalisia karttoja, joiden kautta he antavat paikoille merkityksiä. Merkityksen antamisessa erilaisilla asioilla on osuutensa. Itse vaihtokohde ominaispiirteinen eli kohteen tilallisuudesta välittyvät merkitykset vaikuttavat siihen, millainen kuva opiskelijan mentaaliseen karttaan paikasta syntyy. Tähän kuvaan vaikuttaa myös vaihtokohteen suhde muihin tiloihin. Erittäin tyypillistä vaihto-opiskelijoille onkin peilata vaihtokohteensa turvallisuutta Suomen, Helsingin tai Euroopan turvallisuuteen – tiettyyn kiinnekohtaan – jota vasten uudet kokemukset ja tunteet saavat paikkansa mentaalisisella kartalla. Mitä kauemmaksi vaihtokohde tutusta paikasta kartalla sijoittuu, sitä enemmän opiskelijat yleensä joutuvat pohtimaan kohteen turvallisuuteen liittyviä asioita.

Turvallisuuden tutkiminen alueellisena ilmiönä johtaa helposti stereotyyppisten mielikuvien toisintamiseen tietyistä alueista. Tämä harmittava tosiasia on kuitenkin ymmärrettävä tutkimustilanteessa, jossa opiskelijoilta kysytään heidän turvallisuuteen liittämistään kokemuksista omassa vaihtokohteessaan. Vaikken tietoisesti ohjannut opiskelijoita ajattelemaan vaihto-opiskeluun liittyvää turvallisuutta juuri vaihtokohteen kautta, jo kyselyjen pohjalta kävi selväksi, että turvallisuus kiinnittyy opiskelijoiden ajatuksissa tilaan ja paikkaan sekä erityisesti tilan sosiaaliseen ulottuvuuteen sen sijaan, että sitä tarkasteltaisiin esimerkiksi puhtaasti vaihto-opiskelun tuottaman elämäntilanteen kautta. Turvallisuuteen liittyvät paikkojen representaatiot syntyvät osin omista vaihtokokemuksista, mutta niihin vaikuttaa vahvasti myös sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saatu tieto sekä vaihtoa edeltävät median ja viihteen luomat mielikuvat kohteesta. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteivät vaihtokohteisiin liittyvät turvallisuuskuvat olisi todenmukaisia. Maailma vain näyttäytyy ihmisille aiempien kokemusten värittämänä siten, että vanhan kuvan päälle maalataan uusi kerros uusine ulottuvuuksineen kokemusten karttuessa.

²⁷⁷ Lefebvre 1991, 85.

²⁷⁸ Massey 1995, suom. Rovio 2008, 80.

Tutkimukseni antaa mahdollisuuden tarkastella Euroopan asettumista opiskelijavaihdon ja turvallisuuden väliseen vuoropuheluun. Hieman yleistäen voidaan todeta, että turvallisuudesta puhuttaessa opiskelijat liittävät Eurooppaan hyvin pitkälti keskenään samanlaisia merkityksiä ja Euroopan vaihtokohteet koetaan suhteellisen turvallisina, koska ne ovat suomenkaltaisia ja Suomi on alueena turvallinen. Mikäli vaihtokohde on Euroopassa, ei ole syytä huoleen, sillä ”Ranskahan on melkein Suomen naapurimaa”.²⁷⁹ Myös monet Itä- ja Kaakkois-Aasian kohteet tuntuvat opiskelijoista turvallisuudeltaan varsin eurooppalaisilta, lukuun ottamatta väenpaljoutta ja joltain osin nuorisoa holhoavaa kulttuuria. Eurooppalaisuuteen ja suomalaisuuteen liittyvätkin turvallisuuden yhteydessä erityisesti länsimaiset arvot kuten vapaus, yksilöllisyys, demokratia sekä riittävä sosiaaliturva. Vahingokseni tutkimusmateriaalini ei sisällä aineistoa esimerkiksi Latinalaiseen Amerikkaan liittyen, ja kuva Australiastakin jää kovin hataraksi. Ei kuitenkaan jää epäselväksi, että Venäjällä ja Etelä-Afrikassa sekä osin Yhdysvalloissa olevat opiskelijat ovat turvallisuuteen liittyen joutuneet kovimpaan höykytykseen, ja kuva näistä alueista piirtyy opiskelijoiden vastausten perusteella pitkälti turvallisen, länsimaisen, vapaan ja rauhaisan Euroopan vastakohtaksi. Esimerkiksi Kansas Cityssä olleen opiskelijan kokemukset kertovat mahdollisesti kaikista vastauksista vahvimmin vapauden puutteesta, mikä on paradoksaalista ottaen huomioon, että vapaus on yksi Yhdysvaltain vannotuimmista arvoista. On kuitenkin muistettava, kuinka suuria turvallisuuden alueelliset erot voivat olla. Jopa saman kaupungin sisällä vaihto-opiskelijoiden kokemukset voivat poiketa toisistaan radikaalisti eikä paikkoja voi yhden opiskelijan vastauksen perusteella yleistää tietynlaisiksi. Siitä huolimatta jokaisen opiskelijan kokemus on tärkeä vaihto-opiskelun turvallisuudesta piirtyvän kokonaiskuvan kannalta.

Tilallisuuden ja alueellisuuden rinnalla myös ajallisuudella on huomattava merkitys vaihto-opiskelijoiden turvallisuuskokemuksissa. Ajallisuus näyttäytyy esimerkiksi vuorokauden aikojen kautta, jolloin yön ja päivän turvallisuuserot nousevat selkeästi esiin. Yöllisyyteen liittyvät vaihto-opiskelijoiden turvallisuuskokemuksissa sekä nautinnot ja huolettomuus – jotka saattavat välillä johtaa esimerkiksi tavaroiden katoamisiin – että pimeydestä ja tuntemattomasta yöllisestä ympäristöstä johtuvat epävarmuuden tunteet, jotka korostuvat erityisesti naisten vastauksissa. Ajallisuus vaikuttaa myös maailmantilanteen ja erilaisten tapahtumien kautta opiskelijoiden turvallisuuskäsityksiin. Esimerkiksi kansainvälisen jihadistisen terrorismin uhan kasvamisella on selkeä vaikutus eurooppalaisten kaupunkien turvallisuuskuviin. Se, että tein kyselyt ennen Pariisin terrori-iskuja ja haastattelut iskujen jälkeen, toi selkeästi esiin, kuinka yksittäiset tapahtumat voivat järjestyttää ihmisen kokemusmaailmaa tuhansien kilometrien säteellä. Pariisin tapahtumat aiheuttivat

²⁷⁹ H, N, 93, Kansas City, Missouri, Yhdysvallat.

huolestuneisuuden tunteita opiskelijoissa Ranskan lisäksi esimerkiksi Saksassa ja Ruotsissa, mikä on hyvä esimerkki Massey'n kuvaileman tila-ajan tiivistymisestä. Yhtäältä yksittäisten tapahtumien nostattamat turvattomuusaallot hiipuvat suhteellisen nopeasti, ja muutamia viikkoja Pariisin iskujen jälkeen pelon tunteet olivat opiskelijoiden mukaan pitkälti laantuneet. Toisaalta maailman tapahtumat muokkaavat opiskelijoiden paikkaan liittyviä merkityksiä myös kauaskantoisesti. Eräs opiskelija huomioi tämän vastauksessaan kuvailemalla, kuinka turvattomuuden lisääntyessä myös Suomessa ja lintukoko-ajatuksen murentuessa maailma itse asiassa avautuu eri tavalla eikä mikään maailman kolkka tunnu enää erityisen turvattomalta. Samaan aikaan, kun maailma avautuu, se myös kutistuu.

Sanomattakin on selvää, että turvallisuus ja turvattomuus ilmenevät yksittäisten opiskelijoiden vastauksissa eri tavoin. Vastauksista käy ilmi eritoten se, kuinka erilaiset asiat sosiokulttuuristen kategorioiden, elämäkokemusten, aiempien vastoinkäymisten sekä persoonallisuuden kautta pelottavat ja ahdistavat ihmisiä eri tavoin. Kriisi- tai vaaratilanteen sattuessa vieraassa maassa vaihto-opiskelija on kuitenkin usein haavoittuvammassa tilanteessa kuin kotimaassa, sillä paikallisen toimintakulttuurin tunteminen saattaa olla heikommalla tasolla, minkä lisäksi kodin tukiverkosto puuttuu. Sattumalla ja omalla käytöksellä on myös vaikutusta siihen, millaisiin hankaluuksiin joutuu, mutta edellä mainitut ominaisuudet vaikuttavat hankalassa tilanteessa pärjäämiseen sekä positiiviseen asennoitumiseen.

Vaihdosta palanneiden opiskelijoiden kokemuksiin vaihto-opiskelun turvallisuudesta vaikuttavat ehkä kaikkein konkreettisimmin ne sattumukset, joita heille on vaihdon aikana tapahtunut. Konkretisoituneet riskit, kuten ryöstöt, uhkailut, ahdistelut tai sairastelut jättävät pysyvän muistijäljen, joka vaikuttaa opiskelijan käsitykseen vaihto-opiskelun turvallisuudesta. Vaihto-opiskelua voi tarkastella eräänlaisena turvattomuuteen liittyvänä oppimiskokemuksena, jonka tuloksista voitaisiin tehdä toinen tutkimus. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaisi selvästi siltä, että kaukaisimmissa, elämissaailmaltaankin etäisissä vaihtokohteissa olleet opiskelijat ovat kokeneet eniten turvallisuuteen liittyvää oppimista. Radikaaleimpia uhkia kohdanneet opiskelijat puhuvat kaikkein vahvimmin siitä, kuinka mikään ei voi heitä tämän jälkeen lannistaa, vaikka kokemus onkin ollut rankka.

Yleisesti voidaan sanoa, että opiskelijoita uhkaa vaihdon aikana erityisesti kaupungissa elämiseen liittyvät seikat, kuten liikenne ja erilaiset rikollisuuden muodot, vaihtokohteen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tilanteeseen liittyvät asiat sekä heidän oma käytöksensä. Kaikkein suurimpia ahdistusta ja pelon tunteita aiheuttavia tekijöitä ovat selkeästi vapautta rajoittavat ilmiöt kuten yhteiskunnan

jakautumisesta aiheutuva ilmapiiri sekä yhteiskunnan toimintakulttuuriin liittyvät tekijät. Ahdistusta opiskelijat pyrkivät huojentamaan jakamalla tunteitaan muiden opiskelijoiden kanssa. Sosiaaliset suhteet nousevatkin useiden opiskelijoiden vastauksissa tärkeimmäksi selviytymiskeinoksi sekä tapahtuneista vahingoista selviytymisessä että niiden ennaltaehkäisyssä. Toisaalta myös oma tila ja aika muodostuvat turvallisuuden kannalta tärkeiksi tekijöiksi. Omaan turvakuplaan kaivautuminen voi olla paras lääke esimerkiksi stressaavista tilanteista rauhoittumisessa. Mikäli turvakuplaa ei ole jostakin syystä saatavilla, jos esimerkiksi vaihtoajan koti ei tunnu turvalliselta, vaihtokokemus koituu helposti erittäin kuormittavaksi.

Opiskelijat pitävät turvallisuutta vaihdon aikana tärkeänä, mutteivät ensisijaisen tärkeänä. Usein turvallisuus koetaan ikään kuin itsestään selvytenä, eikä sitä pohdita, ennen kuin jotakin sitä uhkaavaa tapahtuu. Aineiston perusteella näyttäisi siltä, että nuorten turistien keskuudessa tavattua ”no risk, no fun” -ajattelua ei ainakaan laajassa mittakaavassa esiinny Suomesta lähtevien vaihto-opiskelijoiden keskuudessa. Joitakin erityisesti nuoruuteen, liikkumiseen ja seikkailamiseen liittyviä riskejä ollaan kuitenkin valmiita ottamaan, jotta ehtisi nähdä ja kokea mahdollisimman paljon vaihdon aikana. Alkoholia vaihto-opiskelijat myöntävät käyttävänsä usein runsaasti, ja muutama opiskelija myöntääkin juhlinnan altistavan riskeille, joita ei muuten olisi olemassa. Koska vaihto-opiskelujakso on opiskelijoille useimmiten hyvin onnellista vapauden aikaa, opiskelijat suhtautuvat turvallisuuteen aika huolettomasti, joskaan eivät vastuuttomasti. Näkisin vaihto-opiskelijoiden suhtautumisen turvallisuuteen olevan pitkälti realistista, tosiasiat ja uhat huomioon ottavaa, mutta harvemmin turhan neuroottista. Erityisesti vaihtokohde sanelee, kuinka paljon turvallisuuteen on kiinnitettävä huomiota, ja tätä sanomaa on noudatettu pääasiallisesti järkevästi.

Erityisesti Euroopan ulkopuolella vaihdossa olleet opiskelijat toivovat lisää informaatiota turvallisuuteen liittyvistä asioista sekä ennen vaihtoon lähtöä että vaihtokohteessa. Olisi hyvä, että ainakin vahvasti Suomesta poikkeaviin kohteisiin lähtevät opiskelijat saisivat tuutorin, joka on ollut samassa vaihtokohteessa, sillä maiden sisällä saattaa olla suuriakin turvallisuuseroja. Vaikka opiskelijat ovat usein tietoisia siitä, että elämä vaihtokohteessa ei aina ole yhtä helppoa kuin Suomessa, ennalta saatu tieto valmistaa opiskelijoita paremmin kohtaamaan vaihtoympärisö. Siltikin tilanne kohteessa saattaa tulla yllätyksenä, mikä lisää lähettävän yliopiston vastuuta sen selvittämisessä, millaisiin kohteisiin opiskelijat lähetetään. Tämä on tietenkin haastavaa, kun vaihto-organisaatioita on paljon, ja vaihtoon voi lähteä niin sanottuna ”freemoverina” kahden yliopiston välisen vaihdon sijaan.

Aineistoni laajuus olisi mahdollistanut hyvin erilaisia näkökulmia tutkimukseen, ja olen joutunut tiivistämään monta asiaa, joita olisi ollut mielenkiintoista tarkastella tämän tutkielman puitteissa lähemminkin. Kansainvälinen, useammasta maasta lähtevien vaihto-opiskelijoiden kokemuksia vertaileva näkökulma vaihto-opiskelijoiden turvallisuustutkimukseen ja suhtautumisen vertailuun olisi ilman muuta tarpeellinen, sillä omassa aineistossanikin tulee useammassa kohdassa esiin, kuinka erilaista turvallisuuskäyttäytymistä ja -ajattelua erilaisissa yhteiskunnissa harjoitetaan. Kaiken kattavaa karttaa ei vaihto-opiskelijoiden turvallisuudesta ole mitenkään mahdollista piirtää, sillä tämä kartta on jokaiselle vaihto-opiskelijalle erilainen, ja sen pinnanmuotoihin vaikuttavat itse kohteen lisäksi moninaiset asiat, kuten aiemmat kokemukset, sukupuoli sekä persoonallisuus. Muistakaamme omia karttojamme piirtäessämme pohtia, millaisten asioiden annamme kohdallamme vaikuttaa lopputulokseen. Oma karttamme ei ole se ainoa oikea projektio tästä paikasta vaan yksi mahdollinen tulkinta muiden joukossa. Erityisen tärkeää tämä on pitää mielessä eurooppalaisena, valkoisena ihmisenä, jolle ainakin toistaiseksi on usein liiankin tyypillistä nähdä oma käsityksensä maailmasta muita oikeutetumpana versiona.

Lähteet

Aineisto

Primääriaineisto

- Kysely vaihtoon lähteille opiskelijoille. Toteutettu SurveyMonkey -kyselytyökalulla kesällä 2015. Tekijän hallussa.
- Kysely vaihdosta palanneille opiskelijoille. Toteutettu SurveyMonkey -kyselytyökalulla syksyllä 2015. Tekijän hallussa.
- Haastatteluaineisto. Toteutettu vuoden 2015 joulukuussa ja vuoden 2016 tammikuussa. Yhteispituus 530 minuuttia. Äänitteet tekijän hallussa.

Sekundääriaineisto

- Ahonen, Anneli (2015): Venäjällä jännitetään tietoja Putinista – tv-kanava julkaisi uutisen tapaamisesta ennenaikaisesti. Helsingin Sanomat 14.3.2015.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1426304981930> (Haettu 14.4.2016).
- European Commission (2014): Erasmus 2012-13: the figures explained. 10.7.2014.
[http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-14-476_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-476_en.htm) (Haettu 5.10.2015).
- Brown, Mike (2008): Comfort Zone: Model or metaphor? *Australian Journal of Outdoor Education* 12.1: 3–12.
- Bussgeldkatalog (2015): German driving laws – fines for speeding, drunk driving, parking violation etc. <https://www.bussgeldkatalog.org/german-driving-laws/> (Haettu 20.11.2015).
- Garam, Irma & Korkala, Siru (2015): Koulussa, yliopistossa, ulkomailla: Tilastoja yleissivistävän, ammatillisen ja korkeakoulutuksen kansainvälisestä oppilas- ja opiskelijaliikkuvuudesta 2014. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/78224_Faktaa_1A_2015.pdf (Haettu 28.12.2015).
- Garam, Irma (2015): Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2014. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/56396_Kansainvalinen_liikkuvuus_yliopistoissa_ja_ammattikorkeakouluissa_2014.pdf (Haettu 28.12.2015).
- Helsingin Sanomat (2015): 129 kuoli terrori-iskuissa Pariisiin – yhteenveto viikonlopun tapahtumista. 16.11.2015. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1447414012942> (Haettu 10.4.2016).
- Helsingin Sanomat (2016): Brysselissä pidätetty useita ihmisiä tiistain iskuihin liittyen. 25.3.2016.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1458632668856> (Haettu 10.4.2016).
- Huomenta Suomi (2015): Televisio-ohjelma. Mtv. 18.5.2015.
<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/asiantuntija-suomessa-turvallisuuden-tunne-romahtanut/5097176> (Haettu 24.9.2015).
- Huusko, Jukka (2016): Ainakin 13 kuoli vaihto-opiskelijoita kuljettaneen bussin ja henkilöauton kolarissa Espanjassa. Helsingin Sanomat 20.3.2016.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1458442258127> (Haettu 24.3.2016).
- Infoplease (2016): Murder Victims, by Weapons Used.
<http://www.infoplease.com/ipa/A0004888.html> (Haettu 18.4.2016).
- Kirschbaum, Erik (2015): Dangerous WW2 bombs still litter Germany's landscape. Reuters. 2.5.2015.
<http://www.reuters.com/article/us-ww2-anniversary-germany-bombs-idUSKBN0NN09B20150502?feedType=RSS&feedName=wtMostRead> (Haettu 11.4.2016).
- Lehti, Martti (2016): Henkirikoskatsaus 2016. Katsauksia 10/2016. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

- https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/160000/Katsauksia_10_Lehti_2016.pdf?sequence=1 (Haettu 18.4.2016).
- Lomalista.fi (2016): Tel avivin turvallisuus. 11.3.2016.
http://www.lomalista.fi/lomakohteet/aasia/israel/tel_aviv/turvallisuus (Haettu 11.3.2016).
- Lämsä, Heidi (2014): Hongkongin protestien taustalla on pitkään jatkunut turhautuminen Kiinan valtaan. Helsingin Sanomat 1.10.2014. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1412128532608> (Haettu 19.4.2016).
- Rautiainen, Riikka (2016): Aseiden määrä Suomessa vähenee – katso, missä ovat maan 1,5 miljoonaa asetta. Yle Uutiset 18.1.2016.
http://yle.fi/uutiset/aseiden_maara_suomessa_vahenee_katso_missa_ovat_maan_1_5_miljoonaa_asetta/8588611 (Haettu 18.4.2016).
- Rogers, Mike (2015): ISIS may be more dangerous than al Qaeda. CNN. 25.11.2015.
<http://edition.cnn.com/2015/11/25/opinions/rogers-paris-attacks/> (Haettu 11.4.2016).
- Scism, Chelsea (2015): Why ISIS May Be More Dangerous Than al-Qaeda Ever Was. *The Daily Signal*. 13.7.2015. <http://dailysignal.com/2015/07/13/why-isis-may-be-more-dangerous-than-al-qaeda-ever-was/> (Haettu 11.4.2016).
- Sillanpää, Sami (2016): Isis on ennennäkemätön hirviö – mutta miksi se haluaa hyökätä Euroopassa? Helsingin Sanomat 23.3.2016. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1458637573696> (Haettu 11.4.2016).
- Ulkoasiainministeriö (2016): Matkustustiedotteet 1.3.2016. Israel: matkustustiedote.
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=342482&nodeid=15735&contentlan=1&culture=fi-FI> (Haettu 11.3.2016).
- WHO (2013): Global status report on road safety 2013: Supporting a decade of action.
http://www.who.int/iris/bitstream/10665/78256/1/9789241564564_eng.pdf?ua=1 (Haettu 7.4.2016).
- WHO (2015): Global status report on road safety 2015.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/189242/1/9789241565066_eng.pdf?ua=1 (Haettu 6.4.2016).
- WHO (2016): Violence and Injury Prevention. Road Traffic Injuries.
http://www.who.int/violence_injury_prevention/road_traffic/en/ (Haettu 6.4.2016).
- Virtanen, Teemu (2013): Amerikkalaislehti: Suomessa kolmanneksi eniten aseita, USA silti omaa luokkaansa. ESS 5.9.2013.
<http://www.ess.fi/uutiset/ulkomaat/2012/12/17/amerikkalaislehti-suomessa-kolmanneksi-eniten-aseita-usa-silti-omaa-luokkaansa> (Haettu 18.4.2016).
- UNDP (1994): Human Development Report.
http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (Haettu 14.5.2015).
- Unesco (2016): Global Flow of Tertiary-level Students.
<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> (Haettu 26.3.2015).
- UNWTO (2011): Understanding Tourism: Basic Glossary.
<http://media.unwto.org/content/understanding-tourism-basic-glossary> (Haettu 25.3.2015).

Kirjallisuus

- Airaksinen, Timo (2012): *Yksilöturvallisuutta etsimässä*. Helsinki: Suomen pelastusalan keskusjärjestö.
- Blackstone, Tessa (2012): Preface Teoksessa Camille B. Kandiko & Mark Weyers (toim.) *The Global Student Experience*. Routledge, New York.

- Brauch, Hans Günter (2003): Security and Environment Linkages in the Mediterranean: Three Phases of Research on Human and Environmental Security and Peace Teoksessa Brauch, Hans Günter; Liotta, P.H.; Marquina, Antonio/Rogers, Paul & Selim, Mohammed El-Sayed (toim.) *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualizing Security and Environmental Conflicts*. Berlin – Heidelberg: Springer, 35–143.
- Brauch, Hans Günter (2005): Threats, Challenger, Vulnerabilities and Risks in Environmental and Human Security. *SOURCE. "Studies of the University: Research, Counsel, Education"*. United Nations University. Institute of Environmental and Human Security. No. 1/2005.
- Brown, Lorraine & Aktas, Gurhan (2011): Fear of the unknown: a pre-departure qualitative study of Turkish international students. *British Journal of Guidance & Counselling*. Aug2011, Vol. 39 Issue 4, 339–355.
- Buzan, Barry (1983): *People, States & Fear. The National Security Problem in International Relations*. Brighton: Harvester Books.
- Cohen, Erik (1972): Toward a sociology of international tourism. *Social Research* 39: 164–182.
- Dickson, Tracey & Dolnicar, Sara (2004): No risk, no fun: The role of perceived risk in adventure tourism. *Research Online*. University of Wollongong. CD Proceedings of the 13th International Research Conference of the Council of Australian University Tourism and Hospitality Education, CAUTHE 2004.
- Fakeye, Paul & Crompton, John L. (1991): Image differences between prospective, first-time and repeat visitor in Lower Rio Grande Valley. *Journal of Travel research*. Vol. 30:2, 10-16.
- Felski, Rita (1999): The invention of everyday life. *New Formations*. 39, 13–31.
- Floyd, Miron F; Gibson, Heather; Pennington-Gray, Lori & Thapa, Brijesh (2001): The Effect of Risk Perceptions on Intentions to Travel in the Aftermath of September 11, 2001. Teoksessa Hall, C.M., Duval, D. & Timothy, D. (toim.) *Safety and Security in Tourism: Relationships, Management and Marketing*. Haworth Press, New York.
- Gallarza, M. G., Gil Saura, I., & Calderón García, H. (2002): Destination image: Towards a Conceptual Framework. *Annals of Tourism Research*, 29(1): 56–78.
- Garam, Irma (2000): *Kansainvälisyttä käytännössä: suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla opiskelusta*. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 18/2000.
- Gunawardena, Harshi & Rachel Wilson (2012): International students at university: understanding the student experience. Peter Lang, New York.
- Hakala, Emma (2012): Ympäristö ja turvallisuus Länsi-Balkanilla. *Idäntutkimus*. 3/2012 http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2012_3/it_3_2012_hakala.pdf (Haettu 15.9.2015).
- Hannam, Kevin; Sheller, Mimi & Urry, John (2006): Editorial: Mobilities, Immobilities and Moorings. *Mobilities*, Vol 1:1, 1–22.
- Heller, Agner (1984): *Everyday Life*. Routledge & Kegan Paul, London.
- Heung, VCS; Qu, H & Chu, R (2001): The relationship between vacation factors and socio-demographic and travelling characteristics: The case of Japanese leisure travellers. *Tourism Management* 22: 259–269.
- Heusala, Anna-Liisa (2011): Kokonaisturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. *Tiede ja Ase*. Turunen, I. (toim.). Helsinki: Suomen Sotatieteellinen Seura, Vol 69, 96–111.
- Honkatukia, Päivi (2000): Naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta turvallisuuskysymyksenä. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Honkonen, Nina (1999): Vaihto-opiskelijoiden kokemuksia maailmalta: palkitsevaa itsensä voittamista kaukana kotoa. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiologia. Pro gradu -työ.
- Härkäpää, (1993): Kipu, kognitiot ja kivun hallinta. Teoksessa Hannu Itkonen, Markku Myllykangas, Ilkka Pirttilä & Raimo Tuomainen (toim.) *Elämän normittajat*. WSOY, Helsinki, 82–97.

- Iivari, Pekka (2012): Matkailun turvallisuus: Globaalit muutokset - paikalliset vaikutukset. Rovaniemen Ammattikorkeakoulun julkaisusarja D nro 8. <http://matkailu.luc.fi/loader.aspx?id=6a01c43a-d21a-4ea9-a871-b63267d0f26b> (Haettu 26.1.2016).
- Jafari, Jafar; Baretje, Rene & Buhalis, Dimitrios (2000): *Encyclopedia of Tourism*. London: Routledge.
- Jokinen E. (2005): *Aikuisen arki*. Gaudeamus, Tampere.
- Jääntti, Mirka (1998): Not better, not worse, just different!: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden kokemuksia ERASMUS-vaihdosta keväällä 1997. 94 s. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja.
- Järvinen-Tassopuolola, Johanna (2007): *Suomalaisena naisena Kreikassa: Arki, muokaluaisuus ja nykyisyys ranskalaisen sosiologian näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto. Minerva kustannus Oy, Jyväskylä.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu (ia.): Kokemus ja käsitys. Opinnäytetyöpakki. <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kokemus-ja-kasitys> (Haettu 23.3.2015).
- Kaldor, Mary (2007): *Human Security: Reflections on Globalization and Intervention*. Polity Press, Cambridge.
- Kallioinen, Päivi (2013): Turvallisuus: tunteita ja tekoja. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos, Käytännöllinen filosofia. Pro gradu -työ.
- Kauppila, Tarja (2000): Vangit ja turvallisuus. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Korander, Timo (2000): Turvallisuus rikollisuuden ja sen pelon vastakohtana. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Kotkavirta, Jussi (2002): Kokemuksen ehdot ja hahmot: Kritik der reinen Vernunft ja Phänomenologie des Geistes. Teoksessa Leila Haaparanta & Erna Oesch (toim.) *Kokemus*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
- Kuisma, Laila (2013): Vaihto-opiskelijatypologia: Helsingin yliopiston opiskelijoiden vaihtoon lähdön motiivit ja kohdevalinta. Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maantieteen laitos, Maantieteen osasto, Matkailumaantiede. Pro gradu -työ.
- Kylli, Sanna-Mari (2010): "Finland – even cooler than you think": vaihtoopiskelijoiden stereotypiat suomalaisista ja suomalaisesta viestinnästä. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteiden laitos. Pro gradu -työ.
- Laihin, Eija & Tuominen, Martti (2013): "Stadiin kuuluu pieni rosoisuus": Helsingin turvallisuustutkimus 2012. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2013:4. http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/14_01_07_Tutkimuksia_4_13_Tuominen.pdf (Haettu 10.4.2016).
- Law, Rob (2006): The Perceived Impact of Risks on Travel Decisions. *International Journal of Tourism Research*. Vol 8, 289–300.
- Lindfors, Eila (2011): Hyvä arki lasten ja nuorten arvioimana. Teoksessa Päivi Marjanen & Eila Lindfors (toim.) *Lapsen ja nuoren hyvä arki*. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B-41. Vantaa, 18–37.
- Lindström, Varpu (1998): "Kodin" merkitys suomalaiselle siirtolaisnaiselle. *Naistutkimus*. 2:1998.
- Massey, Doreen (1991): A global sense of place. *Marxism Today*. Kesäkuu 1991, 24–29.
- Massey, Doreen (2008): *Samanaikainen tila*. Suomenos Janne Rovio. Vastapaino, Tampere.
- McLeod, Saul (2007): Maslow's Theory of Needs. SimplyPsychology. <http://www.simplypsychology.org/maslow.html> (Haettu 23.9.2015).
- Mura, Paolo (2010): 'Scary ... but I like it!' Young tourists' perceptions of fear on holiday. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 8: 1-2, 30-49.
- Nathan, Fabien (2007): Natural Disasters, Vulnerability and Human Security. In H.G. Brauch; J. Grin; C. Mesjasz; N. Behera; B. Chourou; U. Oswald Spring; P.H. Liotta & P. Kameri-Mbote

- (Eds.) *Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts*. Springer-Verlag, Berlin.
- Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (2000): Johdanto. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Niemelä, Pauli (2000): Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Niiniluoto, Ilkka (2002): Kokemus-kollokvion alkusanat. Teoksessa Leila Haaparanta & Erna Oesch (toim.) *Kokemus*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
- Nikander, Ismo (2002): "Oikea tapa tulla kehään": Esipuhe Gadamer-suomennokseen. *Niin & näin*, 3/02, 64–65.
- Penz, Hermine (2015): English Is Not Enough: Local and Global Languages in International Student Mobility: A Case Study of the Austrian University Context. In Anne H. Fabricius & Bent Preisler (edit.) *Transcultural Interaction and Linguistic Diversity in Higher Education*, 56–91.
- Peoples, Columba & Vaughan-Williams, Nick (2010): *Critical Security Studies*. Routledge, London & New York.
- Perttula, Juha (2008) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 115–162.
- Plog, Stanley (1974): Why destination areas rise and fall in popularity. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly* 14: 55–58.
- Ranta-Tyrkkö, Satu & Ropo, Arja (2003): Turvallista hyvinvointia – mitä, kenelle, miten ja miksi. Teoksessa Satu Ranta-Tyrkkö & Arja Ropo (toim.) *Turvallista hyvinvointia*. Juvenes Print-Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Reynolds, William H. (1965): The Role of the Consumer in Image Building. *California Management Review*, Spring: 69-76.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005) Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino, Tampere.
- Ryytänen, Ulla (2000): Terveys ja turvallisuus. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Sagulin, Mari (2005): Yliopistojen kansainvälisen opiskelijavaihdon tuottama oppiminen. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Schartner, Alina & Young, Tony (2015): Culture Shock or Love at First Sight? Exploring the "Honeymoon" Stage of the International Student Sojourn. In Anne H. Fabricius & Bent Preisler (edit.) *Transcultural Interaction and Linguistic Diversity in Higher Education*, 12–33.
- Schneier, Bruce (2008): Schneier on Security. The Psychology of Security (Part 1). https://www.schneier.com/essays/archives/2008/01/the_psychology_of_se.html (Haettu 18.3.2015).
- Schäfer, Philip Jan (2012): *Human and Water Security in Israel and Jordan*, SpringerBriefs in Environment, Security, Development and Peace 3. http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/9783642292989-c2.pdf?SGWID=0-0-45-1356740-p174313173 (Haettu 14.9.2015).
- Senninger, Tom (2000): Abenteuer leiten – in Abenteuer lernen (Facilitating adventures – learning in adventures). Ökotopia Verlag, Münster.
- Siivonen, Katri & Silvennoinen, Nita (2008): Vaihtomaan valinta ja mielikuvat suomesta: Case: Savonniemen kampukselle keväällä 2008 saapuneet vaihto-opiskelijat. Opinnäytetyö. Matkailun koulutusohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu. <http://docplayer.fi/5000475-Vaihtomaan-valinta-ja-mielikuvat-suomesta.html> (Haettu 11.3.2016).
- Sisäministeriö (2015) Poliisibarometri 2014. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu 4/2015. <http://www.intermin.fi/julkaisu/042015?docID=58278> (Haettu 24.9.2015).

- Soikkeli, Markku (2008): Valistaa pitää mutta valistuneesti. Kännissä olet ääliö: valistuskampanja alkoholijuomien väärinkäyttöä vastaan. Kampanjan arviointiraportti. Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry, 53–64.
- Telisman-Kosuta. (1989): Tourism Destination Image. Teoksessa S. F. Witt, & L. Moutinho (toim.) *Tourism Marketing and Management Handbook*. Cambridge: Prentice Hall, 557–561.
- Tolvanen, Emilia (2012): Kriisitilanteet kansainvälisessä liikkuvuudessa: opas korkeakouluille. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO.
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/24695_Kriisiopas_web.pdf (Haettu 25.3.2015).
- Turvallisuuskomitea (2014): *Turvallinen Suomi: Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta*. Helsinki: Erweko Oy
- Ulusoy, Hasan (2003): Revisiting Security Communities After the Cold War: The Constructivist Perspective. *Perceptions*, No.8: September–November. <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/01/Hasan-Ulusoy3.pdf> (Haettu 14.9.2015).
- Waever, Ole (1995): Securitization and Desecuritization. In Ronnie D. Lipschutz (edit.) *On Security*. Columbia University Press, New York, 46–86.
- Valkonen, Maarit (2009). Reflections on self and other in a novel environment: exchange student experiences of living and studying in Finland. Pro-gradu -tutkielma. Käyttäytymistieteiden laitos, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Valovirta, Elina (2010) Ylirajaisuus, erot ja sukupuoli. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 92–105.
- Walt, Stephen (1991): The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, 35: 729–749.
- Veikkola, Jaana (1994): Maassa maan tavalla: selvitys Turun yliopiston vaihto-opiskelijoiden vapaa-ajasta ja arjen ongelmista ulkomailla. Turun yliopisto. Hallintoviraston julkaisusarja 4/1994.
- Wendt, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, Patrick (2001): Liminality Among European Exchange Students. *International Education*. Department of Sociology. University of Tennessee.
http://www3.ntu.edu.sg/home/patrick.williams/PDFs/Williams_Liminality.pdf (Haettu 16.2.2016).
- Williams, Paul (2008): *Security studies: An Introduction*. London – New York: Routledge.
- Virta, Sirpa (2011): Turvallisuuden tutkimus. Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. *Tiede ja Ase*, 69: 112-126.
- Wolfers, Arnold (1962): "National Security as an Ambiguous Symbol", in Wolfers, Arnold (Ed.): *Discord and Collaboration. Essays on International Politics*. Baltimore: John Hopkins University Press, 147–165.
- Vornanen, Riitta (2000): *Turvallisuus elämän kysymyksenä: 13–17 -vuotiaiden nuorten turvallisuus ja turvattomuuden aiheet*. Väitöskirja. Kuopin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Opinnäytetyö. Matkailun koulutusohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Vuori, Juha (2013): Kriittisiä näkökulmia turvallisuuden poliittisuuteen. Suomen tiedeakatemian nuorten akatemiaklubi 18.11.2013. Poliitiikan tutkimuksen laitos, Turun yliopisto.
http://www.acadsci.fi/akatemiaklubi/2013_2014/akatemiaklubi_vuori.pdf (Haettu 6.3.2016).
- Yang, Elaine Chiao Ling; Sharif, Saeed Pahlevan & Khoo-Lattimore, Catheryn (2015): Tourists' risk perception of risky destinations: The case of Sabah's eastern coast. *Tourism and Hospitality Research*, Vol. 15:3, 206–221

LIITE1: Kyselylomake vaihtoon lähteille opiskelijoille

Kysely vaihtoon lähteille opiskelijoille

Tervetuloa kyselytutkimukseen

Opiskelen Helsingin yliopistossa Alue- ja kulttuurintutkimusta Euroopan tutkimuksen linjalla, ja teen gradua vaihto-opiskelijoiden ajatuksista ja kokemuksista turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Tähän kyselyyn on tarkoitus vastata ennen vaihtoon lähtemistä, joten mikäli olet lähdessä opiskelijavaihtoon ensi syksynä, kuulut kohderyhmään! Vastaamisessa menee 10-15 minuuttia.

Toivon voivani myös haastatella osaa kyselyyn osallistujista. Jos olet halukas osallistumaan haastatteluun vaihtokokemuksiisi liittyen joko skypessä vaihdossa ollessasi tai sen jälkeen, kirjoita sähköpostiosoitteesi sille annettuun kenttään niin olen sinuun yhteydessä. Haastattelu ei kestä kauaa, mutta siitä on minulle tutkimuksen kannalta paljon hyötyä, ja sinä pääset jakamaan omia kokemuksiasi. Sähköpostiosoitettasi ei käytetä mihinkään muuhun kuin yhteydenottoon haastatteluun liittyen. Oikein onnistunutta vaihtoa ja kiitos vastauksestasi. Vielä suurempi kiitos, jos ilmoittaudut haastateltavaksi. Jokainen vastaus on tärkeä. Minulle päin voi myös oikein mielellään laittaa viestiä osoitteeseen laura.sumari@helsinki.fi, jos on jotakin kysyttävää, kommentteja tai mitä tahansa muuta asiaan liittyvää sanottavaa :)

1 / 5

Seur.

[Kyselytutkimusten takana on SurveyMonkey](#)
[Luo omia kyselytutkimuksia ilmaiseksi verkossa!](#)

Taustakysymyksiä

1. Taustakysymyksiä

Syntymävuosi:

Syntymäpaikka:

Koulutusala/pääaine:

Vaihtokohde (maa, kaupunki, yliopisto):

Sukupuoli:

Siviilisäätö:

Sähköpostiosoite (mikäli haluat haastateltavaksi):

2. Valitse parhaiten sopiva vaihtoehto

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Vaihtokohteeni on minulle erittäin tuttu	☐	☐	☐	☐	☐
Koen olevani kokematon matkailija	☐	☐	☐	☐	☐
Olen asunut ennenkin ulkomailla	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla ei juuri ole ulkomaalaisia ystäviä/tuttavia	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin kuvailla itseäni maailmankansalaiseksi	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaile tähän aikaisempia kokemuksiasi kohteesta ja ulkomailla oleskelusta yleensä

3. Mitä turvallisuus vaihto-opiskelun yhteydessä mielestäsi tarkoittaa? Millaisia asioita siihen liittyy?

4. Miten ajattelet oman elämäkokemuksesi vaikuttavan siihen, miten suhtaudut turvallisuuteen vaihdossa ollessasi?

Vaihtokohde ja turvallisuusriskit

5. Aseta seuraavat turvallisuuteen liittyvät ongelmat järjestykseen suurimmasta pienimpään sen mukaan, kuinka paljon pohdit niitä vaihtokohteen valitsemisen yhteydessä tai sen jälkeen

<input type="text"/> ▼ Luonnonkatastrofit	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Ryöstetyksi tuleminen	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Raikatuksi tuleminen	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Muu fyysinen väkivalta tai hyökkäyksen kohteeksi juotuminen	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Poliittiset riskit (vallankumoukset, mellakat..)	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Terrorismi	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Järjestäytynyt rikollisuus	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Huumeet	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Ilmansaasteet	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Sairastuminen	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Onnettomuuteen joutuminen	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Ravintoon liittyvät ongelmat, esim. allergiat ja ruokamyrkytykset	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Kasvien ja eläinten aiheuttamat haitat	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Mukavuuksien puute	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Huono hygienia	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Omaan sukupuoleen liittyvät turvallisuusuhat	☐ En pohtinut
<input type="text"/> ▼ Kulttuurierot	☐ En pohtinut

6. Aseta seuraavat turvallisuuteen liittyvät ongelmat järjestykseen suurimmasta pienimpään sen mukaan, kuinka suureksi koet todellisen riskin/ongelman vaihtokohteessasi

<input type="text"/>	Luonnonkatastrofi	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Ryöstetyksi tuleminen	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Raiskatuksi tuleminen	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Muu fyysinen väkivalta tai hyökkäyksen kohteeksi juotuminen	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Poliittiset riskit (vallankumoukset, mellakat..)	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Terrorismi	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Järjestäytynyt rikollisuus	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Huumeet	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Ilmansaasteet	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Sairastuminen	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Onnettomuuteen joutuminen	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Ravintoon liittyvät ongelmat (allergiat ja ruokamyrkytykset..)	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Kasvien ja eläinten aiheuttamat haitat	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Mukavuuksien puute	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Huono hygienia	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Omaan sukupuoleen liittyvät turvallisuusuhat	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani
<input type="text"/>	Kulttuurierot	☐ Ei riskiä omassa vaihtokohteessani

3/5

[Kyselytutkimusten takana on SurveyMonkey](#)
[Luo omia kyselytutkimuksia ilmaiseksi verkossa!](#)

3. Monivalinnat

7. Kuinka vahvasti olet samaa mieltä seuraavien väitteiden kanssa?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin erimielistä	Ei samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Pidän vaihtomaatani erittäin turvallisena	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pidän vaihtokohdettani (oma lähiympäristö vaihdossa) erittäin turvallisena	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vaihtokohteen turvallisuus on minulle erittäin tärkeä asia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pienet turvallisuusriskit vaihtokohteessa tekevät kokemuksesta jännittävämmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuus riippuu eniten omasta käyttäytymisestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tietyntasoinen turvattomuus on aina osana totutun ympäristön ulkopuolella olemista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuuteen liittyvät asiat eivät mietityä eivätkä huoleta minua lainkaan vaihto-opiskeluun liittyen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuuteen liittyvät asiat vaikuttivat kohdallani vahvasti vaihtokohteen valintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tämän hetkinen maailmanpoliittinen tilanne saa pohtimaan turvallisuusriskejä enemmän kuin ennen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuuteen liittyvät asiat pohdituttavat eri tavalla silloin, kun ei olla omassa kotiympäristössä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskon, että joudun kiinnittämään turvallisuuteeni paljon huomiota vaihdossa ollessani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Median antama kuva kohteen turvallisuudesta vaikuttaa vahvasti turvallisuudentunteeseen vaihdossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Media on vaikuttanut vahvasti siihen, mitä ajattelen vaihtokohteeni turvallisuudesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Avoimet kysymykset

8. Millaiset asiat vaikuttivat kohdallasi vaihtokohteen valintaan?

9. Millaiset asiat ovat vaikuttaneet käsitykseesi vaihtokohteesi turvallisuudesta?

10. Voiko turvattomuuden kohtaamisessa olla myös positiivisia puolia? Millaisia?

5/5

Edell.

Loppu

[Kyselytutkimusten takana on SurveyMonkey](#)
[Luo omia kyselytutkimuksia ilmaiseksi verkossa!](#)

Paikallisiin tutustuminen on tärkeää turvallisuudentunteen kannalta

Opiskelutovereihin tutustuminen on tärkeää turvallisuudentunteen kannalta

Pidän vaaratilanteisiin joutumista todennäköisenä vaihtokohteessani

Olisi mukavaa, jos täsmentäisit ja kommentoisit vastauksiasi tähän. Esim. millaisiin vaaratilanteisiin uskot voitavasi joutua?

4/5

Edell.

Seur.

[Kyselytutkimusten takana on SurveyMonkey](#)
[Luo omia kyselytutkimuksia ilmaiseksi verkossa!](#)

LIITE 2: Kysely vaihdosta palanneille opiskelijoille

Kysely vaihdosta palanneille opiskelijoille

Tervetuloa kyselytutkimukseen

Opiskelen Helsingin yliopistossa Alue- ja kulttuuritutkimusta ja teen gradua vaihto-opiskelijoiden ajatuksista ja kokemuksista turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Tähän kyselyyn on tarkoitus vastata vaihdon jälkeen, joten mikäli olet ollut opiskelijavaihdossa lukuvuonna 2014-2015, kuulut kohderyhmään! Vastaamisessa menee 10-15 minuuttia, ja toivoisin, että vastaat jokaiseen kysymykseen.

Toivon voivani myös haastatella osaa kyselyyn osallistujista. Jos olet halukas osallistumaan haastatteluun vaihtokokemuksiisi liittyen, kirjoita sähköpostiosoitteesi sille annettuun kenttään niin olen sinuun yhteydessä. Haastattelu ei kestä kauaa, mutta siitä on minulle tutkimuksen kannalta paljon hyötyä, ja sinä pääset jakamaan omia kokemuksiasi. Sähköpostiosoitettasi ei käytetä mihinkään muuhun kuin yhteydenottoon haastatteluun liittyen. Paljon kiitoksia vastauksestasi ja vielä suurempi kiitos, jos ilmoittaudut haastateltavaksi. Jokainen vastaus on tärkeä. Minulle päin voi myös oikein mielellään laittaa viestiä osoitteeseen laura.sumari@helsinki.fi, jos on jotakin kysyttävää, kommentteja tai mitä tahansa muuta asiaan liittyvää sanottavaa :)

Taustakysymyksiä

1. Taustakysymyksiä

Syntymävuosi:

Syntymäpaikka:

Koulutusala/pääaine:

Vaihtokohde (maa, kaupunki, yliopisto):

Vaihto-ohjelma (Erasmus, NordPlus...):

Vaihdon kesto kuukausina:

Sukupuoli:

Siviilisääty:

Sähköpostiosoite (mikäli haluat haastateltavaksi):

2. Valitse parhaiten sopiva vaihtoehto

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Vaihtokohteeni oli minulle entuudestaan hyvin tuttu	☐	☐	☐	☐	☐
Koin ennen vaihtoa olevani kokematon matkailija	☐	☐	☐	☐	☐
Vaihtokokemuksen jälkeen olen itsevarmempi vieraassa ympäristössä ollessani	☐	☐	☐	☐	☐
Vaihto-opiskelu ei juuri muuttanut minua ihmisenä	☐	☐	☐	☐	☐
Vaihto-opiskelu sai minut ymmärtämään paremmin vieraita kulttuureja ja ihmisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin kuvailla itseäni maailmankansalaiseksi	☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka aiempi matkailu- ja elämäkokemuksesi vaikutti siihen, miten suhtauduit turvallisuuteen vaihdon aikana?

3. Mitä turvallisuus vaihto-opiskelun yhteydessä mielestäsi tarkoittaa? Onko turvallisuudella kotimaassa ja vaihdossa jonkinlaisia eroja? Millaisia?

4. Kuinka suhtauduit omaan turvallisuuteesi opiskelijavaihdon aikana?

Kysety vaihdosta palanneille opiskelijoille

Vaihtokohde ja turvallisuusriskit

5. Kuinka paljon kiinnitit huomiota seuraaviin turvallisuuteen liittyviin asioihin vaihdon aikana?

	En lainkaan	Vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Luonnonkatastrofit	☐	☐	☐	☐	☐
Ryöstetyksi tuleminen	☐	☐	☐	☐	☐
Raiskatuksi tuleminen	☐	☐	☐	☐	☐
Muu fyysinen väkivalta tai hyökkäyksen kohteeksi joutuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Polittiset riskit (vallankumoukset, mellakat..)	☐	☐	☐	☐	☐
Terrorismi	☐	☐	☐	☐	☐
Järjestäytynyt rikollisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Huumeet	☐	☐	☐	☐	☐
Ilmansaasteet	☐	☐	☐	☐	☐
Sairastuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Onnettomuuteen joutuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Ravintoon liittyvät ongelmat (allergiat, ruokamyrkytykset..)	☐	☐	☐	☐	☐
Kasvien ja eläinten aiheuttamat haitat	☐	☐	☐	☐	☐
Mukavuuksien puute	☐	☐	☐	☐	☐
Huono hygienia	☐	☐	☐	☐	☐
Omaan sukupuoleen liittyvät uhat	☐	☐	☐	☐	☐
Kulttuurierot	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudelliset ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐

Pohditko muita turvallisuuteen liittyviä asioita? Kuvaile ajatuksiasi

6. Kuinka suureksi koit seuraavien turvallisuuteen liittyvien asioiden todellisen riskin/uhkan vaihtokohteessasi?

	Ei riskiä	Erittäin pieni riski	Melko pieni riski	Keskikokoinen riski	Melko suuri riski	Erittäin suuri riski
Luonnonkatastrofit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ryöstetyksi tuleminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Raiskatuksi tuleminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu fyysinen väkivalta tai hyökkäyksen kohteeksi joutuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Polittiset riskit (vallankumoukset, mellakat..)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terrorismi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Järjestäytynyt rikollisuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Huumeet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ilmansaasteet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sairastuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Onnettomuuteen joutuminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ravintoon liittyvät ongelmat (allergiat, ruokamyrkytykset..)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kasvien ja eläinten aiheuttamat haitat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mukavuuksien puute	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Huono hygienia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omaan sukupuoleen liittyvät uhat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kulttuurierot	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudelliset ongelmat	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Monivalinnat

7. Kuinka vahvasti olet samaa mieltä seuraavien väitteiden kanssa?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin erimielistä	Ei samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Pidin vaihtokohdettani erittäin turvallisena	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tunsin vaihtokohteeni olevan kotini vaihdon ajan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vaihtokohteen turvallisuus oli minulle erittäin tärkeä asia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pienet turvallisuusriskit vaihtokohteessa tekivät kokemuksesta jännittävemmän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuus riippuu ennen omasta käyttäytymisestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Paikalliseen kulttuuriin tutustuminen on erittäin tärkeää oman turvallisuuden kannalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tietyn tasoinen turvattomuus on aina osana totutun ympäristön ulkopuolella olemista, myös vaihdossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuuteen liittyvät asiat eivät mietityttäneet eivätkä huolettaneet minua lainkaan vaihto-opiskelun aikana	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuuteen liittyvät asiat vaikuttivat kohdallani vahvasti vaihtokohteen valintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tämän hetkinen maailmanpoliittinen tilanne saa pohtimaan turvallisuusriskejä enemmän kuin ennen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuuteen liittyvät asiat pohdituttavat eri tavalla silloin, kun ei olla omassa kotiympäristössä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kiinnitin omaan turvallisuuteeni paljon huomiota vaihdossa ollessani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kohteeni turvallisuudesta ennalta saamani kuva vastasi todellisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En kokenut "ulkomaalaisuudestani" olevan häiritsevää vaihdossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Paikallisiin tutustuminen oli turvallisuudentunteen kannalta tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelutovereihin tutustuminen oli turvallisuudentunteen kannalta tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Opiskelijavaihto muutti suhtautumistani turvallisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Miten vaihto-opiskelu vaikutti siihen, kuinka suhtaudut turvallisuuteen liittyviin asioihin kotona ja ulkomailla?

8. Jouduitko opiskelijavaihdon aikana vaaratilanteisiin tai koitko turvattomuutta? Kuvaile kokemuksiasi

9. Mikäli jouduit vaihdon aikana jonkinlaiseen kriisi- tai vaaratilanteeseen, miten selviydyit ja millaista apua sait? Millaista apua olisit toivonut?

10. Millaiset asiat loivat omalla kohdallasi turvallisuuden- ja toisaalta turvattomuudentunnetta vaihdossa?

11. Oliko medialla ja uutisoinnilla vaikutusta turvallisuudentunteeseesi vaihdossa? Kuvaile

12. Millaisia turvallisuusriskejä olit vaihdon aikana valmis ottamaan, jotta kokemuksesi oli onnistuneempi?